

57. Keskiviikkona 6 päivänä toukokuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

Ed. Anu Vehviläisen /kesk ym. välikysymys n:o 3 perusopetuksen turvaamisesta 2297

Välikysymys 3/1998 vp
Keskustelu jatkuu

Mietintöjen pöydällepano

1) Hallituksen esitys laiksi varainsiirtoverolain 3 ja 15 §:n muuttamisesta 2353

Hallituksen esitys 31/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 6/1998 vp

2) Hallituksen esitys laiksi työsopimuslain muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys 37/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Nimenuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Aho, Ala-Nissilä, Antvuori, Biaudet, Dromberg, Hassi, Helle, Huotari, Hurskainen, Huttu-Juntunen, Huuhtanen, Hämäläinen, Ihamäki, Juhantalo, Juurola, Järvilahti, Kallis, Kanerva I., Kanerva S., Kantalainen,

Karhunen, Karpio, Kiljunen, Kokkonen, Komi, Korhonen M., Korkeaoja, Koski M., Kuoppa, Kurola, Laakso, Laaksonen, Laine, Laitinen, Lamminen, Lehtosaari, Liikkanen, Lindqvist, Lindroos, Lämsä, Löf, Malm, Metsämäki, Mikola, Myllyniemi, Mähönen, Norrback, Olin, Partanen, Penttilä, Perho, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Pohjola T., Polvi, Puhjo, Puisto, Pulliainen, Ranta-Muotio, Rantanen, Rauramo, Saapunki, Saari, Saarinen, Sasi, Savela, Siimes, Soininvaara, Tahvanainen, Tiilikainen, Tulonen, Uotila, Viljamaa, Vokkolainen, Väistö ja Wahlström.

Nimenuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Hassi, Aaltonen, Kiljunen, Korkeaoja, Komi, Koski M., Pulliainen, Kanerva I., Olin ja Saari.

Ilmoitussasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä

sairauden perusteella ed. Tahvanainen, virkatehtävien perusteella edustajat Laakso, Malm, Metsämäki, Myllyniemi, Rantanen ja Savela sekä

muun syyn perusteella edustajat Aho, Karpio, Komi, M. Korhonen, M. Koski, Laaksonen, Lehtosaari, Pulliainen, Saari ja Tulonen.

Ed. Anu Vehviläisen /kesk ym. välikysymys n:o 3 perusopetuksen turvaamisesta

Välikysymys 3/1998 vp
Keskustelu jatkuu

Ensimmäinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen jatketaan eilen

pidetyssä täysistunnossa keskeytettyä, perusopetuksen turvaamista koskevan ed. Vehviläisen ym. välikysymyksen n:o 3 (VK 3/1998 vp) käsitelyä.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Vihriälä: Arvoisa herra puhemies! Kokoomuksen ryhmäpuhuja ed. Kirsti Ala-Harja yritti täällä eilen peitellä kokoomuksen suurta vastuuta opettajien lomautuksista ja muista nykyisistä koulutyön häiriöistä. Ed. Ala-Harja muun muassa näki kouluongelmien syntyneiksi yksinomaan opettajia lomauttavat kunnat. Erityisiä syntipukkeja olivat ne ed. Ala-Harjan luettelemat 22 kuntaa, joissa keskustaryhmä on suurin ja joissa opettajat — niin kuin muikin kunnan henkilöstö — on äärimmäisenä talouden tasapainottamisen keinona jouduttu lomauttamaan.

Ed. Ala-Harja jätti luettelematta ne 276 Suomen kuntaa, joissa keskustalla on suurin ryhmä ja joissa opettajia ei ole lomautettu. Totuus koululomautuksista onkin siis se, että huolimatta siitä, että Lipposen hallitus on kovalla kädellä keskustavetoisia kuntia kurittanut, ne kuitenkin lomauttavat opettajia harvemmin kuin kunnat keskimäärin.

Pitääkö siis paikkansa, että kokoomuksen ryhmäpuheenvuoron vääristely- ja syyttelylinja sekä todellisten kouluongelmien syiden käsittelyn laiminlyönti tarkoittaisi sitä, että rivien välissä opettajien pakkolomat hiljaa hyristen hyväksytäänkin? Jos näin todella on, se täydellisesti poikkeaa keskustan ja opetusministeri Olli-Pekka Heinosenkin tavoitteesta saada opettajien lomautukset välittömästi loppumaan.

Kokoomuksen ryhmäpuhe ja huoli perusopetuksesta asettuvat outoon ja kaksinaamaiseen valoon siinäkin mielessä, että juuri Lipposen hallituksen aikana ja kokoomuslaisten ministereiden johdolla on opetuksen säästöt kohdistettu miltei yksinomaan perusopetukseen. Eikö ymmärretä sitä, että esimerkiksi tutkimus- ja teknologiarahoitukseen satsaaminen on vain lyhytaikainen ilo, jos se tällä tavoin tehdään perusopetuksen kustannuksella?

Kokoomus ei nähtävästi tälläkään kertaa — niin kuin ei aiemminkaan — aio kantaa vastuuta teoistaan, joiden vaikutukset kansakunnallemme saattavat olla kohtalokkaita. Eikö kova oikeistolainen politiikka kuule ollenkaan Vantaan, Lahden, Hattulan tai myös monien pienempien kuntien koululaisten vanhempien hätähuutoja?

Jokaisella suomalaisella tulee olla yhtäläinen oikeus maksuttomaan opetukseen. Koulujärjestelmälle on ollut tähän saakka ominaista pitkälle ulottuva sosiaalinen ja alueellinen tasa-arvo. Meillä on koko maan kattava oppilaitos- ja kouluverkko. Tämä toimiva koulujärjestelmä on luotu laajalla poliittisella yhteistyöllä sotien jälkeen.

Arvoisa puhemies! Merkittävä uusi koululainsäädäntö on parhaillaan täällä sivistysvaliokunnan käsiteltävänä. Siihen liittyy paljon mahdollisuuksia, mutta myös paljon uhkatekijöitä. En aio puuttua koululainsäädäntöön, mutta selvennän kuitenkin kysymystä, miksi tämä välikysymys on tällä kertaa tehty. Siksi, että Lipposen sateenkaarihallitus on kolmen vuoden toimintansa aikana vaarantanut perusopetuksen tässä maassa heikentämällä kuntien resursseja peruspalvelujen järjestämiseen peräti 13 miljardilla markalla ja kohdistamalla opetusministeriön säästöt miltei yksinomaan perusopetukseen. Opettajien pakkolomautukset on tuomittu monissa asiantuntivissa ja arvovaltaisissa puheenvuoroissa lyhytnäköisiksi keinoiksi tasapainottaa kuntien taloutta. Tavalliset suomalaiset ajattelevat, että perusopetus on niin tärkeä alue, että sen toimintaa ei saa häiritä säästöpolitiikalla. Eräät markkinavoimiin sokeasti uskovat väittävät, että me olemme luoneet jo liian laajan, kalliin ja tehottoman yhteiskunnallisen perusturvaverkoston, johon myöskin perusopetus kuuluu.

Välikysymyskeskustelu antaa mahdollisuuden pohtia peruskysymyksiä: Mitkä ovat kansalaisten tarvitsemat ja haluamat tärkeimmät palvelut? Omassa katsantokannassani suomalainen hyvinvointiyhteiskunta edellyttää sitä, että kansalaiset saavat tasavertaiset mahdollisuudet perusopetukseen, että kansalaiset saavat kattavat sosiaali- ja terveyspalvelut, että aluepoliittisilla päätöksillä kansalaisille yritetään luoda tasavertaiset mahdollisuudet elämiseen koko maan alueella. Tämä kaikki voidaan hoitaa vain yhteisillä verovarjoilla.

Arvoisa puhemies! Keskeinen syy opettajien lomautuksiin on se, että nykyhallitus on unohtanutärkevän aluepolitiikan ja saattanut kunnat erittäin suuriin vaikeuksiin muun muassa ylimitoituilla valtionosuusleikkauksilla, kuten jo aikaisemmin totesin. Kuntien opetuspalveluiden heikkeneminen ei johdu kuntien kyvyttömyydestä, vaan siitä, että rahaa ei ole, ja ehkä myös siitä, että kunnissa ei ole käyty riittävää arvokeskustelua. Tämä kohdistuu tietenkin kaikkiin kuntiin. Valtio on lisännyt merkittävästi kuntien tehtäviä

ja palveluiden kysyntä on myös kasvanut. Eri-koissairaanhoido-, ammattikoulutus-, päivähoito- ja toimeentulotukimenot ovat, kuten tiedämme, jyrkässä kasvussa. Aivan selvää on se, että Lipposen hallituksen toimenpiteet ovat kyllä kasvattaneet kuntien välisiä eroja tässä maassa eikä kuntien tilanne näytä suinkaan helpottuvan, päinvastoin.

Edessä saattaa olla, sanon näin, kunnallisverotuksen kiristäminen tai ainakin lainakannan lisääminen tai palvelujen heikentäminen. Suurta osaa kuntia uhkaa tilanne, että ne eivät pysty turvaamaan kansalaisille perusoikeuksina säädettyjä sosiaali-, terveys- ja koulupalveluja. Tämä johtaa siihen, että kunnan työntekijöitä irtisanoetaan, heitä lomautetaan, lomarahoja leikataan ja ennen kaikkea, mikä on erittäin ikävää, peruspalvelujen parissa työskentelevät henkilöt alkavat väsyä, he palavat loppuun.

On valitettavaa, että nykyhallituksella ei ole valmiutta tehdä oikeudenmukaisia päätöksiä, vaikka kuntien tilanne heikkenee päivä päivältä. Ratkaisuehdotuksiksi esitetään hyvin usein muita keskittämistoimenpiteitä. Hallitus on kehottanut kansalaisia päättäjien kimppuun syyttämään heitä palvelujen heikentämisestä. On jopa ainakin eräissä lehtijutuissa esitetty, että valtion-osuuksia tulisi periä takaisin.

Arvoisa puhemies! Väärä aluepolitiikka, joka on johtanut ennennäkemättömään muuttoaaltoon maan sisällä, on yksi keskeinen syy siihen, että peruspalvelujen hoitaminen eri puolilla maata on tällä kertaa hyvin vaikeaa. Resurssit häviävät maakunnissa ja monet kyläyhteisöt ovat tosi paikan edessä, kun kyläkouluja ollaan sulkemassa.

Toisaalta uusia kouluja tarvitaan täällä pääkaupunkiseudulla. Joutuuhan Helsinki rakentamaan lähivuosina tiloja noin 40 koululle, koska peruskouluikäisten lasten määrä kasvaa huomattavasti, runsaalla 6 000:lla vuoteen 2005 mennessä. Näihin Helsingin kouluhankkeisiin arvioidaan tarvittavan rahaa noin 1,5 miljardia markkaa, kun samanaikaisesti monissa kunnissa käydään keskustelua siitä, mikä koulu seuraavaksi lakkautetaan, vaikka oppilaitakin olisi. On ymmärrettävää se, että kun oppilaat loppuvat, niin myös koulu loppuu. Emme me voi vaatia myöskään sivukylille kouluja, ellei ole oppilaita.

Tuntuu kuitenkin oudolta, että vielä esimerkiksi 50 oppilaan sivukylien kouluja ollaan lakkauttamassa taloudellisista syistä. On valitettavaa, että eräissä kunnissa on meneillään todellinen keskittämisvimma, ja minä uskon, että tämä

koskee Suomen moniakin kuntia poliittiseen väriin katsomatta. Lakkauttamisia perustellaan aina syntyvillä kustannussäästöillä, mutta kylän ja kaikkein tärkeimmän, lapsen, näkökulmaa ei näissä asioissa kovin paljon tunnuta ajattelevan. Toisaalta tiedetään tällä hetkellä, että kylillä ja kyläkouluilla on valtava tahto ja henki kehittää omaa kouluaan ja sen toimintaa. Olisi tärkeää, että kunnat viimeiseen asti mieltisivät, ennen kuin kyläkouluja lähdetään lakkauttamaan, mikäli oppilaita riittää. Onhan elävän kylän yksi peruspilari oma koulu.

Kyläkoulusta on tullut tänä päivänä koko kylän oma palvelukeskus monilla kylillä. Me emme pysty pitämään sivukyliä asuttuina ja elävinä, ellei siellä ole omaa koulua, ellei sinne ole kunnollista tietä ja ellei siellä ole toimivaa yritystoimintaa ja myös maa- ja metsätaloutta. Kylien aktiivisuutta osoittaa se, että valtakunnallinen kyläkoulupäivä järjestetäänkin ensi viikolla. Tämä tapahtuma toteutetaan koulun ja kylän yhteisenä ponnistuksena teemalla "Kyläkoulu, kylän koulu".

Arvoisa puhemies! Keskustan tekemä välikysymys perusopetusta vaarantavasta hallituspolitiikasta osuu oikeaan aikaan, sillä opettajien pakkolomat eivät saa kuulua vuoden 1998 Suomeen. Tilanne on, minä uskon, että kaikki voimme sanoa, erittäin ikävä ja vakava. Kyllä opettajien pakkolomat ovat hämmentäneet kaikkien mieliä. Nyt jos koskaan tarvitaan syvällistä keskustelua ja ennen kaikkea arvokeskustelua suomalaisesta koulutuspolitiikasta. Opetus- ja kasvatustyön arvostusta kohotetaan vain sillä tavalla, että yhteiskunta antaa riittävät taloudelliset resurssit tähän työhön. Hyvinvoinnista huolehtiminen kuuluu niin valtiolle kuin kunnillekin, ja valtionosuudet on mitoitettava kunnille niin, että koulujen peruspalvelut voidaan hoitaa kaikissa kunnissa niin, että koulut voivat antaa asianmukaista opetusta oppilaille.

Täällä on syytetty keskustalaisia kuntia opettajien pakkolomautuksista. Toki virheitä keskustalaisenemmistöisissäkin kunnissa on tehty, mutta vaihtoehtoja ei ole kovin paljon ollut. Sopii kysyä tätä paikalta, miksi esimerkiksi Vantaan kaupunki pakkolomauttaa. Mielestäni Vantaalla on vaihtoehtoja. Täällä on huomattavasti enemmän pääomia kuin jossakin Pohjois-Suomen harvaan asutussa kunnassa, ja täällä on myös muita mahdollisuuksia. Minusta arvokeskustelua pitäisi käydä niin Vantaalla kuin jokaisessa Suomen kunnassa, kun perusopetusta ollaan järjestämässä. Opettajien pakkolomat ovat

tuhoisia oppilaille ja ne heikentävät moraalia ja opetustyön merkitystä, ja tätä on vaikea hyväksyä. Mutta kun tietää, että markkinavoimat, joita ohjaa hyvin oikeistolainen sateenkaarihallitus, hallitsevat tätä maata, ei tarvitse ihmetellä, miksi perusopetus on tällä hetkellä uhattuna.

Arvoisa herra puhemies! Suomi tarvitsee nyt selkeän suunnanmuutoksen aluepolitiikassa ja sen kautta uudenlaisen sopimuksen valtion ja kuntien kustannusten jaossa. Molempia tarvitaan, kuntaa ja valtiota, jotta perusopetus ja sosiaali- ja terveystuollon peruspalvelut voidaan turvata. Kansakunnan tulevaisuuden kannalta on kohtalon kysymys, miten perusopetus tässä maassa järjestetään. Onhan lasten ja nuorten saatava asuinpaikasta ja vanhempien varallisuudesta riippumatta laadukasta opetusta.

Olemme koulutuspolitiikassa yllättäen perimmäisten kysymysten äärellä, sillä opetuksen laininlyöminen menee syvemmälle kuin ehkä tänään arvaammekaan. Ed. Gustafsson totesi eilen illalla täällä, että oppiminen on tärkeää, siksi luokassa tarvitaan opettajaa. Opettajaa todella tarvitaan mutta sopii kysyä, eikö meillä tarvittaisi yhä enemmän sellaisia opettajia, joille myös opettajan työ olisi ja tulisi kutsumustehtäväksi. En tiedä, tuovatko uudet koululait jotain uutta tässä suhteessa, toivottavasti, mutta kuitenkin pitäisi kiireesti toimia niin, että se pahoinvointi, joka suomalaisessa koulumaailmassa tänä päivänä vallitsee, vähenisi. Luulen, että kutsumustehtävässä toimivalla opettajalla olisi tähän paljon annettavaa.

Ed. Hassi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä syyttää kokoomusta opettajien lomautuksista ja säästöistä. Voin myöntää, että kokoomus on sekä Ahon hallituksen että Lipposen hallituksen aikana toiminut niin, että Suomen valtion vaikea velkaantumistilanne on saatu jonkinlaiseen järjestykseen. Mutta ihmettelen, että ed. Vihriälä on täysin unohtanut, että Ahon hallituksen aikana tehtiin valtionosuusuudistus, normit purettiin ja valta siirrettiin kuntiin, kuntien päättäjille. (Ed. Pekkarinen: Se oli hyvä ratkaisu!) — Ne olivat hyviä päätöksiä. Yli 400 kunnassa päättäjät osaavat panna arvot järjestykseen säästöistä huolimatta, eivätkä ole lomauttaneet opettajia.

Mutta en voi olla ihmettelemättä, ja senhän

ed. Vihriäläkin myöntää, että kunnissa ei ole käyty arvokeskustelua. Jos näin on, niin ymmärrän hyvin, että lomauttavissa kunnissa todella on näin monta keskustalaisjohtoista kuntaa. Joten arvokeskustelun aika on.

Haluaisin kysyä ed. Vihriälältä, kun tuli pitkä jono vaatimuksia: Mistä otatte rahat lisämenoihin? Haluatteko todella Suomen valtion veroja ja velkataakkaa edelleen lisätä niin, että meidän käyttövaramme, millä jatkossa opetusta rahoitamme, tulevat vielä kutistumaan?

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä puhui suuresta tietämättömyydestä tai suulla suuremmalla, kun hän totesi, että Vantaalla olisi ollut muita vaihtoehtoja. Meillä ei ole jouduttu lomauttamaan ainoastaan opettajia, vaan valitettavasti meillä on edessä myös sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilökunnan osalta sama tilanne. Kaikki tutkittiin ja tehtiin, että toinen ratkaisu olisi ollut mahdollinen. Velkaa emme voineet ottaa lisää, verotuloja ei taivaasta tipahda, kun työttömyyskin on meillä vielä kova. Meillä on 70-luvulta lähtien jouduttu rakentamaan palveluja ilman valtionapuja, joita esimerkiksi ed. Vihriälän oma kunta on saanut. Sekä Ahon että Lipposen hallituksen aikana tehdyt valtionosuusmuutokset ovat kaikki osuneet meille erittäin kipeästi. Mutta jos ed. Vihriälällä on sitten tietoa, miten Vantaan ongelma muuten ratkaistaisiin, tervetuloa konsultoimaan.

Ed. M a r k k u l a - K i v i s i l t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse asiassa ed. Kauton puheenvuoron jälkeen ei hirveästi olisi lisättävää, mutta itsekkin hämmästelini sitä suurta viisautta, jolla ed. Vihriälä ilmoitti, että Vantaalla olisi ollut vaihtoehtoja. Vantaalla 80—90 prosenttia kaikista menoista on niin sanottuja lakisääteisiä menoja. Siinä liikkumavara on kovin vähissä sen reilun 10 prosentin osalta, joka enää näiden lakisääteisten menojen ulkopuolelle menee.

Pohjoisen kunnissa on ehkä hieman erilainen tilanne pääomien suhteen, mutta niin on palvelujen rakentamistarpeenkin suhteen. Vantaalle muuttaa jatkuvasti lisää ihmisiä, sen lisäksi meillä syntyy lisää lapsia jatkuvasti niin paljon, että sekini omalta osaltaan vaikuttaa siihen, että palvelujen tarve on huima. Niitä on, niin kuin ed. Kautto totesi, vuosikymmenten ajan jo jouduttu rahoittamaan omalla kustannuksella eikä valtionosuuksilla, niin kuin valtaosassa kunnista muualla on tehty.

Samassa yhteydessä olisin halunnut myös huomauttaa siitä, mikä on OAJ:n vastuu lomautuksista. Itse olin kovin pettynyt siihen, että Vantaallakin opettajat olivat jo valmiit tulemaan henkilöstösopimukseen, jolla koko muu kaupungin henkilöstö oli valmis tekemään säästöjä henkilöstömenoiissa, mutta OAJ antoi ohjeen, että henkilöstösopimuksiin ei saa mennä. Valitettavan harvasta kunnasta löytyy samanlaista siviilirohkeutta kuin Kuusamon opettajilta löytyi, jotka ilmoittivat, että heidän ensisijainen tehtävänsä on opettaa oppilaita ja sen takia he haluavat ensin opettaa ja sitten vasta tehdä etujärjestöpolitiikkaa. Tämän vuoksi he lähtivät henkilöstösopimukseen mukaan. Valitettavasti Vantaalta tätä rohkeutta ei löytynyt.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näkemys, että opettajien pakkolomat eivät ole oikea eikä hyväksyttävä keino korjata kuntien taloutta, on kiistatta niin kokoomuslaisen opetusministerin kuin muidenkin kokoomuslaisten toimesta selvästi julki tuotu. Tätä ei ed. Vihriälä demagogiallaan voi muuksi muuttaa.

Keskustan välikysymyksen kärki on kohdistettu valtionosuuksien leikkauksiin. Valtionosuudet ovat kokonaisuudessaan kuitenkin vain pieni osa kuntataloudesta. Kunnat saavat valtionosuuksina vain noin 15 prosenttia tuloistaan, ja opetustoimen osuus tästä on ainoastaan muutama prosentti. Kunnat eivät voi siis ratkaista talouttaan opetustoimen säästöin. Kysymys on pitkälti periaatteellinen, kuinka tarkasti meidän valtion puolelta tulee ohjata ja rajata kuntien mahdollisuuksia toimia. Tärkeää on, että eduskunnan ja valtion viesti kuntiin menee myös selkeästi eteenpäin. Kunnilla on oma vastuunsa ennen kaikkea käytännön toimenpiteistä, joilla kunnat hoitavat taloutensa kuntoon ja arvostavat riittävästi koulutusta. Tämä vastuu on kunnilla.

Vielä kyläkouluista, jotka ed. Vihriälä otti vahvasti esille. Jokainen kyläkoulu on todella arvokas. Eilen keskustelimme tästä. Näkemykseni mukaan meidän on katsottava ennakkoluulottomasti tulevaisuuteen. Pienelle kylälle koulu on mediakeskus ja toimintakeskus. Tietoverkkojen myötä korkeatasoinen ja havainnollinen tietoaines on jokaisessa kyläkoulussa käytettävissä. Uudella roolilla kylän toimintakeskuksena toimiva koulu on myös kokonaistaloudellisesti edullisempi ratkaisu kuin koulun lakkauttaminen.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuorona ed. Vihriälälle haluan todeta liittyen perusopetuksen rahoitukseen, että valtiovarainvaliokunnan tiede- ja sivistysjaosto on käsitellyt koululakien yhteydessä rahoituslakia ja tehnyt siitä yksimielisen lausunnon — huomautan: yksimielisen lausunnon. Haluan todeta tästä lausunnosta eräitä kohtia.

Kun julkisuudessa on käyty keskusteluja muun muassa perusopetuksen tasa-arvotavoitteiden näkökulmasta, valiokunnan mielestä suurin uhka koulutukselle ja tasa-arvolle on perusopetuksen kokonaisvoimavarojen niukkuus. Kuntien koulutusta koskevat rahoituspäätökset eivät siten ole riippuvaisia lainsäädännöstä vaan käytettävissä olevien taloudellisen resurssien suuntaamisesta. Tämä on yksimielinen lausunto. Totean tässä yhteydessä, että kunnat ovat vastuussa perusopetuksesta ja siitä, kuinka ne ohjaavat rahoitusta perusopetukseen. Täällä olevien kuntien päättäjiä tulee tämä asia ottaa vakavasti. Omassa kaupungissani on tehty siirtymävaiheita, että voidaan turvata opetuksen taso ja laatu myös perusopetuksessa. Tätä voisivat myös muut kunnat noudattaa.

Haluan todeta myös tässä yhteydessä ed. Vihriälälle sen, että en oikeastaan käsitä tätä välikysymyskeskustelua, kun koululait ovat vielä kesken. Saman haluan todeta myös muille hallituspuolueiden jäsenille. Tämä asia olisi pitänyt selvittää sivistysvaliokunnassa.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean ed. Vihriälälle Vantaasta ja sen taloudellisesta tilanteesta, että pääkaupunkiseudun kuntien talous on eriytynyt niin, että Vantaalla on korkein veroäyrin hinta, mutta heikoin rahoitusasema eli perinteisessä keskustalaisessa aluepoliittisessa katsannossa Vantaa on kummajainen. Tästä syystä tarvitaan muutoksia valtionosuusjärjestelmään mutta ei siltä perustalta, että aluepolitiikka nähdään vain pohjoinen — etelä- ja keskusta — reuna-aluevastakkainasetteluna. Näiltä osin toivon, että keskustassakin on valmiutta uudelleenajatteluun.

Sinänsä Vantaalla käytiin priorisointikeskustelua. Vihreät kaupunginvaltuutetut ehdottivat muutosta, jolla lomautuksia olisi saatu lievennettyä tai poistettua. Kaiken kaikkiaan aivan yksimielinen esimerkiksi Vantaan lomautuspäätös ei ollut. Korostan kuitenkin, että kuntatalous Vantaallakin on erittäin heikossa jamassa.

Näin ollen jo vuoden 99 alusta tarvittaisiin valtionosuusjärjestelmään muutosta, jossa otetaan huomioon korkean palvelutarpeen kunnat, joita nykyinen valtionosuusjärjestelmä ei huomioi, joissa siis 20—45-vuotiaiden naisten työssäkäyntiaste on korkea ja päivähoiton tarve suuri. Tämä on se asia, joka Vantaalla on ollut erittäin ajankohtainen muutosehdotus. Mutta on kyseenalaista, saadaanko muutos aikaan vuoden 99 alusta alkaen, mutta tämä on ainakin meidän tavoitteemme.

Kiinnittäisin vielä huomiota siihen, että Vantaan ja monien muiden asutuskeskusten taloushuolet syvenivät nimenomaan laman aikana, nimenomaan Ahon hallituksen aikana, eli ei ole kyse siitä, mitä on tapahtunut vain viime vuosina, vaan myös pitemmästä kehityskulusta.

Ed. Vi h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Ala-Harja käytti eilen kokoomuksen ryhmäpuheenvuoron, jonka kärki oli sellainen, että annettiin ymmärtää, että nimenomaan keskustalaiset kunnat ja keskusta olisivat lomautusten pääarkkitehdit. Näin ei suinkaan ole. Tätä halusin tuoda puheenvuorossani esille.

Haluan myös todeta sen, että pitää paikkansa, että Esko Ahon hallituksen aikana valtaa siirrettiin kuntiin, aivan oikein, niin kuin on pitänytkin tehdä. Se, miten asiat sitten voidaan hoitaa, tuli ed. Kauton, ed. Hanna Markkula-Kivisillan ja ed. Ulla Anttilan puheenvuoroissa esille. Myönnän avoimesti sen, että ei Vantaan tilanne helppo ole. Jos asioita aiotaan hoitaa niin, että myös tasa-arvo tässä maassa toteutuu, kyllä kai yksi keskeinen asia on se, että niin mielellään kuin jokainen poliitikko varsinkin vaalien alla puhuu verojen keventämisestä, ei siihen kovin suuria mahdollisuuksia ole vaan meidän on kerättävä yhteisiä verovaroja, jotta voimme oikeudenmukaista yhteiskuntapolitiikkaa myös koulutusasioissa tässä maassa harjoittaa.

Ed. Hanna Markkula-Kivisillalle toteaisin, että todella Kuusamo on ainakin hyvin vahvasti keskustalainen kunta. Siellä on tämä asia ymmärretty. Sopii kysyä, kuka OAJ:tä johtaa tänä päivänä, mikä on se poliittinen väri, joka sitä johtaa ja näitä asioita ajaa tähän pisteeseen, että välillä tuntuu, ettei järjen käyttö ole sallittua lainkaan.

Totta on, mitä ed. Markku Markkula toi esille, että kunnilla on vastuu kyläkouluista. Olen aivan samaa mieltä siitä, että jokainen kyläkoulu

on niin tärkeä, että se pitää voida säilyttää, jos siihen suinkin on mahdollisuuksia.

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Viime viikot ja kulunut vuorokausi ovat sujuneet syyllisen etsinnässä. Siinähan me suomalaiset olemme mestareita. Nyt kysytään, kenen on syy, kun lapsi ei saa perusoikeuksiin kuuluvaan opetusta. Kiistan osapuolet osoittelevat sormella toisiaan huomaamatta, että kolme sormeaa osoittaa aina syyttäjää itseään. Mutta tähän on kansanedustuslaitos. Muistuttaa Tuulikki Ukkolan kuvausta Suomesta, joka hänen mukaansa on mankujen, vinkujen ja valittajien valtakunta.

Valtio syyttää kuntia ja kunnat valtiota, ja osansa saa OAJ:kin. Kaikki ovat pyhästi lapsen parhaan asialla. Sillä aikaa, kun osalliset kiistelevät siitä, kuka on eniten, lapset miettivät kuka mitään. Yksi sitä, miten saisi parhaiten aikaan luovaa kaaosta, kun opetus ei ole häiritsemässä. Toinen yrittää yksin tai ryhmässä opiskella. Kolmas miettii, miten kosta tämän päivän päättäjille sitten, kun he ovat vanhoja, ja siinä kostossa märtä vaipat ovat kevyttä kamaa.

Opettajien lomautukset ja suhtautuminen siihen paljastavat karnealla tavalla jotakin kansakunnan henkisestä tilasta. Pykälät eivät ole pyhiä, mutta toisaalta sivistystahtokin, kutsumuksesta puhumattakaan, tuntuu kadonneen. Ja minkä esimerkin me annamme lapsille? Mitä kaikkea pääsee tapahtumaan silloin, kun pelkää rahaa ratkaisee, kun muita arvoja ei ole, kun juuri kukaan ei tunnu olevan itseään suuremmalla asialla? Eikö meillä ole heille antaa mitään muuta evästä elämään kuin se, että raha ratkaisee ja se, kuka maksaa, ja vain sitä tehdään, mikä on taloudellisesti kannattavaa?

Yhtä syyllistä ei ole. Jokaisella osallisella on jokin ketunhäntä kainalossa. Valtio on asettanut kunnille velvoitteita mutta vie valtionosuuspistuksella resursseja, joilla niistä voitaisiin selviytyä. Kunnat ovat halunneet itsemääräämisoi-keutta, mutta tiukan paikan tullen monen kunnan päättäjät ovat kyvyttömiä tekemään ratkaisevia valintoja. Juustohöylä on äänestäjäystävällisempi, ja syyllisyys on helpommin vieritettävissä valtiolle. Opettajien Ammattijärjestö toimii niin kuin toimii muka lapsen edun tähden, vaikka kyseessä on silkka oma edunvalvonta. Etua saa ja pitääkin valvoa, mutta tehtäköön se, mitä tehdään, rehellisesti edunvalvonnan nimissä.

Vanhoja ei pitäisi muistella, mutta tunnen vieläkin raivonsekaista pettymystä siitä, että silloin kun Suomi syöksyi lamaan ja olisi tarvittu luovia

ratkaisumalleja siitä selviytymiseksi, OAJ valitsi taantumuksen telaketjut. Sen sijaan että opettajat olisivat käyttäneet tilannetta hyväkseen ja opettaneet ongelmien ratkaisua, he ilmoittivat suureen ääneen, että nyt tuhotaan koko lasten koulutus ja murretaan sivistyksen perusta.

Kansakunnan selviytymisvoima on sisäisissä voimavaroissa, niissä, jotka ovat riittävän vahvat sietämään myös pettymystä ja epävarmuutta. Elämä toimittaa sitäkin, mitä ei tilaa, ja siihen suhtautumista, siitä selviytymistä voi harjoitella. Sitä olisi voitu harjoitella. Sen OAJ olisi voinut tunnustaa ja tehdä siitä opettajien siihen tilanteeseen liittyvän mission sen sijaan, että uhkasi yleislakolla.

Kunkin osapuolen selitys on se, että en minä, mutta pojat. Joskus kannattaisi kokeilla rehelliisyyttä. Kyllä meillä pykälä on jokaisen suojaksi. On omien lisäksi oikein Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjakin, joka on hyväksytty eduskunnassa vuonna 1991. Kuka meistä muistaa senkin hyväksyneensä? Mutta sen mukaan paikallisviranomaisten taloudellisten voimavarojen tulee olla riittävät suhteessa niihin velvoitteisiin, jotka niille on annettu perustuslaissa tai muussa.

Ongelma onkin siinä, että jokaisen pykälän ja veloitteen kohdalla voidaan kaivaa esiin tämä viime aikoina niin paljon käytetty kyllä mutta eli yes but -politiikka. Suomeksi se tarkoittaa sitä, että oikeudenmukaisuuden on korvannut tarkoituksenmukaisuus ja vastuukykyisyys on ehtyvä luonnonvara. Kaikenlaisia sopimuksia voidaan tehdä ja on kaunista ja hyvää tahtoa, mutta kuka niistä kaikista kiinni pitelemään, kun tulee toiset realiteetit ja taloudelliset varsinkin.

Syyllisen etsintää hedelmällisempää kuitenkin, arvoisa puhemies, on ratkaisujen pohtiminen, miten tästä eteenpäin. Mitä tehdä, ettei tämänkeväinen katastrofi kouluissa toistu? Millä varmistaa kansansivistys? Korkea työttömyys ja valtion velkamäärä eivät lupaa iloisien kulutuksen vuosia tuleviksikaan ainakaan kaikille. On siis etsittävä toisenlaisia ratkaisuja. Osa liittyy rahaan, osa asenteisiin. Keskeisiksi nousevat kuitenkin vastuu ja näkemyksellisyys.

Olin alun perinkin epäileväinen valtiosuus-uudistuksen suhteen. Sitä tahdottiin ja se luotiin jakotalouden aikana. Niukuuden aikana valintojen tekeminen kunnissa näyttää vaikealta, ellei mahdolltomalta. Kuntatalousihmiset sanovat, ettei siinä gäppiä ole. Lakisääteisiä velvoitteita on niin paljon. Paljon niitä on, mutta on se myös selkä, jonka taakse vetäytyä valinnan vastuuta

pakoon. Tiedän kuntia, joissa pohditaan veroäyriin laskemista samaan aikaan, kun rappaukset tippuvat koulun ruokalan katosta soppalautaselle, eivätkä kyläkoulujen lakkauttamisetkään tuo säästöä hetkellistä hyötyä enemmän. Ajatellaanpa vain kyläkoulua ja turvallista, hyvää oppimisyhteisöä. Niin kuin eräs opettaja sanoi muutamista lapsista: ”Ei niitten peässä mittää vikkoa oo, mutta kun kotona nyt on semmoista ku on. Mutta tiällä ne männöö ihan hyvästi.” Mutta jos se koulu lakkautetaan ja lapset siirtyvät isompaan kouluun, sieltä joutuu muutama lapsi erityisopetukseen, ja näin säästö on syöty.

Juuri kyläkoulujen merkityksen ymmärtäminen vaatii syvällistä sivistyskäsitystä ja kykyä ajatella laajasti ja avarasti. Arki ja käytäntö, arvoisa puhemies, ovatkin paljastaneet eriarvoisuuden. On kuntia, joissa uskalletaan tehdä valintoja, ja niitä, joista ei siihen ole. On kuntia, jotka voivat pystypäin kantaa sivistyskunnan mainetta, ja sitten niitä, joissa markka on ainoa konsultti.

Tämä todellisuus antaakin aiheen kysyä, onko kansansivistys liian tärkeä asia jätettäväksi kunnallisen sivistystahdon varaan. Kun tiedämme, että sivistys on pienen kansakunnan merkittävin voimavara, ja kun Suomi haluaa olla tiedon ja osaamisen Suomi, ehkä tämän voimavaran taloudellinen varmistaminen erityisesti perusopetusta koskien olisikin jätettävä valtion vastuulle. Kysyn sitä yhä, vaikka läsnä olevat ministerit eivät pitäneet eilisessä keskustelussa esille nostamaani ajatusta hyvänä. Kysyn sitä siksi, että sivistyksellä on Suomen pelastus- ja menestysstrategiassa aivan erityinen merkitys, joka siksi vaatii kaikin tavoin erityispanostusta — myös aineellista.

Tasa-arvoista merkittävin on mahdollisuuksien tasa-arvo. Ei voi olla oikein, että itsensä kehittäminen ja kouluttaminen mahdollisuus riippuu siitä, mihin kuntaan sattuu syntymään, mitkä ovat sen kunnan päättäjien arvot ja sivistystahto tai mitkä velvoitteeseen kohdennetut varat. Ottaessaan vastuulleen kansansivistyksen valtiolliset päättäjät samalla myös arvottaisivat sen painopistealueeksi Suomen kansallisessa strategiassa, tehtäväksi, jonka hoitaminen ei koskaan ole suhdanteista kiinni.

Tämä vastuunotto ei merkitsisi yleistä tiukkaa keskusjohtoisuutta, lisää normeja, valinnanvapauksien kaventamista, paikallisten vahvuuksien hyödyntämättä jättämistä tai tasapäästämistä, vaan ainoastaan tasaveroisten edellytysten varmistamista. Kunnille ja kouluille jäisi vielä

paljon oleellisia vapauksia ja valinnaisuuksia, vaikka perusopetukseen tarkoitettut varat merkittäisiin. Erityisesti tämän teon myötä voitaisiin varmistaa mahdollisuuksien tasa-arvo, kun voitaisiin nykyistä enemmän keskittyä sisältöihin ja saattaa jokainen lapsi oman osaamisensa äärelle. Ja vain tällaisesta opetuksesta kasvava itsetunto varmistaisi sen, että sellaista käsitettä kuin vähempiarvoinen työ ei sen jälkeen Suomessa enää tunneta.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointiyhteiskuntamme on väistämättä valintojen edessä. Kaikkeen ei ole varaa. Näitä valintoja ei pidä tehdä vain pragmaattisesti talousargumenteilla vaan tietoisina arvovalintoina. Ei tämän tai ensi vuoden talousarvioon tuijottaen vaan nähden, että jokainen sivistykseen panostettu markka on säästöä myöhemmästä sosiaali-, terveys- ja kriminaalihuollosta. Sivistyksen voimaan luottaminen on viisautta. Sitä hallitus voi aina tahtoessaan osoittaa.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Suhola pohti kiitosta ansaitsevalla tavalla monelta kantilta tätä tilannetta. Haluaisin erityisesti puuttua hänen kommenttiinsa valtionosuusjärjestelmän muuttamisesta. Sinänsä tehoton ja epätarkoituksenmukaista menokehitystä tukeva aikaisempi menoihin kytkeytyvä valtionosuusjärjestelmän muutos asukasperusteiseksi oli perusteltu, mutta muistan myös itse täällä varoittaneeni tätä uudistusta tehtäessä siitä, että kun tällainen uusi järjestelmä syntyy syvän laman kierteeseen, nimenomaan sosiaali- ja terveystoimelle ja nyt on käytäntö osoittanut, että myös opetustoimelle syntyy selkeästi ongelmia, rakenteellisia ongelmia, joista kärsivät niin potilaat kuin tässä tapauksessa myös opetuksen kohteet eli lapset.

Tämä arvokeskustelu ei ole kunnissa onnistunut eikä se höyläämällä tietysti onnistu missään, ja tässä suhteessa olisi syytä miettiä, miten valtionosuusjärjestelmää voitaisiin kehittää jollain tavalla korvamerkittyyn suuntaan, jotta tietyt perusasiat ovat kunnossa erityisesti kärjistyvällä sosiaali- ja terveystalvotupolella mutta myös opetuspuolella. Ja juuri kyläkoulut ovat sellaista maaseudun perusrakennetta, johon kohdistuvat niin kulttuuri- kuin koko kylän kehittämisennot, vanhempien ym. vuorovaikutus. Tämän tyyppiset kriteerit tällaisten perusasioiden turvaamiseksi täytyy kyllä jollain tavalla luoda, koska kaikki nämä maaseutuohjelmat, niin edellisen kuin nykyisen hallituksen, ovat melko tarpeetto-

mia, jos tämän tyyppistä alasajoa tapahtuu tässä tilanteessa.

Ed. H a a t a i n e n : Arvoisa puhemies! Keskustelu koulujen tilanteesta ja kuntien päätöksistä lomauttaa opettajia osuu samaan ajankohtaan kuin yleensäkin käydään keskustelua hyvinvointiyhteiskunnasta ja sen tulevaisuudesta. Lomautukset minusta ovat päättömiä, eivätkä ne ratkaise nyt vallitsevaa kuntien rahoitusongelmaa.

Itse kuulun siihen sukupolveen, joka kävi vielä kansakoulun, ja olen niitä viimeisiä ikäluokkia, jotka vielä joutuivat pyrkimään oppikouluun. Kun 60-luvun alussa aloitin koulun kuusi-vuotiaana, en saanut silloin nauttia jokapäiväisestä opetuksesta. Minun kouluni oli niin sanottu supistettu kansakoulu, jossa eka- ja tokaluokkalaiset kävivät koulussa vain yhtenä päivänä viikossa. Se päivä oli lauantai. Mutta kun opettajaisäni sääli meitä alaluokkalaisia, hän otti meidät myös keskiviikkona kouluun, jotta päästiin myös musiikin opetuksen piiriin ja sitten tarkastettiin kotitehtävät. Keväällä ja syksyllä kävimme kuukauden ajan kuutena päivänä viikossa koulua.

Etuna tietysti oli, että ei päässyt kouluväsymys vaivaamaan ja kuopiolaiset kaupunkilaisystävät olivat tietysti kateellisia siitä, että minä maalaisyttö huitelin siellä pitkin Kumpukadun metsiä keskellä viikkoa ja he ähersivät koulussa. Asuimme koululla, joten tietysti koulu oli minulle kyllä 24 tunnin läsnäoloa opinahjossa. Tunnen kyläkoulujen merkityksen ja niiden merkityksen myös kyläyhteisöjen elävöittäjänä. Kyllä me silti koulussa pärjäsimme. Nähtävästi oppimisen halu ei päässyt näivettymään.

Nyt keskustellaan ihan toisenlaisista asioista. Nuo ajat ovat ohitse. Nyt koulua käyvä ikäluokka on huomattavasti tasa-arvoisemmassa asemassa keskenään. Tästä todisti myös opetusministeri Heinosen eilinen puheenvuoro: Suomalaiset lapset saavat maailman huipputason koulutusta ja tasavertaisesti. Se on saavutus, jota meidän ei pidä unohtaa tässäkin keskustelussa, joka toki on vakava.

Koulutus on keskeisimpiä ellei keskeisin hyvinvoinnin elementti. Se avaa ovet työelämään ja työllistymiselle. Mutta vähemmän merkitystä keskusteluissa annetaan myös laajemmille hyvinvointivaikutuksille. Terveystalvotupolella, itse sille alalle kuuluu, totuttu ajatuskuvio on se, että terveystalvotupoleja lisäämällä kansalaisten ja väestön terveydentila automaattisesti kasvaisi. Terveystalvotupole tutkijat ovat kuitenkin havainneet, että

kansalaisten terveyden edistäjänä nimenomaan koulutuksella on huomattavan suuri vaikutus.

Tässä keskustelussa kysyn itseltäni ja tässä salissa istuvilta: Olemmeko me todella pysähtyneet miettimään, mikä tämä villakoiran ydin on? Nyt puhutaan koulutuksesta, torstaina täällä puhutaan vanhustenhuollosta ja seuraavaksi varmaan terveydenhuollosta. Kysymys on mielestäni, hyvät ystävät, hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksesta, kuinka me rahoitamme tämän.

Rahoitukseen emme ole tässä salissa löytäneet yhteistä näkemystä. Keskusta markkinoi työreformia ratkaisuksi eri tahoille. Olen jäänyt miettimään, merkitsisikö se sitä, että keskustan aikeissa onkin ottaa rahoitus irti hyvinvointipalveluja tuottavien sairaanhoitajien, opettajien, lastentarhanopettajien tai vanhustyöntekijöiden niskasta. Täällä salissa keskustan puheenvuorossa on myös kauhisteltu sitä, että Helsinki joutuu rakentamaan kymmeniä kouluja lapsille ja perheille, jotka muuttavat pääkaupunkiseudulle. Jos kepun ajama yhteisöverotuoton jakomalli olisi toteutunut, Helsinki olisi menettämässä noin miljardi markkaa riippuen vähän laskutavasta.

Ei rahoituksen muodoista tunnu olevan täyttä selvyttä hallituksenkaan sisällä. Keskustelu on edelleen auki siitä, miten kuntien 4—5 miljardin puute aiotaan kattaa, rahoittaa.

Myös kunnat joutuvat ottamaan vastuun itselleen ja miettimään tarkkaan toimintonsa. Kovin suurta kannatusta ei löydy sellaiselle poliitikalle, jossa rahat hassataan kulttuuripompeihin tai urheiluhalleihin, kun vaihtoehtona voisi olla inhimillisen elämän edellytysten takaaminen lapsille, vanhuksille ja sairaille. Kansalaiset nimittäin haluavat verojensa vastineeksi palveluja, eivätkä kansalaiset halua verojaan alennettavan, mikäli se merkitsee hyvinvointipalvelujen leikkaamista. Siksi onkin minusta käsittämätöntä tämä jatkuva houruilu verojen voimakkaan alentamisen puolesta. Samalla pitää kertoa, mistä leikataan.

Nyt hyvinvointiyhteiskuntaa tuijotetaan tehokkuuslukuina, osasuorituksina, ostoina ja myynteinä. Ostopalvelutouhutus on mennyt niin pitkälle, että esimerkiksi Espoon kaupunki päätti ensin supistaa terveystalvelujen ostamista yhteisestä Hyksistämme ja kun ei selvinnytkään omin voimin urakastaan, Espoo päätti vuoden alussa ostaa lääkäripalveluja yksityiseltä. Mitä järkeä tässä on? Omaa toimintaa, johon pitäisi sitoutua, näivetetään ja yksityissektoria vastavasti lihotetaan. Tähän on yksinomaan johtanut

kustannuslaskenta. Pelkkiin markkoihin tuijottamisella silmät ovat sokaistuneet kokonaisuudelta.

Opettajien lomautuksissa syällisyyttä on minusta käännetty työntekijöihin päin. Kunnan työntekijöistä on tullut puskuri, jota hyväksikäytetään sen mukaan, miltä kunnantalouseluvut milloinkin näyttävät. Terveydenhuollossa sijaiten käyttö on johtanut siihen, että heistä on muodostunut tietynlainen suhdannepuskuri. Tässä suhteessa kunnat eivät ole olleet sen parempia työnantajia kuin yksityinenkään.

Täällä on monessa puheenvuorossa myös kauniisti peräänkuulutettu kuntien ja valtion välistä yhteisymmärrystä ja ikään kuin sopimusta. Näinhän tietysti asian pitäisi olla. Mutta minusta kunnatkaan eivät voi jäädä vain valittamaan pienuuttaan tai syrjäistä sijaintiaan Suomenmaassa. Niiden on myös itse aktiivisesti etsittävä keinot alueellisesta yhteistyöstä ja toimintojen järjeittämisestä yhdessä toisten kuntien kanssa. Meidän kuntamme ovat pieniä, ja niitä on lukuisa joukko. Tämä pätee myös niin pääkaupunkiseudulla kuin Savon sydämessä.

Suurin kysymys eli rahoitus on ratkaistava pikimmiten. Minun näkemykseni on, että tuloverotusta ei voida enää nyt tehtyjen päätösten jälkeen alentaa, koska samalla me joutuisimme päättämään hyvinvointipalvelujen leikkaamisesta. Leikkaus veroissa näkyy heikennyksinä arjen toimivuudessa.

Lopuksi, arvoisa puhemies! Hyvinvointiyhteiskunta on suuri tasa-arvoprojekti eri yhteiskuntaryhmien välillä. Sitä se on ollut ja siinä se on onnistunut. Se on myös valtaisa sukupuolten välisen tasa-arvon projekti. Minä pidänkin pohjoismaista naisten ja miesten välistä tasa-arvoa yhtenä tärkeimpänä esimerkkinä siitä, miten koulutus ja hyvinvointipalvelut voivat edesauttaa naisia etenemään urallaan ja hankkimaan lapsia ilman, että työura katkeaa. Meidän pitäisi-kin olla ylpeitä näistä saavutuksistamme eikä nöyristellä kaiken maailman EU-tilastojen kanssa. Me maksamme veroja, ja sen vastineeksi on saatava hyviä palveluja. Kun menee ravintolaan, saa palvelua, kun siitä suostuu hieman maksamaan. Pikaravintolassakin saa vatsansa täyteen, mutta pidemmän päälle se alkaa kyllästyttää ja käydä terveydelle.

Arvoisa puhemies! Keskustan välikysymys itse asiassa pakotti minutkin pysähtymään laajemmin näiden hyvinvointiyhteiskunnan peruskysymysten äärelle. Palvelut eivät kunnissa siitä parane, minkä merkinen hallitus meillä milloin-

kin istuu, mikäli palvelujen rahoituksesta ei päästä yksimielisyyteen. Tässä toivonkin myös keskustapuolueelta rehellisyyttä. Samaan aikaan ei voi vaatia veroalea ja palvelujen parantamista.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämä välikysymys on jo siinä mielessä täyttännyt tarkoituksensa, kun myöskin ed. Haatainen pysähtyi hetkeksi hyvinvointiyhteiskunnan raunioiden äärelle miettimään, mitä pitäisi tehdä.

Mutta hän myöskin ikään kuin kyseli sitä, mistä tässä on kysymys. Minun mielestäni tässä on kysymys protestista, yhteiskunnallisesta protestista, nimenomaan opettajakysymyksessä. Kunnille annettiin aikanaan valtionosuusuudistuksessa, sinänsä välttämättömässä valtionosuusuudistuksessa, valtaa ja vapautta, mutta ongelma on siinä, että kunnat on jätetty tietyllä tavalla oman onnensa nojaan, kasvavasti yhä enemmän oman onnensa nojaan, mikä alkaa näkyä myöskin terveydenhuollossa, entistä enemmän vanhustenhuollossa. Tämä on nyt ehkä tähän mennessä näkyvin oire. Kysymys on kuntien taholla oireilusta, joka saattaa, jos siihen ei puututa, mennä vielä pahemmaksi ja hyvinkin nopeasti. Oireilusta, protestista on kysymys siitä syystä, että ne on jätetty valtionosuuksien osalta oman onnensa nojaan.

Mitä tulee Helsingin tapaukseen, jos keskusta olisi vienyt Helsingiltä miljardi markkaa, ehkä sillä olisi ollut myöskin se vaikutus, että jossakin muuallakin olisi ollut mahdollisuus elää, ei olisi näin tarvinnut siirtyä Helsinkiin eikä sinnekään olisi 1,5 miljardilla tarvinnut kouluja aikanaan rakentaa, jos olisi laajasti koko maassa annettu erilaisilla tulonsiirroilla, verotuksen siirroilla ja verotuksen käytännöllä mahdollisuus elää muuallakin kuin Helsingissä ja Kehä III:n eteläpuolella. Tämä politiikka nyt näyttää ajavan eteenpäin.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haatainen aivan oikein määritteli ne alueet, mistä kaikesta hyvinvointiyhteiskunnan rahoituskriisissä on nyt kysymys: koulu tänään, huomenna ehkä vanhustenhuolto ja voi olla, että lähitulevaisuudessa myös sairaanhoito tässäkin salissa.

Itse näen niin, että ei voi todeta vain, että vastuu on kunnilla. Kyllä tämä on yhteinen julkinen vastuu, mikä meillä näistä alueista on. Ei voi todeta vain, että valtionosuudet ovat niin vähäiset, että kuntien täytyy itse se hoitaa. Vastuu on

yhteinen ja erityisesti valtiovallalla on myös oma osuutensa.

Ed. Haatainen myös totesi, että kuntasopimuksesta ei olisi apua. Itse katson kyllä toisin. Ongelmahan on se, että on tehty niin lyhytjänteisesti tätä politiikkaa. Tämän hallituksen aikana on aina sanottu, että ei leikata, ei leikata, ja sitten on kuitenkin eri tavalla rasitettu kuntien taloutta. Kunnat eivät ole pystyneet omaa talouttaan pitkäjänteisesti suunnittelemaan. Minun mielestäni keskustan esittämä kuntasopimus, missä määriteltäisiin tehtävien rahoitus ja myös velvoitteet useamman vuoden ajaksi, olisi sitä pitkäjänteistä taloussuunnittelua, joka mahdollistaisi, että koulu-, terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut voitaisiin kunnissa hoitaa hyvin tai edes siedettävällä tavalla.

Kuten eilen, toistan nytkin puheenvuorossani, että minun mielestäni tässä myös sosialidemokraattien Suomen päähallituspuolueena tulisi katsoa mallia Pohjanlahden takaa, missä demarhallitus on juuri tehnyt vastikään päätöksiä siitä, että annetaan 20 miljardin kruunun avustuspaketti kunnille, jotta ne selviävät koulu- ja vanhustenhuoltopalveluista.

Ed. V e t e l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haatainen haki villakoiran ydintä omassa puheenvuorossaan ja päätyi rahoitukseen. Tämän rahoituksen ympärillä meidän kaikkien keskustelu käy. Ed. Haatainen ei todennut, että kolmen vuoden aikana hallitus on jo 13 miljardilla markalla kiristänyt kuntien rahoitusasemaa. Onhan ihme, jos tämä kiristys ei jossakin näy.

Sitten hän totesi lääkkeitä, mitä itse kukin tarjoaa, muun muassa keskusta työreformia. Jos meillä työttömyyden hinta on 40—50 miljardin markan välillä riippuen laskentatavasta, me tarvitsemme kyllä kaikkien aikojen työreformin. Riittääkö siihen edes keskustan työreformi, millä väen saamme työhön?

Yhteisöveromalli, kenen malli on oikea, kenen malli mitäkin vie? Tämä hallituksen malli vie erittäin monilta kunnilta tosi paljon, muun muassa kotikunnaltani päälle 4 miljoonaa markkaa. Siihen on vain sopeuduttava.

Kunnat tekevät tänä päivänä jo yhteistyötä erittäin paljon muun muassa seutukuntien puitteissa. Tiettyjä palveluja järjestetään jo näin ja sitä varmasti joudutaan tekemään jatkossa lisääkin.

Sitten, onko meillä varaa verotusta mataloitaa? Kyllä Emuun siirtyminen luo äärettömän

kovat paineet verotuksen harmonisoimiselle. Tänä päivänä jo me saamme lehtien palstoilta lukea lukuja, mitä se käytännössä voisi tarkoittaa.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tykkyläinen äsken ihmetteli keskustan väläkysymyksen ajankohtaa todeten, että koululakikeskustelu olisi riittänyt.

Nyt ed. Haatainen otti asian esille juuri siten kuin keskusta väläkysymyksessään on halunnutkin, eli että me keskustelisimme tässä yhteydessä sivistykseen tarvittavien voimavarojen riittävydestä. Kun opettajien lomautukset ovat olleet esillä, niin ne ovat tietenkin hyvä lähtökohta, mutta eivät ole kuin osa keskustelun aiheena olevaa kokonaisuutta.

Ed. Haataiselle tahtoisin todeta, että keskustalainen näkökulma on se, että verotuksen tulee olla niin mittava, että sillä katetaan yhteiskunnan eli eduskunnan säättämien peruspalvelujen tuottaminen. Peruspalveluihin me laskemme tänä päivänä kunnollisen perusopetuksen yhtä hyvin kuin sosiaali- ja terveydenhuollonkin puolella olevat peruspalvelut. Ne täytyy pystyä verotuksella kattamaan.

Työreformi eli rakenteelliset uudistukset ovat asia erikseen. Niitä tarvitaan, jotta veronmaksajia tulevaisuudessa on.

Arvoisa puhemies! Me emme keskustassa voi oikein ymmärtää tätä hallituksen linjaa siinä mielessä, että hallitus on tehnyt todellakin ylimitoitettuja kuntaleikkauksia 13 miljardin markan edestä. Sitten tässä keskustelussa sekä eilen että tänään hallituspuolueiden taholta on koko ajan tuomittu kuntien säästöt. Miten tämä yhtälö toimii? Sitä en oikein käsitä, koska verotulohan eivät kunnassa millään ole riittäviä, ja ylimitoitettujen leikkausten takia tätä keskustelua juuri pitää käydä. Valtion pitää miettiä, millä tavalla se rahoituksensa hankkii näihin peruspalveluihin.

Haluan puuttua myös aivan lyhyesti Helsingin 40 koulun rakentamistarpeeseen. Minusta se on kansantaloudellisesti epäviisas. Tällaiseen muuttoliikkeeseen ei olisi pitänyt Suomea päästää.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös minua hämmästyttää suuresti se, miten ed. Haatainen irrottaa asiayhteydestään sen, että keskusta kauhistelee Helsingin 40 koulun rakentamistarvetta. Keskusta kauhistelee

nimenomaan sitä, että hallitus toimenpiteilään sallii sellaisen politiikan, jolla autioitetaan maaseutua eli sallitaan maaseudun autioituminen ja ongelmia aiheuttava muuttoliike.

Ed. Haatainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun Suomessa on muuttovapaus, niin ihmiset muuttavat tänne pääkaupunkiseudulle. Sitä ei vissiin millään aidalla pysty estämään. Kun itsekin olen tänne aikanaan muuttanut, ei silloinkaan mikään huutava pakko ollut, mutta tuntui vain olevan elämä täällä pikkuisen avoimempana edessä.

Ed. Vehviläiselle vastaisin, että en sanonutkaan niin, että yksinomaan kunnilla on vastuu, vaan minä peräänkuulutin sitä, että tässä salissakin pitäisi päästä nimenomaan yhteisymmärrykseen siitä, miten nämä palvelut rahoitetaan ja mikä on verotuksen taso. Ei voi samaan aikaan markkinoida veroalea ja toisella kädellä pyytää lisää uusia palveluja.

Ed. Isohookana-Asunmaalle vastaisin, että hyvä on, jos keskusta on myös samaa mieltä, että sivistykselle on turvattava riittävät resurssit. Mutta siinäkin palaan myös rahoituskysymykseen. Siitä tässä nyt on yksinomaan kysymys: rahoituksesta ja siitä, miten yhteiset resurssit jaetaan.

Ed. Veteläinen totesi, että kuntien taloutta on kiristetty ja on jouduttu säästämään. Näin on tehty. Tiedämme sen itsekin täällä Helsingissä. Jokainen kunta on joutunut näitä ratkaisuja tekemään. Mutta jossain tulee tällekin tielle pää ja siinä taas tullaan rahoitukseen, siihen, mistä rahat otetaan näihin palveluihin. Se on tämän kysymyksen villakoira, jota hain.

Ed. Kemppainen: Herra puhemies! Ed. Haatainen piti äsken hallituspuolueen edustajaksi paljon analyttisemmän puheenvuoron kuin esimerkiksi hallituspuolueiden eduskuntaryhmien vastaukset olivat. Ed. Haatainen pohti palveluiden rakennetta ja puhui minusta varsin hyvin, teki kysymyksenasettelun esimerkiksi verotuksen ja palvelujen suhteen aivan oikein. Mutta siitä huolimatta haluan kommentoida muutamia asioita.

Ensinnäkin muuttoliike. On totta, että Suomessa on muuttamisen vapaus. Todettakoon, että muuttoliike on yksi syy kuntapalvelujen järjestämisen puutteisiin. Se tässä ensiksi.

Suomessa on varmasti muuttamisen vapaus. Meillä ei tarvita passeja, muuttolupia eikä edes työlupia, niin kuin jossakin on tarvittu. Mutta

kyllä tulee muuttamisen pakko, jos toimeentuloa ei ole tai jos toimeentulomahdollisuudet otetaan pois. Kyllä se on harjoitetun politiikan seurausta, että meillä on käynnistynyt niin voimakas muuttoaalto uudelleen. Ed. Haataisen Helsingin kaupungin edustajana pitäisi kyllä ymmärtää, mihin se johtaa. Itsekin totesitte, että palveluita tarvitaan, mutta se johtaa poikkeuksellisen suureen palveluiden tarpeeseen täällä.

Eikö olisi halvempaa, yhteiskunnalle edullisempaa, kaikilta yhteiskunnallisilta seurausvaihtokuilta vähemmän haittoja aiheuttavaa, jos meillä olisi sellainen yhteiskuntapolitiikan suunta, jolla pyrittäisiin hillitsemään muuttopakkoa? Ei kukaan ole yrittänytkaan tehdä mitään esteitä muutolle.

Ed. Haatainen kysyi, mistä rahat saadaan. Ed. Haatainen on ollut Helsingin kunnallispolitiikassa päättämässä veroprosentin laskemisesta. Teillä on ollut varaa siihen. Pohjoisen kunnissa on kaikissa jouduttu nostamaan veroprosentteja. Ne ovat keskimääräisesti paljon, paljon korkeampia. Kuntalaiset osallistuvat siellä suuremmalla solidaarisuudella palveluiden järjestämiseen. Teillä olisi vielä se mahdollisuus käytettävissä. Siitä huolimatta täältä kuuluu kaikkein suurin valitus silloin, kun kuntien valtionosuuksista säästetään, ja sitä paitsi ne leikkaukset eivät ole olleet nimenomaan Helsingille edellisen eivätkä tämänkään hallituksen aikana niin tylyjä.

Herra puhemies! Tässä keskustelussa on monesti todettu, että syyllisiä ei pitäisi etsiä. Olen vähän eri mieltä. Tietysti ei pidä ajatella niin, että me olisimme täällä ne, jotka rankaisisimme syyllisyydestä, mutta kyllä minusta poliittisen keskustelun tehtävä on löytää jos ei nyt syyllisiä niin ainakin syitä. Ei kyllä synny millään muulla tavoin ratkaisuja ongelmien hoitamiseksi, jos ei syytä rohjeta etsiä. Minusta niin paljon ei pidä tätä kuumaa puuroa kiertää, ettei niihin syihin käytäisi käsiksi.

Yksinkertaisesti yksi syyhän on olemassa. Palveluita varmasti kaikki järjestäisivät, jos olisi rahaa. Kunnissa ovat rahat loppuneet tai käyneet vähemmiksi tai on tullut säästöpakko. Se on syy yksinkertaisimmillaan. Tietysti voitaisiin sanoa, että kun ei ole rahaa niin täytyy säästää. Kunnissa on kyllä säästetty. On juustohöylällä höylätty ja tehty rakenteellisia muutoksia, ja kun nämä keinot on käytetty, niin sitten on ryhdytty käyttämään tämän tyyppisiä keinoja.

Kunnilla oli kyllä säästöpakko edellisen hallituskauden aikana, tosin en sano, että se olisi johtunut suoraan ainakaan edellisestä hallituk-

sesta tai hyvin pienessä määrin, (Ed. Bryggare: Ei missään nimessä!) — no hyvä, ed. Bryggare, ei missään nimessä. Siitä olemme samaa mieltä. — Mutta silloin oli tarve etsiä säästökeinoja muulla tavoin. Tehtiin kuntasopimuksia, oli valmiutta säästöihin. Ainakin omassa kunnassani ja omalla alueellani saatiin säästöjä aikaan silloin, kun päätösvalta ja tosiasiat painoivat päälle. Siellä olisi ollut edelleen halua tehdä säästöjä normaallilla tavalla, kuntasopimuksia, (Ed. Bryggare: Kuka aiheutti laman?) mutta sitten tuli yksi ammattijärjestö, opettajien ammattiliitto, joka esti näiden tekemisen. Minusta ainakin tässä on yksi syyllinen tähän tilanteeseen.

Yksi syyllinen tietysti on myös se, että kunnille on tullut lisää velvoitteita ja lisää tehtäviä samalla, kun kuitenkin niiden rahoja on leikattu ja ne ovat vähentyneet. Kunnille tulee varoja kahta kautta: verotuloja tai valtionosuuksia. Kyllä silloin, kun valtionosuuksia on kunnilta otettu pois, yksi syyllinen on valtio ja hallitus. Ei niitä kukaan muu ole ottanut pois kunnilta kuin valtio ja hallitus. Kun ne on vielä otettu epäsymmetrisesti, epätasa-arvoisesti eri kuntia kohdellen, niin kyllä siitä syntyy sellainen syy leikkauksille, että ei ole asioiden kiertämistä, jos kunnissa joudutaan siihen vaihtoehtoon, että kun ensinnäkin esimerkiksi omassa kaupungissani kaikki vararahastot on syöty, kaikki siirtomäärärahat käytetty, kaikki suinkin, mistä säästää voidaan, on käyty läpi ja kun työntekijäjärjestöjen kanssa ei päästä sopimalla tulokseen säästöistä, niin silloin on jouduttu yksipuolisiin päätöksiin.

Lomauttaminenhan on luvallinen keino säästöjen tekemiseen. Eduskunnassa on siihen lain-säädännöllä lupa annettu silloin, kun tuotannollistaloudelliset syyt ovat olemassa, ja tätä on käytetty hyväksi. Sinällään hallituksen tapa vastata, että on tehty väärin, kun on lomautettu silloin kun on pakkotilanne ollut, on kyllä niin suurta vastuun kiertämistä kuin olla voi.

Kuntien tulot ovat vähentyneet, kuntien valtionosuudet ovat vähentyneet, mutta samalla menot ovat lisääntyneet. Esimerkiksi toimeentulotukimenot ovat omassa kunnassani huomattavasti kasvaneet työttömyyden ja valtion rakenteellisten sosiaaliturvasäästöjen seurauksena. Sen lisäksi tulevat vielä tämän hallituksen aikana kunnille annetut lisävelvoitteet, päivähoitovelvoite ja sitten vielä keskiasteen koulutuksen järjestämisvastuu ja rahoittamisvastuun siirtäminen kunnille. Ei yksinkertaisesti tämä yhtälö toteudu. Kun on menoja enemmän ja tuloja vä-

hemmän, niin jostakin on silloin tingittävä ja muuta keinoa ei ole kunnille jätetty.

Tämä kuntatalouden muotopuolinen säästäminen on myös yksi syy eli kuntataloudessa on tehty säästöjä enemmän sieltä, missä kantokyky jo on muutenkin ollut huonompi, erittäin hyvänä esimerkkinä oma kotimaakuntani Kainuu. Aikaisemman hallituksen aikana tehtiin säästöjä ja pyrittiin laskemaan, että säästöt tehdään sillä tavalla, että kaikki kuntalaiset joutuvat suurin piirtein saman säästötaakan kohteeksi.

Kun Lipposen hallitus aloitti, muuttui linja aivan täysin. Sen jälkeen esimerkiksi Kainuun kunnissa ei ole ollut muita kuin menettäjiä. Väitän, että siihenkään mennessä Kainuussa eivät palvelut olleet ylellisiä tai paremmin järjestettyjä tai että se olisi muutoin ollut houkuttelevampi paikka asua. Miksi sieltä jo siihen mennessä oli muuttoliikettä? Miksei esimerkiksi ed. Bryggare jo silloin muuttanut meille ja tullut sinne lihapatojen ääreen, tai ed. Gustafsson tai ed. M. Pohjola? Miksi te olette olleet niin mustasukkaisia sille hyvinvoinnille siellä, kun sieltä oli jo muutenkin tarve lähteä? Sen jälkeen ovat tulleet valtionosuusleikkaukset, joissa monet kunnat ovat plusnan puolella. Kainuun kunnissa esimerkiksi valtionosuusleikkaukset keskimäärin tarkoittavat kahden seuraavan vuoden aikana 640 markkaa per asukas. Kun yhteisövero tulee leikkaamaan yli 500 markkaa per asukas, niin mistä te silloin ne säästökohteet keksitte?

Nyt hallitus vastaa, että ne ovat nimenomaan keskustalaiset kunnat, jotka ovat lomauttaneet. Eikö tämä ole paremminkin ja yksinomaan seurausta siitä, että hallitus on kohdellut tämän alueen kuntia kuntataloudessa rajusti muita alueita kovemmin? Minusta siihen ei tarvita mitään muuta selitystä.

Hallituksen vastauksessa on toinenkin selitelly-yrittäminen, miksi lomautukset eivät olisi kuntataloudesta johtuvia, eli kuntien tuloista vain 14—15 prosenttia johtuu valtionavuista.

Herra puhemies! Niissä kunnissa, joihin valtionosuusleikkaukset ovat osuneet voimakkaammin, prosenttiosuus on reilusti suurempi. Tietysti saattaa tulla kademieltä, että ahaa, sielläpä saadaan prosentuaalisesti isommat valtionosuudet palveluiden järjestämiseen, siellä vain tukiaisilla eletään. Me olemme kuitenkin yksi maa ja meillä toistaiseksi perustuslain mukaan veloitetaan järjestämään tasavertaiset palvelut kaikille asuinpaikasta ja tulotasosta riippumatta. Kun palveluiden järjestäminen, valitettavasti, erilaisilla alueilla, erilaisissa yhteiskuntaraken-

teissa on kalliimpaa, niin minusta tämän hallituskauden aikana on kyllä ollut aika alentavaa, että vaikka palvelut eivät ole olleet parempia, pareminkin huonompia pohjoisessa, on nähty kademiellä, että jotenkin enemmän yhteistä osuutta on mennyt pohjoiseen.

Jos katsomme taas, mistä varat näihin kertyvät, niin kyllä väitän, että omat alueeni, Pohjois- ja Itä-Suomi, ovat olleet kasvattamassa hyvinvoinnin kakkua. Itse asiassa valtaosa uusiutuvista luonnonvaroista, joihin tämä hyvinvointi perustuu, tulee Kehä III:n ja Salpausselän ulkopuolelta edelleen tulevaisuudessa. Tällainen vastakain asettelu, joka tässäkin yhteydessä on nostettu esiin, on kyllä täysin poliittista populismia.

Mutta tietenkään me emme siitä pääse mihinkään, missä asuu äänestäjien enemmistö, millä tavalla tahansa ääniä voidaan kerätä. Eihän tähän ole muuta lääkettä kuin poliittinen keskustelu ja sanotaanko syiden etsiminen, ehkä ei välttämättä syyllisten etsiminen, mutta kyllä meidän pitäisi tässä keskustelussa pystyä osoittamaan, mistä pohjimmiltaan esimerkiksi jollakin maantieteellisellä alueella on jouduttu leikkaamaan lukumääräisesti enemmän tai sellaisella alueella, jolta jokin puolue kerää enemmän ääniä tai kansanedustajia.

Itse asiassa, kun tämä hallitus aloitti, niin hallituksen sisältä kerrottiin, että hallituksella onkin vähän kostomentaliteettiä tehdä sellaisia säästöratkaisuja esimerkiksi päivähoiton ja kotihoiton tukiratkaisuissa tai kuntien valtionosuuksissa, joissa haluttiin näyttää, tai niin kuin pääministerin sanonta oli, että nyt loppui isäntien uho. Sillä haluttiin näyttää maaseudulle, että sieltä pystytään leikkaamaan. Mutta sillä tavalla on tehty työttömyyttä, on supistettu alueellisia rahavirtoja, on vähennetty kuntien rahoituspohjaa, on heikennetty niiden alueiden mahdollisuutta palveluiden järjestämiseen. Ei kai siinä silloin, jos halutaan tasa-arvoiset palvelut järjestää, voi muuta kuin toivoa, että niihin varat voisi löytyä.

Yksi asia on tietysti vielä, että kuntien palveluiden menoistahan on vähintään kaksi kolmannesta, taitaa olla vähintään kolme neljännestäkin palkkamenoja ja palkkamenoista päätetään tulopoliittisissa ratkaisuissa. Hallitus on niin keuhnut tulopoliittisia ratkaisuja, että ne ovat olleet hyviä ja edistyksellisiä. Ainakaan kuntataloutteen ne eivät kovin hyvin ole osuneet. Jos kuntien palkkamenot tänä ja ensi vuonna nousevat 5—6 prosenttia ja valtionosuuksia leikataan vielä edelleen alaspäin, niin ei siellä tulevaisuudessa-

kaan ole mahdollisuutta palveluiden järjestämiseen. Kyllä tässä kovat haasteet tulee tästä eteenkin päin olemaan.

Herra puhemies! Minusta tässä keskustelussa on ehkä liikaa keskitytty, samoin hallituksen puolustuksessa, siihen, onko lomautus oikeutettu vai ei, minkälainen kunta olisi oikeutettu lomauttamaan tai minkälaisella poliittisella voimasuhteella varustettu kunta leikkaa. Mutta hallituksen kyllä pitäisi rehellisemmin katsoa, mitä sen omat toimenpiteet ovat kuntataloudelle aiheuttaneet ja mistä lomautukset johtuvat. Ennen kaikkea olisin toivonut, että tämäkin keskustelu olisi tuonut vastauksia siihen, miten tästä päästään eteenpäin.

Ed. B r y g g a r e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin olisin kaivannut kyllä ed. Kemppaiselta vastauksia näihin mahdollisuuksiin. Tässä nyt tuli lähinnä litania vanhaa demagogiaa siitä, mikä on aluepolitiikkaa, mikä ei.

Suomessa noin eurooppalaisesti ottaen on tällä hetkellä tilanne se, että kyllä meillä kaupungistuminen on ihan eri luokkaa kuin esimerkiksi Ruotsissa tai muualla Euroopassa, sen myös ed. Pekkarinen tietää. Raha ei tule ratkaisemaan sitä, miten ihmiset hakevat koulutuspaikkaansa, millä tavalla ihmiset liikkuvat. Edelleenkin ihmiset toimivat niin, että he etsivät koulutuspaikkoja. Valitettavasti, niin minäkin sanon, he uskovat siihen, että Helsingistä se aurinko usein löytyy. Se löytyy ympäri Suomea. Ratkaisu siinä on maan tasa-arvoinen kehittäminen monella tavoin. Se ei ole sitä, että sinne kannetaan rahaa kiloittain tai tynnyreittäin, niin kuin on tehty vuosien mittaan, vaan yritetään omista lähtökohdista kehittää sitä aluetta. Siihen kuuluu monta muutakin asiaa kuin mitä perinteisesti on ymmärretty aluepolitiikalla. Se on vastaus.

Kyllä helsinkiläisen ihmisen valtionosuus on ihan eri luokkaa kuin Kainuussa on ollut. On ihan oikein, että suhde on ollut kohtuullinen, mutta ei se saa olla mieletön. Täälläkin ihmiset tarvitsevat kouluja, asuntoja jne., niitä samoja palveluita. Mielestäni tällainen vastakkainasettelu, koska tässäkin salissa on kovin helppoa aina heitellä Helsingin suuntaan, on turhaa. Oleellisempaa on, millä tavalla eri alueiden kasvukeskusten kilpailukyky tulevaisuuden Euroopassa kehittyi. Sitä kautta luodaan resursseja sinne, jotta peruspalvelut voidaan turvata.

Siitä olen aivan samaa mieltä, että nimen-

omaan sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelut ovat niitä ydinpalveluita, jotka pitää jatkossa pystyä turvaamaan. On häpeä, niin kuin on liiankin monta kertaa todistettu, että juuri se suomalaisen kilpailukyyn peruselementti on tässä ollut vaarassa hukkoa.

Ed. V i i t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kuunnellessani äskeistä puheenvuoroa jäin melkein pä kaipaamaan edellistä keskustalaista puhujaa, nimittäin filosofi Aino Suholaa, jonka ote ongelmaan oli hyvin rakentava. Mieluummin haluttiin etsiä ongelmiin ratkaisua kuin keskittyä koko viisitoistaminnuuttinen haukkumaan tiettyä osapuolta.

Ihan muutama vastakysymys, kun täällä on, voisiko sanoa, melkein pä röyhkeitä väitteitä, kaikesta maan ja taivaan väliltä on syytetty istuvaa hallitusta. Eikö muuttoliike maaseudulta kaupunkeihin ollut hyvin hyvin suurta juuri viime hallituskaudella, kun keskusta itse oli päävastuussa hallituksessa? (Ed. Pekkarinen: Ei muuten ollut!) Eikö juuri silloin esimerkiksi kuntatalouksilla ollut hyvin suuria ongelmia?

Joku viittasi, taisi olla ed. Vehviläinen, siihen, että tämä hallitus olisi tehnyt hyvinkin poukkoilevaa politiikkaa kuntatalouden suhteen. Mutta siitä huolimatta, vaikka se olisi voinut olla jonkin verran poukkoilevaa, se ei ole lähelläkään sitä, mitä oli edellisen hallituksen politiikka, jolloin jokaisena viikonloppuna pidettiin paniikkikokous ja kerrottiin seuraavan viikon alussa, mitä seuraavaksi tehdään ja seuraavaksi leikataan. Kohtuullisuutta, ed. Kemppainen!

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen jossain puheenvuoronsa kohdassa viittasi siihen, kun Lipposen hallitus aloitti työskentelynsä, ja nimenomaan herra pääministeriin, että olisi ollut jonkinlainen kostomentaliiteetti, ed. Kemppainen käytti juuri tätä ilmaisua. Haluan eduskunnan pöytäkirjaan todeta, että oman käsitykseni mukaan missään vaiheessa tai missään tilanteessa ei ole ollut kysymys minkäänlaisesta kostosta, päinvastoin. Tilannehan on ollut sen kaltainen kuitenkin valtiontalouden kannalta, niin kuin hyvin tiedetään, että valtionvelka per asukas on lähes kymmenkertaistunut. Vastaavasti kuntien lainamenot per asukas ovat muistaakseni 2 000 markalla laskeneet.

Kyllä syyt löytyvät täältä. Mutta se pitää myös rehellisesti todeta, että kyllähän valtionosuusleikkauksissa on menty aivan äärirajoille. Ei ole

mikään salaisuus se, että myös sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässä on käyty keskustelua siitä, että koko valtionosuusjärjestelmää, ajatellen juuri kuntien peruspalvelutehtävää, tulee tarkastella ja arvioida nyt uudestaan lähtien siitä, että niin opetuspalvelut kuin terveys- ja sosiaalipalvelutkin voidaan verovaroin turvata. Se on se yhteinen tehtävä, joka meillä parlamentissa on ja johon mielestäni niin oppositio- kuin hallituspuolueittenkin tulisi yhdessä löytää ratkaisun avain.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Todettakoon nyt vielä pöytäkirjaa varten se, minkä totesinkin, että minä en käyttänyt kosto-sanaa, vaan hallituksen ministeri, hänen erityisavustajansa ja hallituspuolueen kansanedustaja totesivat julkisesti, kun hallitus aloitti ja neuvotteluja käytiin, että sillä tavalla lähdettiin. Kyllähän sen näkee seurauksista: maaseutuun kohdistuvat leikkaukset, kotihoidon tukeen ja kuntatalouteen kohdistuvat leikkaukset. Ei siinä tarvitse kauaa tilastoja katsoa, kun nähdään, miten leikkaukset on tehty. (Ed. Gustafsson: Kaikilta on leikattu!)

Mitä tulee muuttoliikkeeseen, niin olen yrittänyt perehtyä siihen. Kieltämättä vuonna 94 muuttoliike jo alkoi, mutta sen jälkeen se on kiihtynyt. Mutta sille löytyy aika hyvä selitys: vientivetoisella kasvulla oli pakko lähteä, muuta keinoa ei ollut. Se kyllä täytyy sanoa, että se vaikutti ensiksi elvyttävästi sellaisilla alueilla, jotka sitten aiheuttivat muuttoliikkeen, mikä näkyi Kainuussa, mutta sen jälkeen muuttoliikettä on rutosti lisätty.

Monessa puheenvuorossa todettiin, että minulta olisi odotettu vastauksia ja rakentavia esityksiä. Mielestäni ensin on analysoitava syyt ja sitä pyrin tekemään, enkä mielestäni liioitellut. Yritin ottaa joka ikisen asian esille ja kertoa, mitä on tapahtunut. Olisi paljon vähemmällä päästy, jos ei olisi tehty sellaisia ratkaisuja. (Ed. Bryggare: Entäs se visio?)

No, miten tästä eteenpäin? — Anteeksi? (Ed. Bryggare: Juuri niin, visio tästä eteenpäin!) — Visio tästä eteenpäin? On kohdeltava kuntia tasapuolisesti, on tehtävä esimerkiksi sellainen yhteisöverouudistus, joka ei näin muotopuolisesti kohtele kuntia. Kainuu menettää keskimäärin 600 markkaa per asukas, ja jos sieltä vielä poimitaan eri kuntia, niin leikkaukset ovat vielä huomattavasti suurempia. Esimerkiksi kuntapalvelujen järjestämisessä tarvitaan myös yhteisymmärrys. Keskusta on markkinoinut kuntasopi-

musta. Se sisältää itse asiassa hyvin paljon tässä suhteessa.

Kyllä tähän työreformikin auttaisi, jos hyväksyttäisiin paikallista sopimista eikä OAJ tulisi väliin, ja muutenkin saataisiin työttömyyttä parannetuksi. Kyllä vastauksia löytyy.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Valtionosuuksia ja kuntien tuloja on ollut pakko ja varaa leikata. Vastuu kunnissa tehtävistä leikkauksista on kuitenkin kunnilla. Jatkossa leikkaukset tulee tehdä muualta kuin opetustoimesta. Tässä pääsanomaa hallituksen vastauksesta keskustan välikysymykseen.

Näin sanoessaan hallitus kuitenkin yrittää väistää vastuutaan mielestäni perin halvalla tavalla. Kun hallitus on leikannut valtionosuuksia ja kuntien tuloja yhteensä täällä moneen kertaan todetusti 13 miljardilla markalla, mikä on muuten lähemmäksi kymmenesosa kuntien talousarvioiden loppusummasta, pitäisi jokaiselle olla selvää, etteivät kunnat tällaisesta selviä muitta mutkitta. Kuntatalouden keskeiset tunnusluvut todistavat tämän toiseikan.

Kuntien yhteenlaskettu vuosikate oli vielä 90-luvun syvän lamankin vuosina 8—13 miljardia markkaa vuodessa. Nyt ennakkotietojen mukaan viime vuoden vuosikatteen suuruudeksi muodostuu noin 6,5 miljardia markkaa. Kaiken lisäksi tästä 6,5 miljardista markasta noin 2,5 miljardia markkaa, siis vuosikatteen ylijäämästä, muodostuu Helsingin kaupungin konsernista, siis 2,5 miljardia markkaa. Käytännössä tämä kaikki merkitsee sitä jo keskimääräislukuina, että Suomen kunnat syövät omia pääomia. 6,5 miljardia markkaa vuosikatetta ei riitä enää poistojen, uusinvestointien ja kuntainfran palveluineen ylläpitämiseen. Se riittää Helsingin ja eräiden muiden menestyjien kohdalla yllin kyllin, mutta keskimäärinkään se ei riitä puhumattaakaan siitä, miten käy niiden kuntien kohdalla, joiden vuosikatteet ovat jo miinuksella tällä hetkellä. Väittäköön, ken haluaa, että kuntien tulojen ja valtionosuuksien leikkauksiin toteutetussa mitassa olisi ollut varaa. Niin varmastikaan ei ole.

Kaiken lisäksi tilanne jo tehtyjen ratkaisujen ja näköpiirissä olevien lisäkiristystarpeiden seurauksena vaikeutuu entisestään, siis jo keskimäärinkin vaikeutuu entisestään lähivuosina. Mutta noiden keskimääräislukujen takaa, joista lähinnä olen puhunut, avautuu hivenen toisenlainen kunta-Suomi. Joukossa on muutama erinomainen menestyjä, joita myös valtio on muistanut.

Siitä äskeinen esimerkki eräästä kunnasta puhuu puolestaan. Joukossa on myös lista menestyjiä, pärjääjiä, mutta siitä toisesta joukosta ne varsinaiset kuntatalouden ongelmakunnat sitten löytyvätkin, siitä toisesta joukosta, jossa on kymmeniä, jo satoja kuntia, menettäjien joukosta, menettävien kuntien joukosta, jossa vuosikate jo monien, jopa kymmenien kuntien kohdalla oli viime vuonna selvästi miinuksella. Kun vuosikate on miinuksella, sehän käytännössä tarkoittaa sitä, että kunnan kaikki tulot, valtionosuudet, verotulot sun muut kaikki tulot, eivät riitä edes käyttökustannuksiin. Sellaisissa kunnissa otetaan syömävelkaa. Sellaisissa kunnissa jopa syödään velaksi. Hyvinvointiyhteiskunnan ideaali on tällaisissa kunnissa murtumassa ja eräissä kunnissa käytännössä jo murtunut.

Konkreetiksi esimerkiksi siitä, mitä on tapahtunut ja tapahtumassa, sopii muun muassa Pihtiputaan kunta. Sinne on suunnattu vahvempia ja suurempia kuntia selvästi suuremmat valtionosuusleikkaukset. Valtion investointipolitiikan uusi keskittävä suunta on kääntänyt paikkakunnalle selkensä. Aluepolitiikka on ajettu alas, joka tuntuu Pihtiputaallakin jo kovasti, ja valtion palveluita on alueella heikennetty. Lisäksi paikkakunnalle tärkeästä maataloudesta, erityisesti sen kansallisesta tuesta on leikattu aivan kohtuuttomasti. Tällaisia pihtiputaita on maassa paljon. Kun väestö reagoi tilanteeseen jaloillaan, ongelmakuntien joukkoon ovat tulleet myös monet muuttovoittopaikkakunnat, sellaiset, joihinkin lähdetään Pihtiputaan tapaisilta paikkakunnilta. Näiden kuntien joukossa mukana on siis myös paljon puhuttu Vantaa, jossa rahat eivät riitä kuntainfrastruktuurin ja palvelujen nopeaan kasvun tarpeeseen.

Ymmärrän hyvin vantaalaisten ongelmat, murheet, kun paikkakunnalle kohdistuu kasvu, jonka vaatiman infran ja palvelujen tarpeisiin rahat eivät yksinkertaisesti riitä, eivät riitä monien syiden summuna, mutta vielä kertaan sen, mitä täällä eilen illalla sanoin ed. Kauton puheenpuheen jälkeen, kun hän väitti, että Vantaan kohtelu viime vuosilta olisi edellisen hallituksen tekoja. Ei ole! Minä kerron, mikä on viimeinen luku Vantaan valtionosuuksista vuodelta 95: yli 4 700 markkaa asukasta kohti, ja ed. Kautto osaa laskea, mitä se tekee miljoonissa: yli 700 miljoonaa markkaa. No, tuon 95:n jälkeen kelamaksu, joka kunnilla oli, poistui ja nimenomaan koulutoimen rahoitusjärjestelyssä tapahtui muutoksia, jotka vähensivät tavallaan luonnollisesti tuota kunnan saamaa valtionosuutta muutamalla sa-

dalla miljoonalla markalla, mutta vielä järjestelmämuutos, se uusi muutos, joka tuli tämän hallituksen aikana tehdyn uuden lainsäädännön seurauksena voimaan, vähentää teiltä satoja miljoonia markkoja edelleenkin niin, että tänä vuonna valtionosuuksien summa on vähän yli 150 miljoonaa markkaa. Nämä luvut eivät ole minun. Nämä ovat sisäasiainministeriön virkamieheltä hankittuja lukuja.

Arvoisa puhemies! Äsken kertomieni kuntien syytely, syyttävän sormen osoittaminen valtion toimesta tällaisten pihtiputaitten taikka vantaitten suuntaan on mielestäni hallituksen puolesta aika falskia politiikkaa. Maan hallitus on yksiselitteisesti vankassa vastuussa, osavastuussa, jopa ensisijaisvastuussa näiden tämän tyyppisten kuntien ongelmista. Ei kai kukaan lopultakaan vakavissaan viitsi väittää siihen tapaan kuin ed. Ala-Harja täällä äsken sanoi, että keskustalaisuus on kunnassa se tekijä, joka on syy siihen, että siellä joudutaan lomauttamaan tai leikkaamaan sieltä taikka täältä? Ei ole! Jos teidän hallituksenne sattuu kohdentamaan kaikkien äsken luettelemieni leikkausten kärjen saman tyyppiisiin kuntiin ja kun se tietoisesti heikoimmille alueille on kohdistanut näitten leikkausten kärjen, niin se, kuka siellä poliittisessa vastuussa on, ei ratkaise sitä, onko kunnan pakko noudattaa lakia ja panna tulot ja menot yhteen vai ei. Se ei ole aivan kunnan vapaassa tahdossa, pitääkö tulojen riittää kattamaan menot. Se on laissa määritelty asia. Ei sitä yhtälöä saa rikkoa noin vain.

Arvoisa puhemies! Hallituksen vastauksessa esitetty näkemys, jonka ministeri Heinonen eilen kertoi ääneen, että jatkossa kunnissa tulisi leikata muusta kuin opetustoimesta, on mielestäni aivan yhtä onneton kuin on kuntien syyllistäminen ylipäänsä. Mistä muusta kuntien pitäisi leikata? Jo nyt opetusalan leikkausten ohella kymmenet, kenties sadat ongelmakunnat ovat leikanneet myös sosiaali- ja terveystoimesta. Tästä kerroo osaltaan selvää kieltä se, että samaan aikaan kuin eräillä ventialoilla menee aika hyvin, poikkeuksellisenkin hyvin, sosiaali- ja terveysalan työttömien määrä maassa on jopa lisääntynyt. Kun vuosi sitten alan työttömyys oli 30 511 työttöntä, on vastaava tuorein luku 31 417 henkilöä, kasvua työttömyydessä lähes 1 000 henkilöä sosiaali- ja terveysalalla.

Vaatimus siirtää, arvoisa puhemies, entistä enemmän leikkauksia sosiaali- ja terveystoimeen on monissa kunnissa siis aivan mahdoton. Koulutusta tarvitsevien lasten, päivähoitoikäisten, sairaiden ja vanhusten keskenään vastakkain

asettamisessa ei ole mitään mieltä. Keneltäkään näistä ei tulisi ottaa siinä mitassa kuin nyt on tapahtunut. Ministereiden, jotka ensin istuvat hallituksessa tekemässä kohtuuttomia kunta-leikkauksia ja sitten rientävät tuomitsemaan kuntien säästöpäätökset, on turha kuvitella, etteikö kansa näe tällaisten temppujen lävitse. Kuva on korni.

Viime kädessä hallitus on puolustanut kuntatalouden leikkauksia sillä, että valtiontalouden tilan vuoksi on ollut pakko leikata, ministeri Heinenon eilen täällä viimeksi käydyssä keskustelussa. Muutamien suurteollisuuden keskeisten vientialojen tietä hallitus onkin katsonut aiheelliseksi tasoittaa monin eri tavoin. Energiaveroratkaisuissa, pörssi-kaupan varainsiirtoveron poistamisella ja markan merkittävän devalvoitumisen sallimisellä puolentoista vuoden aikana noille muutamille keskeisille vientialoille on kättä ojennettu aika pitkälti, miljardimäärin. Ja jälki näkyy. Pörssiyhtiöiden omistajien voitot ovat kasvaneet huimasti. Muutaman kymmenen suuryrityksen muutama tuhat avainjohtajaa kirjaavat lyhyessä ajassa itselleen 4—5 miljardin markan ylimääräisen palkanlisän optiojärjestelyin.

Miksi näitä kerron tässä? Siksi kerron, että osaltaan juuri näiden menestyjien hyväksi on julkisen sektorin, erityisesti kunnallisten palveluiden käyttäjien ja alan työntekijöiden, ollut joustaminen ja tinkiminen viime vuosina. Mutta mikä itsestäänselvyys se on, että juuri näiden tulisi jatkuvasti tinkiä menestyjien hyväksi?

Kun kuntasektorin kansantuoteosuus oli vielä vuonna 1994 19,2 prosenttia, on se laskenut kuluvaan vuoteen mennessä jo 16,5 prosenttiin. Tällä hetkellä ollaan vuoden 1976 numeroissa. Tällä menolla lukema on tippumassa vuoteen 2000 mennessä alkamaan numerolla 15.

Minä ymmärrän hyvin, että korkeasuhdanteen oloissa ja niin kauan kuin valtionvelan kansantuoteosuus kasvoi, kuntasektorin oli välttämätöntä jonkin verran supistua muiden kansantuotesektorien kanssa juuri tuon valtionvelan kansantuoteosuuden kasvun hyväksi. Mutta toteutuva vauhti on liikaa makrotasolla. Se on liikaa myös tuhansien yksittäisten kansalaisten, niiden, jotka tarvitsevat kunnallisia palveluita, näiden kaikkien kannalta.

Arvoisa puhemies! Minusta Lipposen hallituksen arvovalinta selkeästi on ollut se, että se on tasoittanut tietä näitten menestysalojen, Suomen talouden veturin hyväksi, niin paljon veturin hyväksi, jota määrää välttämättä veturi hyvin menestyäkseen ei olisi edes tarvinnut. Ja

maksumiehen roolissa ovat olleet täällä paljon puhutut kunta-alan sekä työntekijät että niiden palveluiden käyttäjät, jotka noita palveluita tarvitsevat.

Suomen sodanjälkeisen nousun yksi tärkeimmistä kivijaloista on ollut sellaisen hyvinvointiyhteiskunnan luominen, jossa keskeiset palvelut on turvattu koko kansalle heidän sosiaalisesta taustastaan ja asuinpaikastaan riippumatta. Nyt tämä menestyksemme kulmakivi uhkaa murtua ainakin osassa Suomea, ja se on estettävä.

Arvoisa puhemies! Kuuntelin erittäin suurella mielenkiinnolla ryhmänjohtaja Tuomiojan puheenvuoroa eilen. Puheen se osa, jossa hän jälleen otti irtioton maan hallituksesta, sen politiikasta, jossa sanottiin, miten asioiden tulisi jatkossa olla, oli tavattoman hyvää puheenvuoroa, tavattoman kannatettavaa sanomaltaan. Se antoi uskoa siitä ja siihen, että asioiden ei sittenkään tarvitse kulkea kunnissa, kuntien koulu-, sosiaali- ja terveystoimessa niin synkkää tietä kuin uusliberalistisin idealismi parhaimmillaan edellyttää. Keskusta pitää osaltaan huolen siitä, että keskeisten kunnallisten palveluiden rahoitus saa jatkossa oikeudenmukaisen osan kansantulon kakusta.

Jos tämän tavoitteen toteuttaminen edellyttää sitä, että seuraavalla vaalikaudella ei kyetä tai voida antaa veronkevennyksiä kaikelle kansalle, olkoon se sen arvoinen. Paljon enemmän kuin hyvätuloisten veronkevennykset tällä hetkellä tämä kansakunta huutaa tasavertaisia palveluita, hyvää koulutusta ja tasapuolista sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta eri puolilla Suomea.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen pani minun suuhuni sanat, että keskustalaisuus on syy lomauttamiseen. Näin en ole sanonut vaan olen näitä tilastoja tuonut esiin, joissa niistä kunnista, joissa opettaja on lomautettu, 22 kuntaa on keskustavoittoisia, joten keskustalaiset päättäjät ovat siellä tehneet tällaisen arvovalinnan. Ed. Vihriälä sanoikin, että on aihetta arvokeskusteluun, ja ilmeisestikään arvokeskustelu ei ole osunut opettajien ja lasten parhaaksi tähän mennessä.

Yhdyn siihen ed. Pekkarisen lausumaan ja kokoomus on sitä mieltä, että keskeisten lakisääteisten palveluiden tarjoaminen on tasapuolisesti turvattava. Siihen kuuluu peruskoulu, siihen kuuluu sairaan- ja terveydenhoito, vanhuspalvelut. Tällä hetkellä kunnissa taataan ja annetaan

sellaisia palveluita, jotka eivät ole lakisääteisiä ja jotka leikkaavat näistä peruspalveluista rahaa.

Senpä takia ihmettelen, että ei keskustakaan, joka on yritysystävällisenä itseään markkinoinut, ole millään lailla tuonut esiin, miten tätä kuntakakua voitaisiin lisätä koota ja millä tavalla voitaisiin kunnassa tehdä sellaisia ratkaisuja, joissa palvelut tuotettaisiin parhaalla mahdollisella tavalla, kilpailutettaisiin. En tarkoita sitä, että siinä tulisi palvelujen käyttäjille, potilaille ja oppilaille, maksuja, vaan että kunta ostaisi joko toiselta kunnalta taikka yksityisiltä, jotta voisi turvata palvelut kuntalaisilleen. Minusta pitäisi ottaa uusia ulottuvuuksia siihen keskusteluun, millä voisimme kunnassa turvata palvelut, eikä pelkästään rutista säästöjä.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En viitsi käydä tässä läpi mitään numerosulkeisia ed. Pekkarisen iloksi. Uskon, että pärjäämme ihan näin sanallisilla puiteilla.

Jos katsotaan Ahon ja Lipposen hallituksen aikoja, kyllä molempien leikkaukset ovat sattuneet Vantaalle yhtä kipeästi ja yhtä suuresti, siitä lienee turha kinastella. On viisainta, että ed. Pekkarinen vähän kaivelisi muistia. Ihan samanlaisista kuuroutta oli sitä kohtaan teidänkin hallituksenne aikana kuin myös tämän. Ei meidän poikkeuksellista väestörakennettamme ole otettu huomioon sillä tavoin kuin olisi pitänyt. Meitä ovat kohdelleet myös työttömyysongelmat erittäin raskaasti niin kuin ympäri Suomea ja vielä erityisesti pitkäaikaistyöttömyys, mutta siinä olemme aktiivisia toimenpiteitä tehneet ja ollaan parempaan päin menossa.

Haluaisinkin kysyä ed. Pekkariselta: Kun me olemme vuosikymmeniä jo maksaneet tavallaan tulonsiirtoja Pihtiputaalle ja ympäri muuta Suomea, pitäisikö meidän vielä maksaa? Mutta kun herra jumala meillä ei ole enää, mistä me maksamme. Nyt olisi nimittäin aika nähdä myös sielläpäin ne vaikeudet, miten me jaamme näitä vaikeuksia.

Jos käydään katsomaan sitten näitä palveluita, kyllä minä väitän, että meillä sosiaali-, koulu- ja terveystalveissa on vaikeuksia ja puutteita paljon verrattuna moneen muuhun Suomen kuntaan tai alueeseen.

Sitten haluaisin ed. Pekkarista muistuttaa siitä, että hän on muistaakseni jossain Kuntaliiton erittäin tärkeässä tehtävässä. Mikäli olen oikein ymmärtänyt, hän oli yhtenä siellä jälleen päättämässä yhteisöveron jaon suhteesta niin, että meitä rokotettaisiin entistä karkeammin.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkään en ole Kuntaliitossa näistä asioista ollut päättämässä yhtään mitään. (Ed. Gustafsson: Valtuustossa!) — Valtuusto ei ole asiaa käsitellyt.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee muutoin Vantaan tilanteeseen, niin kun minä omassa puheenvuorossani yritin oikein ymmärtää Vantaan tilannetta ja olin sitä mieltä, että sieltä on vähän kohtuuttomasti otettu, olisin toivonut, että muutama kannustava sana olisi tullut siitä. Mielestäni teiltä on otettu liikaa. Teiltä on otettu liikaa siihen nähden, miten väki on joutunut teidän kuntanne alueelle virtaamaan viime vuosien aikana. Perussy on kuitenkin siinä, että on sallittu ja on aiheutettu sellainen alueellinen kehitys, mikä täällä monissa puheenvuoroissa on tullut esille. Näinhän tässä on käynyt.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee siihen, että 22:ssa keskustajohtoisissa kunnassa on näin jouduttu tekemään, opettajia lomauttamaan, minä voin nyt jo ennakoita, että jos hallitus jatkaa tällä tiellä, tällä linjalla, niiden 22:n sijasta niitä on kohta 100, eikä ed. Ala-Harja, ette te enkä minä, voi mennä syyttämään niitä pihtiputaalaisia, että olettepa typerästi tehneet. He ovat leikkaneet sekä sosiaali- ja terveystoimesta että opetustoimesta, kun kerta kaikkiaan rahat eivät ole riittäneet. Nytkin he ovat tehneet alijäämäisen budjetin, joka on siinä rajoilla, onko se lainmukainen budjetti. Mikä te olette tai mikä minä olen heitä tuomitsemaan siitä, koska näiden kuntien menoista 80 prosenttia on joko sosiaalitointa, terveystointia tai koulutointa? Muu on välttämätöntä hallintoa, aivan valtaosa. Mistä muualta sieltä kovin paljon voi leikata kuin näistä välttämättömyyspalveluista jne? Syy on se, että niihin kohdistuvat niin monet erilaiset leikkaukset, samantyyppisiin alueisiin.

Väititte, että se on arvovalinta, että näin on jouduttu tekemään. Kertokaa, mistä niiden pihtiputaalaisten olisi pitänyt ja pitäisi leikata, kun ne näistä kaikista ottavat ja vielä kukaan eivät rahat riitä. Kertokaa ääneen, sitten voitte perusteellisesti sanoa, että se on arvovalinta, jos on vaihtoehtoja tosiasiallisesti ollut näiden leikkausten tekemiselle.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Lienee koheistossa vähän vikaa, kun hetken luulin jo, että ed. Pekkarinen oli perunut puheenvuoronsa, mutta näin ei ollut.

Onneksi kauas taakse ovat jääneet ne ajat, jolloin monilapsisista perheistä koulutielle pääsi

kenties vain osa perheen lapsista tai ei kukaan. Onnellista oli, että kouluja kuitenkin perustettiin, usein kaupungin tai kylän asukkaiden talukoivoin. Suomalaisten asema lukulaitosten kärkepäässä on pitkälti näiden koulujen ansiota. Sieltä se alkua lähti.

Onneksi taakse ovat jääneet myös ajat, jolloin 13-vuotiaana paljain jaloin maailmalle lähteneen isän ahkeruus ja päättäväisyys antoi hänen lapsilleen tilaisuuden käydä koulua ja saada ehkä parempi tulevaisuus kuin kouluttamattomana. Kansakoulu oli maksuton, mutta oppikoulusta perittiin lukukausimaksu. Koulukirjat ja muut tarvikkeet oli hankittava itse, eikä kouluruokailua ollut tai se oli maksullinen. Koulukuljetuksiin ei luonnollisesti myöskään ollut siihen aikaan mahdollisuuksia.

Kun Suomeen 70-luvulla saatiin kaikille maksuton peruskoulu kuljetuksineen ja kouluruokailuineen, se oli aimo askel kohti todellista opetuksen tasa-arvoa. Pelot peruskoulun epäonnistumisesta olivat suuria, mutta tehtyjä virheitä korjattiin ja voidaan korjata nyt edelleen, kun nyt koululakiuudistuksen yhteydessä asioita muutetaan ja pitäisi tietenkin parantaa. Muutoksia tarvitaan, mutta taloudellisista tai muista syistä johduttavat muutokset luovat epävarmuutta ja turvatomuutta. Pahinta on, että säästösyistä on päädytty paljon puhuttuihin opettajien lomautuksiin.

Jo muutaman vuoden ajan on vanhemmilta tullut myös valituksia siitä, ettei kouluhin saada palkata sijaisia opettajien sairauslomien ajaksi. Nämä molemmat seikat, lomautukset ja sijaisten puuttuminen, aiheuttavat sen, että yhden opettajan hoidossa on välillä useampia luokkia, jolloin opetus käy lähes mahdottomaksi ja valvontakin on vaikeaa. Ymmärrettävää on, että opettajalle tilanne on fyysisesti ja henkisesti raskas. Ei siinä paljon voi noudattaa aikanaan opetusharjoittelussa saamiaan oppeja pedagogisten ja didaktisten hienouksien vaatimuksista.

Luentosaleja on kai ryhdyttävä rakentamaan peruskouluhinkin, mutta sekin maksaa, tiedämme sen. Jos usean luokan oppilaat eivät mahdu samaan tilaan, oppilaiden turvallisuus vaarantuu, kun opettaja ei voi hoitaa valvontatehtäväänsä asianmukaisesti. Hän sukkeloi tilasta toiseen ja tarvitsisi röntgensilmän nähdäkseen, mitä tapahtuu, kun hän poistuu jommastakummasta luokasta. Miten yksi opettaja hoitaa välituntivalvonnan samanaikaisesti sisä- ja ulkokuorossa? Kenen on vastuu, jos jotakin vakavaa sattuu? Tästä pitäisi myös keskustella entistä enemmän.

Kohtalokkaimmat vaikutukset lomautuksista koituvat niille oppilaille, joilla muutenkin on oppimis- ja keskittymisvaikeuksia. Mikä on heidän tulevaisuutensa, jos heiltä katkeaa tie jatkokoulutukseen ja haaveeksi jää ammatti, johon he kenties olisivat tämän koulutuksen perusteella päässeet? Osa heistä tarvitsisi erityisopetusta, mutta sitä on vähennetty. Häiriökäyttäytymiseen taipuvaiset oppilaat on sijoitettu niin kutsuttuun normaaliluokkaan. Usein koko luokan työrauha häiriytyy, eivätkä oppilaat voi saada lain vaatimaa kykyjensä mukaista opetusta.

Koulukiusaamista on esiintynyt niin kauan kuin kouluja on ollut olemassa, mutta luonnollista on, että vilkkaiden oppilaiden mielikuvitus ja herjantekohalu pääsevät herkemmin valloilleen, kun valvova silmä puuttuu. Pitkään jatkunut koulukiusaaminen voi katkeroittaa ja pilata kiusatun koko elämän, kun tilapäisetkin ilkeydet ja loukkaukset saattavat kirvellä herkässä iässä olevaa ja toisten hyväksyntää hakevaa nuorta vuosien ajan. Muutamasta kohtalokkaasta tapauksesta olemme jo saaneet kuulla ja lukea tiedotusvälineistä.

Olen todella entisenä opettajana huolissani siitä, miten kunnat pystyvät pitämään koulun työskentelyilmapiirin hyvänä ja opetuksen tason korkeana, jos työskentely vaikeutuu lomautusten ja sijaisten puuttumisen vuoksi. Ilmapiiri luodaan pitkäjänteisellä työllä. Siihen ei saisi tulla häiriöitä.

Opetuksen tasoa ja tuloksellisuutta arvosteltiin muutamissa puheenvuoroissa. Sen, että tuloksia on tähän asti saavutettu, osoittavat kuitenkin monet kansainväliset matematiikkakilpailut, kielitaitotestit ym., joissa koululaisemme ovat menestyneet vallan mainiosti. Tuloksellisuus on nyt vaarassa. Keinoja on kouluissa haettu, jotta lomautuksia ei olisi tarvittu, ja jossakin on esimerkiksi ylisuuret ryhmät nähty paremmaksi keinoksi, tukiopetuksesta on luovuttu lähes kokonaan, kerhoista on luovuttu jne.

Toivoisin ministeri Heinospelta selkeän vastauksen siihen, sisälsikö hänen puheensa lupauksen vai pelkän toiveen, kun hän sanoi tavoitteena olevan, että kuluva lukuvuosi olisi viimeinen, jolloin peruskoulun opettajia lomautetaan. Miten turvataan se, että valtio ja kunta hoitavat jaetun velvollisuutensa tarjota oppilaille perusopetusta tasavertaisesti koko maassa?

Kun useissa puheenvuoroissa on syyllistetty kuntia, esitän vielä kysymyksen ministeri Heinospelte: Eivätkö kunnat ministerin mielestä ole hoitaneet omaa osuuttaan laskennallisista perus-

opetuskuluista? Vaikka valtionosuudet kunnille tulevat könttäsummana tätä nykyä, on olemassa hyvinkin tarkka menetelmä, miten laskennallinen osuus muodostuu eri tekijöiden summana.

Uskon vakaasti, ettei mikään kunta huvikseen lomauta opettajiaan ja jätä oppilaita hunningolle. On vain niin, että samalla kun lainsäädännön myötä kuntien velvoitteita niin koulu- kuin sosiaalisektorillakin on lisätty, valtion rahasäkin nyörejä on avattu kunnille entistä kitsaammin. Meillä tulisi olla varaa muutamaiin uudistuksiin, jotta turvaisimme lapsillemme sosiaalisesti ja alueellisesti yhdenvertaiset sekä kansainvälisesti vertailukelpoiset lähtökohdat. Esiopetus tulee saada kaikkien kuusivuotiaiden oikeudeksi, ja pienimpien koululaisten iltapäivähoito on järjestettävä joko koulun toimesta tai järjestäjien antamana.

Koulun kasvatuksellisiin tavoitteisiin pitää oppimissisältöjen lisäksi kuulua erilaisuuden salliminen, suvaitsevaisuus ja toisten ihmisten huomioon ottaminen. Kun nykyisin yhä useampi joutuu aikuisena itse luomaan työpaikkansa, pitäisi kouluopetukseen sisältyä kasvattaminen yrittäjyyteen ja omatoimisuuteen, tämä integroituna muuhun opetukseen, ei erillisenä oppiaineena. Se olkoon korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten tehtävä. Omatoimisuuteen kasvaminen estää samalla yhä yleistyvää uusavuttomuutta, jonka seurauksena monissa kodeissa ei selvitä pienistäkään käytännön ongelmatilanteista.

Arvoisa puhemies! Koulutus on panostamista niin yksilön kuin yhteiskunnan tulevaisuuteen. Nuorten kasvaminen tarvitsee toimivan, turvallisen koulujärjestelmän, jonka työskentely turvataan myös taloudellisin resurssein. Sen lisäksi nuoret tarvitsevat välittämistä, ymmärtämistä, hyväksyntää ja kannustamista. Pitkäjänteiseen, tavoitehakuiseen työskentelyyn totuttelun tulee alkaa pienestä pitäen. Tavoitteena tulee olla nuorten tasapainoinen, turvattu tulevaisuus, ja tähän tavoitteeseen pyrkimiseksi on välttämätöntä, että valtio turvaa kunnille riittävät taloudelliset resurssit koulutusvelvoitteensa täyttämiseen.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Hallitus on saanut välikysymyksen, mihin on yritetty jo toista päivää saada vastauksia. Odotin, kun ed. Rehn esitti suoran kysymyksen salissa olevalle opetusministerille, että hän olisi siihen vastannut ja uskonpa, että varmaan tämän puheenvuoron jälkeen myös opetusministerille mahdollisuus vastaukseen avautuu johtuen siitä, että tässä ol-

laan monien sellaisten kysymysten äärellä, joloin voi kysyä, mitä asiat ja viestit tarkoittavat, ovatko ne hurskaita toivomuksia ja pyyntöjä vai ovatko ne todellakin painavia lausuntoja, jotka ovat nyt myös juridisesti pitäviä.

Onhan näin, että tälläkin hetkellä, kun katsotaan meidän koululainsäädäntöämme, siellä on monia pykäläkohtia, jotka ovat hyvin selviä, esimerkiksi se, että jokaisella pitää olla oikeus koulutukseen ja oikeus koskemattomuuteen jne. Mutta siitä huolimatta, niin kuin nyt on ilmi käynyt, nämä ovat jääneet kauniiden toiveiden tasolle ja näin ollen ne ovat olleet lain pykäläillä vailla todellista merkitystä valitettavasti.

Ed. Rehn puheenvuorossaan kävi läpi suomalaista koululaitosta, ja tietenkin viime vuosien aikana, kun koululainsäädännön uudistusta on valmisteltu, on hyvinkin paljon puhuttu koulutuksen merkityksestä ja tärkeydestä ja siitä, minkälaisia haasteita tämän päivän ja tulevaisuuden kouluilla on. Varmasti on näin, että yksi sellainen asia ja mielipide, jonka me kaikki toivon mukaan jaamme, on se, että yksi Suomen menestyksen peruspilareita on ollut se, että meillä on ollut kaikilla, koko ikäluokalla tasavertainen mahdollisuus peruskouluun, perusopetukseen ja sitä kautta mahdollisuus myös jatko-opintoihin. Tämä maksuttomuuden periaate, tasa-arvoisuuden periaate, joka on ollut tyypillistä 70-luvulta lähtien suomalaisessa yhteiskunnassa, on varmistanut sen, että erilaisista luokka-jaoista ja alueellisista jaoista on päästy irti tasavertaiseen mahdollisuuteen, mahdollisuuksienkin tasa-arvoon.

On tietenkin totta, että aina on hyvä käydä keskustelua myös siitä osin koulutuksellisesta tasa-arvosta, että tälläkin hetkellä on ja vuosien varrella on ollut erilaisia tekijöitä, jotka ovat kyseenalaistaneet koulutuksellista tasa-arvoa. Hyvin monesti nämä tekijät ovat riippuneet eri kuntien opetuksen järjestäjän tarjoamista taloudellisista resursseista, siitä minkälaista opetusta, kuinka laaja-alaista ja monipuolista pystytään tarjoamaan eri paikkakunnilla johtuen juuri taloudellisista ja myös muista resursseista, kuten opettajenkilökunnasta.

Mutta, arvoisa puhemies, tämä välikysymys niin kuin välikysymykset aina täytyy tehdä ja ottaa vakavasti. Tässä on kysymys perusopetuksen turvaamisesta, ja niin kuin hallitusmuoto sanoo, julkisen vallan on turvattava muikin kuin perusopetus. Näin ollen tämä pykälä on tulkittavissa niin kuin perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Ville Itälä sitä on tulkinnut ja julkisu-

dessakin sanonut, että se, että julkisen vallan on turvattava muukin kuin perusopetus, tarkoittaa muutakin kuin vain tätä maksuttomuutta ja että tältä kohdin, kun hallitusmuoto puhuu perusopetuksesta, se on tiukempi kuin esimerkiksi silloin, kun puhutaan sosiaali- ja terveystoimesta. Näin ollen perusopetuksesta puhuminen on merkityksellinen ja tärkeä asia. Se on yksi keskeisimpiä asioita, kun rakennetaan tulevaisuuden Suomea, ja sen vuoksi on hyvin paikallaan pysähtyä miettimään, millä tavalla voidaan estää sellainen kehitys, joka on romuttamassa jokaisen lapsen ja nuoren oikeutta perusopetukseen, oikeutta hyvään opetukseen ja koulutukseen.

Arvoisa puhemies! Minun on kuitenkin rehellisesti sanottava — en tiedä, kuinka monta opettajaa täällä on, jotka ovat olleet lomautettuina, minä olen ennen kansanedustajan tehtävää toiminut opettajana ja olen omalta kohdaltani myös maistanut lomautusta ja ajattelen, että näin ollen olen hiukan asianosainenkin tästä asiasta puhumaan — että välikysymyskeskustelu on hyvin tarpeellinen mutta siitä huolimatta on muistettava, että lomautuksia on ollut valitettavasti taloudellisista vaihteluista johtuen jo pitempään, ei ainoastaan tämän hallituksen vaan myös edellisen hallituksen aikakaudella. Se on sellainen iso kysymys ja asia, johon meidän täytyy yhteistuumin löytää ratkaisu. On totta, että nyt nämä lomautukset ovat kärjistyneet, ja voi sanoa, että kun ne ovat tulleet pääkaupunkiseudulle, ne ovat saaneet sitten myös julkisuudessa huomattavasti enemmän tilaa ja painoarvoa julkisessa sanassa ja näin ollen tähän asiaan on alettu kiinnittää yhä enenevässä määrin huomiota.

Kun puhutaan lomautuksista ja kun lomautuksiin joudutaan kunnissa menemään, uskallan väittää, että se ei johdu siitä, että kunnan päättäjät tekisivät sitä ilkeyttään, vaan todellakin se johtuu siitä, että kunnassa tiukassa taloudellisessa tilanteessa joudutaan tekemään erilaista arvovalintaa ja valitettavasti monissa kunnissa arvovalinta on osunut opetustoimen kohdalle ja se on katsottu yhdeksi säästön kohteeksi. Henkilökohtaisesti itse pidän tällaista arvovalintaa vääränä. Mielestäni siinä mielessä on hyvä, että hallitusmuodon perusoikeussäännöstö nousee nyt voimakkaasti esille, ei ainoastaan opetuksen maksuttomuuden vuoksi vaan myös sen vuoksi, että julkisen vallan on turvattava perusopetus.

Kun puhutaan julkisesta vallasta, on muistettava, että silloin julkisen vallan muodostavat yhdessä valtio ja kunta. Näin ollen ei käy niin, että vain pata kattilaa soimaisi, vaan kummankin on

omalta osaltaan kannettava tässä asiassa vastuunsa ja sitä kautta myös lähdettävä hakemaan ratkaisua siihen, että perusopetus tulisi turvattua.

Arvoisa rouva puhemies! Kahden päivän aikana salissa on hyvin kauniisti puhuttu lapsista, lapsen oikeudesta opetukseen. Mutta olkaamme rehellisiä. Ehkäpä historian tutkijatkin vuosien jälkeen käyvät tutkimassa pöytäkirjoja, mitä tämänkin aiheen ympärillä on puhuttu, ja joutuvat toteamaan, että liian monessa puheenvuorossa kuitenkin lapsi on saanut mennä pesuveiden mukana — vanhaa sitaattia käyttäen.

Tästä asiasta on tehty kysymys, jossa kiistellään nyt, onko perusopetuksen turvaamisen ensisijainen vastuu kunnalla vai valtiolla. Sen lisäksi kiistellään myös siitä, millä tavalla opettajia tulisi lomauttaa. Syyllisiä ja syyllistettäviä haetaan hyvin paljon. Tämä ei vie asiaa eteenpäin. Niin kuin ed. Suhola erinomaisessa puheenvuorossaan kuvaili, osaan myös itse sieluni silmilläni nähdä ne monet ymmyrkäiset silmät ja suut, jotka kuuluvat oppilaille, jotka miettivät omia mahdollisuuksiaan ja mahdollisuuksien tasa-arvoaan tässä myllerryksessä. Voi sanoa, että heidän oikeuksien polkemisestahan tässä on kysymys. Sen vuoksi se, millä tavalla me tätä asiaa käsittelemme ja minkälaista ratkaisua me tähän asiaan haemme, tulee aikanaan heidän tietoonsa ja heidän luettavakseen. Jokainen voi sitten miettiä kohdallaan, kuinka paljon me olimme lapsen asialla, vai olimmeko kenties jonkun muun asialla. Vai oliko kenties niin, että lapset antoivat meille hyvän aiheen lähteä keskustelemaan ja hakemaan vaikkapa eräänlaisia irtopisteitäkin, mitä joskus poliittisessa elämässä tarvitaan.

Näin ei saisi olla. Sen vuoksi olisi tärkeää muistaa, että perusopetus ja perusopetuksen turvaaminen on keskeisin kysymys. Kun perusopetusta mietitään, lähtökohta siinä on se, että jokaisella lapsella ja nuorella varallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta tulee olla tasa-arvoiset mahdollisuudet hyvään opetukseen kaikkina koulupäivinä.

Arvoisa puhemies! Ongelmia suomalaisessa koululaitoksessa on ollut aina. Ongelmia tulee olemaan myös tulevaisuudessa johtuen siitä, että kun me olemme ihmisiä ja vielä inhimillisiä, niin elämä ei mene niin kuin ajatellaan ja erilaiset luonteenpiirteet ja taipumukset niin luokkahuoneessa kuin muuallakin nousevat esille. Viime aikoina olemme hyvin järkyttäviäkin tietoja lukee siitä, millä tavalla ne ovat ilmenneet esimerkiksi koulukiusaamisen muodossa. Vaikka

tämän näin totean, en tarkoita sitä, että meidän on alistuttava siihen, vaan meidän on muistettava kasvatuksen mahdollisuudet. Sen vuoksi, kun puhutaan perusopetuksen turvaamisesta, myös sana kasvatusta ja kasvatuksen mahdollisuuksien huomioon ottaminen on asia, mikä on muistettava.

On tietenkin totta, että koulussa toimii piilo-opetussuunnitelma opetussuunnitelman lisäksi. Niin kuin välikysymyksessäkin me sanomme, oppilaille voi syntyä käsitys, että koulunkäynnillä ja oppimisella ei ole merkitystä. Se on ihan totta hyvin monesti tänä aikana ja ennen tätäkin aikaa lapsien ja nuorien on ollut vaikea nähdä ja hahmottaa sitä, minkä vuoksi koulua käydään. Senkö vuoksi, että isä ja äiti käseivät, tai senkö vuoksi, kun muutkin kaverit käyvät? Oman itsensä sijoittaminen historian jatkumoon ja tulevaisuuteen näkeminen, että minä käyn koulua elämää ja sitä varten, että saisin tarpeellisia tietoja ja taitoja, sen hahmottaminen on monesti todella vaikeaa. Tästä johtuen käsitys oppimisen merkityksellisyydestä ei aina aukene. Välttämättä se ei aukene meille vanhemmillekaan aina sillä tavalla, että osaisimme rohkaista siinä lapsia ja nuoria.

Arvoisa puhemies! Kun me käsittelemme tätä kysymystä perusopetuksesta ja perusopetuksen turvaamisesta, on muistettava, että se ydin, mitä tässä ajetaan takaa, ei ole niinkään opetussuunnitelmassa ja opetussuunnitelmien rakentamisessa, sen rakentavat koulut tänä päivänä itse, vaan kysymys on siitä, että meidän tulisi huolehtia perusresursseista, jotta hyvään opetukseen olisi jokaisella mahdollisuus ja kansansivistys voitaisiin turvata. Näin ollen myös tulevaisuuden yhteiskunnassa jokainen lapsi ja nuori voisi kokea oman elämänsä merkityksellisyyden ja tärkeyden. Sitä kautta myös tämä perusoikeus jokaisen lapsen kohdalla voisi toteutua sanan varsinaisessa merkityksessä.

Arvoisa puhemies! Niin kuin sanoin, itse olen ollut lomautettuna opettajana ja siltä osin tunnen asian. Tiedän monia opettajia, jotka tänäkin päivänä kipuilevat tämän asian ympärillä ja ovat ottaneet yhteyttä. Täällä on puhuttu myös opettajien ammattijärjestöstä ja sen roolista. Tämän asian viime syksynä myös omalta kohdaltani jouduin käymään läpi liittyen juuri lomautuksiin.

On tietenkin selvää, että jokainen työmies on palkkansa ansainnut. Sen vuoksi opettajien palkanalennus ei varmasti ole sellainen asia, mikä olisi agendalla ykköskohtana, mihin pitäisi puuttua. Päinvastoin hyvin paljon on puhuttu, että

opettajien tulisi siirtyä kokonaistyöaikaan, ja on puhuttu, että se tulee tietämään opettajille palkankorotusta. Mutta aikaa menee ennen kuin siihen siirrytään. Esimerkkejä on haettu läntisestä naapurista.

Mutta lomautuskysymyksen kanssa kipuiluun muutaman sanan haluaisin sanoa.

Mielestäni opettajien ammattijärjestö on tässä asiassa toiminut hyvin taitamattomasti johtuen siitä, että erilaiset opettajat, eri tavalla lomautusasiaan suhtautuvat opettajat, eivät ole voineet toimia oman vakaumuksensa mukaan ja omatunnon ääntä kuunnelleen, vaan heidät on pakotettu massaliikkeisiin. Ennen kaikkea sanon sen sen vuoksi, että mielestäni marssijärjestys on ollut täysin väärä.

Jos olemme sitä mieltä, että perusopetus on turvattava, niin silloin katson, että opettajien ammattijärjestö, joka käyttää valtavan suurta valtaa, lähestyy tässä asiassa opetusministeriötä ja ennen kaikkea tässä tilanteessa valtiovarainministeriötä, joka jakaa taloudellisia resursseja, ja laittaa siellä niin sanotusti kovan kovaa vastaan ja toimii sillä tavalla, että valtionosuusleikkauksiin ei lähdetä. Ja jos niihin lähdetään, niin valtionosuusleikkaukset eivät saa koskettaa perusopetusta, vaan perusoikeussäännöstöstä on tällä tavalla pidettävä kiinni.

Nyt näin ei ole toimittu, vaan on annettu menä, valtionosuusleikkausten on annettu tapahtua, ja lopulta kunnissa on pantu opettajakunta ja kunnan päättäjät vastakkain ja opettajakunta on ikään kuin miinanpolkijana. Osa opettajakunnasta on vielä itse valtuustossa, ja näin ollen opettajat ovat joutuneet hyvin kiusalliseen ja ikävään paikkaan. Näin ollen kunnissa on jouduttu sellaiseen tilanteeseen, joka on syönyt ei ainoastaan opettajan työn arvostusta, vaan luottamusta koko peruskoululaitokseemme tämän kautta. Mielestäni tässä suhteessa OAJ:n olisi otettava lusikka kauniiseen käteen ja mietittävä, että yhtä paljon kuin on oltava opettajan palkkausasialla, on oltava myös oppilaan asialla. On lähdettävä siitä, että jokaisella opettajalla pitää olla myös oma mahdollisuus sanoa, millä tavalla oman lomautuksensa haluaa toteutettavan.

Arvoisa puhemies! Esimerkiksi Koillis-Lapissa nousi suuri ongelma siitä, kun jotkut opettajat halusivat lomauttaa itse itsensä viikonloppuisin. Se oli heidän oma päätöksensä, heidän oma arvovalintansa. Mutta se ei sopinut opettajien ammattijärjestölle. Mielestäni tämä on erikoinen valinta.

Tiedän monia opettajia, jotka eivät halua näil-

lä asioilla tulla julkisuuteen. Esimerkiksi pienessä peruskoulussa, jollaisessa minä olin vaimoni kanssa, jos minut lomautettiin, niin toisen opettajan eli tässä tapauksessa vaimon työtaakka siinä kasvoi, ja kyllähän se taakka perheen sisällä jaettiin niin, että kumpikin teki hiljaisuudessa sitä työtä. Mutta tämä ihmetyttää, että jokin opettajien ammattijärjestö tulee ja sanoo, että ei, kun pitää mennä sieltä koulusta pois ja on oltava sieltä pois, jos itse haluaa tehdä tällaisen arvovalinnan. Minusta tässä on se asia, missä OAJ:n taitamattomuus on tullut esille. Jotenkin väistämättä tulee se ajatus, että ehkä sittenkään lapsen asia ei ole niin tärkeä ja merkityksellinen kuin annetaan ymmärtää, vaan lapsia käytetään tässä välineenä. (Ed. R. Ojalan välihuuto)

Arvoisa puhemies! Ed. R. Ojala, joudun tooteamaan, että nyt koripallo ei ole niin tärkeää, vaan keskusta on tehnyt välikysymyksen perusopetuksen turvaamisesta. Kuten sanoin, kansanedustajana, sivistysvaliokunnan jäsenenä ja opettajana mielestäni tämä on niin iso kansallinen kysymys, että tästä on pakko puhua ja ylittää vähän suositusaikakin sen vuoksi, koska asia on merkityksellinen ja ihan keskeinen koko Suomen tulevaisuuden menestymisen ja pärjäämisen kannalta.

Arvoisa puhemies! Kun tässä asiassa on lähdetty hakemaan syyllisiä, niin mielestäni sopii hyvin muistaa ed. Suholan puheenvuoro, että syyllisiä löytyy kyllä valitettavan monelta taholta ja valitettavan paljon, ja sen vuoksi tässä vaiheessa parempi kuin hakea syyllisiä olisi hakea ratkaisua. Itse asiassa meillä on tällä hetkellä siihen oiva mahdollisuus. Vaikkei välikysymykseen saakaan sekoittaa liikaa valmistelussa olevaa koululakien uudistusta, niin mielestäni yksi konkreettinen toimi, mikä voidaan tehdä, on se, että koululakien uudistuksen yhteydessä selkeästi sementoidaan, selkeästi laitetaan sinne pykälä, missä lähdetään siitä, että lomauttaminen ei ole mahdollista. Nostetaan hallitusmuodon perusoikeussäännökseen viittaava teksti niin voimakkaaksi, että yksinkertaisesti, kun säästötä tehdään ja toteutetaan, perusopetus on ulkopuolella näiden arvovalintojen.

Silloin voimme turvata kansansivistyksen ja voimme olla rohkealla mielellä sen suhteen, että myös tulevaisuudessa suomalainen sivistysvaltio ja tasa-arvoisuuden periaate koko ikäluokan kouluttamisessa ja kasvattamisessa tulee toteutumaan. Jokaisella lapsella ja nuorella on silloin mahdollisuus tasa-arvoiseen, kykyjään vastaavaan opetukseen ja kehittymiseen. Tässä suhteeseen

sa ratkaisun etsiminen on tässä vaiheessa huomattavasti tärkeämpää kuin liiallinen syyllisten hakeminen. Niin kuin moneen otteeseen on jo tullut todettua, julkinen valta kokonaisuudessaan on se, jonka on tästä vastuu kannettava.

Arvoisa puhemies! Hallitus voisi nyt tehdä sen — ja uskon ja toivon, että se on sen valmis tekemään — että se pitää ne lupaukset, mitä opetusministeri vastauspuheenvuorossaan sanoi ja mitä ed. Rehn aikaisemmin puheenvuorossaan kyseli, että tänä vuonna lomautukset todella olisivat viimeistä vuotta voimassa. Opetusministeriössä laadittaisiin sellainen sabluuna, onko se sitten laki tai mikä, jolla yksinkertaisesti estetään se mahdollisuus, että perusopetuksessa tulevaisuutemme voimavaran, lasten ja nuorten, oikeuksia poljetaan tällä tavalla. Silloin tämä tie ei olisi enää mahdollinen säästötoimenpiteiden kautta.

Sen vuoksi, arvoisa puhemies, toivon, että tämä välikysymys tärkeystään ja merkityksellisyydestään myös aiheuttaa toimenpiteitä. Jos ei tähän hallitus kaadu ja ei saada parempaa hallitusta tilalle, niin kuitenkin tämä aiheuttaisi sen, että hallitus nyt ottaa sillä koko vakavuudella tämän asian, että omalta osaltaan on valmis tekemään ne tarvittavat toimenpiteet, jotta perusopetus on turvattavissa, (Ed. Kautto: Lopettakaa jo, tai nukahdan!) eli takaa kunnille riittävät resurssit opetuksen järjestämiseen ja toiseksi huolehtii siitä, että myös tulevaisuudessa opetuksellinen tasa-arvo on yksi keskeinen asia, mikä suomalaisessa sivistysyhteiskunnassa on ja säilyy.

Loppulauseen, arvoisa puhemies, haluan sanoa, ennen kuin ed. Kautto todellakin nukahtaa, niin kuin hän sanoi tuolta — hän ei varmaan olisi ensimmäinen tässä salissa, joka niin tekee. Mutta on totta, että kun olemme näin vakavalla asialla, tässä ei passaa silloin nukahtaa, ed. Kautto, vaan on pysyttävä hereillä ja valvottava hallituksestakin käsin, oikein valvottava sitä, että perusopetus turvataan. Meidän on rehellisyyden nimissä, arvoisa puhemies, tunnustettava, että me päätöksentekijöinä yli erilaisten puoluerajojen olemme tehneet virheitä ja erehdyksiä, mutta suurin virhe on se, jos me hylkäämme lapset ja nuoret, meidän tulevaisuuden voimavaramme. Välikysymys perusopetuksesta on tärkeä, jotta me voisimme löytää konkreettisen ratkaisun siihen, että jokainen lapsi ja nuori voisi kokea elävänsä ehyttä ja turvattua elämää, jotta ne resurssit, mitä perusopetuksen tarjoamiseen tarvitaan, tulisi turvattu valtiovallan ja julkisen vallan taholta tulevaisuudessa. Tämä on se keskeinen kysymys. Toivon, että tämä välikysymys todellakin

siivittää myös ratkaisuja tämän kysymyksen osalta.

Toinen varapuhemies: Edustajan puheenvuoro kesti 24 minuuttia!

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Viitanen: Arvoisa rouva puhemies! Aion olla sen verran ystävällinen kuulijoille, että kiteytän tämän alun. Mutta totean myös sen tärkeän asian, johon ed. Takkulakin käytti ehkä kuitenkin 10—15 minuuttia, että koulutus sinänsä niin minulle kuin meille kaikille demareille on ihan aatteisiinkin liittyvä peruskulmakivi. Sehän nimittäin juuri takaa tasa-arvoisen elämänmahdollisuuden lapsille ja nuorille. Mikäli tasa-arvoa ei lapsuudessa ja nuoruudessa saa osakseen, niin on hyvin vaikeata sitten varttuneempanakaan olla tasa-arvoinen yhteiskunnan jäsen.

Juuri tämän vuoksihan me olemme demareina tuoneetkin esiin tiettyjä tavoitteitamme ja arvostuksiamme muun muassa tuleviin koululakeihin liittyen ja samaan aikaan olemme tietenkin todenneet, että annamme kaiken tukemme ministeri Heinosen valmistelutyölle. Uskon kyllä siihen, että jatkossa hyvällä yhteistyöllä voimme saada tähän lainsäädäntöön sellaisia parannuksia, joita me demaritkin olemme pitäneet tärkeänä, joita olemme edellyttäneet juuri siksi, että meidän peruskoulujärjestelmämme edelleenkin pysyisi tasa-arvoisena, arvokkaana, ja totta kai maksutoman. Sitä vaaraa tässä ei suoranaisesti ole ollut, vaikka ed. Takkula siihen kiinnitti kovasti huomiota, mutta totta kai sen tulee olla kaikilla meillä ykköslähtökohtana.

Jos mennään itse tähän päivän aiheeseen eli näihin opettajien lomautuksiin ja aina niin epäpopulistisen keskustan tekemään välikysymyksen. Itse asiassa minäkin olen sitä mieltä, kuten muutama puhuja on todennut, että toisten syylistäminen tai syyllisten etsiminen tai muu sellainen ei varmasti ratkaise tätä ongelmaa. Mutta koska mielestäni tietyt tahot ja tietyt puhujat ovat käyttäneet jonkin verran populistisia ja harhaanjohtavia puheenvuoroja, niin jonkin verran itseen syyllistyn tässä alkuun kärjistyksen.

Nimittäin kyllä ainakin minulle tuli mieleen siinä vaiheessa, kun keskusta tämän välikysymyksen jätti, että jaha, lähipäivinä sitten hallitus tulee vastaamaan siihen, miksi lähinnä kepu-

nemistöiset kunnat lomauttavat opettajiaan tai hallitus tulee vastaamaan keskustapuolueelle siitä, miksi esimerkiksi Kannus, jossa 67 prosenttia valtuutetuista on kepulaisia, lomauttaa opettajiaan jne. Tässä vaiheessa minun argumentointiani putoaa pohja pois, sillä muistin juuri, että Esko Aho taitaa nykyisin ollakin stadin jätkeä eli hän ei varmasti voikaan kantaa enää vastuuta Kannuksen ongelmista, mutta kuitenkin. Jos nyt on niin hirvittävän nuotia etsiä syyllisiä, niin voihan tähän tehdä tällaisenkin ajatteluketjun. Okei, lomautuksiin ovat syyllisiä kunnat ja siihen taas, että kunnissa ei lomauteta sillä tavalla kuin olisi lapsen edun kannalta parasta, on syyllinen OAJ. Siihen, miksi kunnat lomauttavat, on tietenkin syyllinen valtionalouden ahdinko ja tähän valtionalouden ahdinkoon tietenkin sitten on syyllinen keskustapuolue edellisessä hallituksessa tekemiensä hirveiden virheiden vuoksi. Eli jos halutaan yksinkertaistaa ja käyttää samantyyppistä retoriikkaa kuin muun muassa ed. Kempainen ja kumppanit ovat käyttäneet omissa puheenvuoroissaan, niin voihan sitä näinkin päätellä, että välikysymys loppujen lopuksi kohdistuu hyvin paljon keskustapuolueeseen itseensä.

Jos puhutaan ihan vakavasti, niin totta kai meillä kaikilla poliittisilla päättäjillä niin valtiotasolla kuin kunnissakin varmasti on peiliin katsomista. Varmasti joudumme tekemään arvovaihtoja ja se on selvä, että välttämättä ne aina eivät ole olleet onnistuneita. Useimmissa valinnoissa kuitenkin on ollut tietenkin taustalla taloudellinen pakko.

Yksi taho jäi aiemmin mielestäni julkisessa keskustelussa hieman vähemmälle huomiolle tässä syyllisten etsinnässä. Se oli nimenomaan OAJ. Siihen olen ollut tyytyväinen, että tässä keskustelussa tässä salissa useissa puheenvuoroissa, viimeksi äsken ed. Takkulan puheenvuorossa, on tuotu tiettyjä faktoja tästä esiin. En missään nimessä halua syyllistää yhtä opettajaa yhdessä kunnassa, vaan nimenomaan keskusjärjestön johtotahon, joka on kyllä omalla toiminnallaan varmasti vaikuttanut siihen, että pakkoratkaisuista ei ole tullut lasten tai nuorten etujen mukaisia.

On ollut esimerkkejä siitä, että oltaisiin voitu saada aikaiseksi jonkinlainen sovintoratkaisu, mutta sitten on tullut keskusliitto väliin ja se on estetty. Toisaalta löytyy myös esimerkkejä siitä, että opettajat ovat alkaneet itse etsiä ratkaisumalleja, joista lapset olisivat kärsineet vähiten. Minä pohdin tätä, kun tv:stä tuli muutama viikoko sitten pitkä koulukeskustelu. Siellä ei puhuttu

oikeastaan tästä OAJ-ongelmasta juuri mitään, jolloin siinä sitten itsekseni lausahdin, että auta-pa armias, miten olisi, jos OAJ sattuisi olemaan SAK-lainen ammattijärjestö. Olen varma siitä, että koko julkisuus huutaisi SAK:ta ja itsestä duunaria vastuuseen siitä, että lapset kärsivät. Veikkaan, että näin olisi käynyt. Mutta kun perinteisesti asenteet suosivat tällaisista ei niin työväenliikkeen ammattiyhdistykseksi leimattavaa porukkaa, niin voidaan samalla unohtaa, että ehkä syyllisiä voidaan etsiä hyvin hyvin monelta taholta ja niitä myös monilta tahoilta löytyy.

Jos ajatellaan työväenliikkeen näkökulmasta, niin mielestäni on ihan vakavasti puhuen yhtä vakavaa se, että myös muuta henkilöstöä joudutaan lomauttamaan. Tietenkään kaikella lomauttamisella ei ole sellaisia harmillisia seurauksia, että kärsijänä ovat nimenomaan lapset, mutta kyllä varmasti useat lomautukset ovat pahasta eikä suinkaan hyvästä. Mutta varmasti meille kaikille lienee selvää, että vähiten syyllisiä siihen, että näin ikävästi tällä hetkellä on kunnissa käynyt, ovat lapset itse. Juuri sen vuoksi kuulutan, että varmasti meidän kaikkien päättäjien, olimpa missä puolueessa hyvänsä, missä kunnassa hyvänsä tai missä elimessä hyvänsä päättämässä, meidän täytyy yhdessä pyrkiä etsimään ratkaisuja. Minä olen sinänsä tyytyväinen hallituksen vastauksen linjaukseen, että pyritään siihen, että nämä olivat vihoviimeiset lomautukset, jotka tapahtuivat tällä kaudella, että niihin ei jatkossa enää sovi turvautua. Mielestäni se on ihan hyvä linjaus.

Mistä sitten on lähdetty? Toinen keskeinen näkökulma välirikityksessä on tietenkin kuntapuoli ja kuntapuolen ongelmat. Olen itsekin useassa puheenvuorossani tuonut myös esiin omaa huoltani siitä, mikä on kuntien tilanne tällä hetkellä. Vielä muutama vuosi sitten oli ihan kohtuullisen hyvä tilanne. Joissakin kunnissa oli tilanne, että maksettiin lainoja etuajassa takaisin ja rahastoja purettiin jne. Mielestäni on aika loogista politiikkaa, että noususuhdanteeseen kohdistetaan tiettyjä nipistyksiä, toisin kuin edellisellä hallituskaudella, jolloin nipistettiin kunnilta laskusuhdanteessa. Nyt kuitenkin on tullut eteen tilanne, että vuosikatteet ja muut eivät välttämättä näytäkään niin hienolta kuin ne näyttivät vähän aikaa sitten. Kuntatalous on alkanut toisinaan näyttää miinusmerkkiseltä ja lähitulevaisuudessa näitä kuuluisia vajeita on tulossa. Tilanne on silloin totta kai hyvin hyvin vakava.

Mielestäni meidän tehtävänäme tässä talos-

sa on yhteistyössä miettiä, mitkä ovat ne ratkaisut, joilla lähdetään kuntataloutta kohentamaan. Kuten muun muassa ainakin ed. Gustafsson aiemmin totesi, on todellakin ihan selvää, että olemme demariryhmässä keskustelleet asiaa vakavaan henkeen. Aika useiden edustajien toivomuksena on, että näihin valtionosuuksiin voitaisiin vielä jollakin tavalla palata.

Jatkossa, jos ajatellaan pitempää tähtäintä, voisi mielestäni ajatella sitäkin isompaa remonttia, josta tiedän pohdintoja olevan olemassa, että koko tuloverotus siirrettäisiin progressiivisessa mallissa kuntien harteille. Mielestäni se olisi ihan varteenotettava vaihtoehto, vähän pitemmälle tulevaisuuteen ulottuva visio, ei varmaankaan tälle hallituskaudelle tai tuleville päville, mutta en jättäisi sitä kuitenkaan täysin pohtimatta näissä tilanteissa, kun nytkin hyvin paljon puhutaan siitä, miten jakaa oikeudenmukaisesti valtion-apuja eri kuntien kesken. Alkuun varmasti tarvittaisiin jokin tasausmalli, mutta eiköhän meillä ole laskijoita tarpeeksi, että malleja ja esityksiä voisi löytyä.

Yksi asia, joka on ollut työryhmänkin pohdinnan alla, ovat kunnalliset palvelumaksut ja niiden mahdolliset korottamiset. Voi olla, että ne ovat yksi tie ratkaista ongelma, mutta kyllä hyvin pieni pisara tässä meressä. Ainakin itse haluaisin jo näin etukäteen toivoa ja vaikuttaa siihen, että kyllä siinä pitäisi tiettyä kohtuullisuusharkintaa noudattaa, kun ruvetaan lättäämään joka puolelle lisää palvelumaksuja tai muuta. Nimittäin siinä kyllä on pian vaarana, että siitä kärsii kaikkien eniten juuri heikompiosainen, ellei maksuja pystytä porrastamaan jollakin tavalla maksukyvykin mukaan. Tiedän, että tästä löytyy varmasti ideologisia eroja esimerkiksi puolueiden välillä, mutta tämä nyt ikään kuin evästyksenä ja lähetteenä jatkotyöskentelyyn, kun näitä asioita mietitään.

Arvoisa rouva puhemies! Ihan tähän loppuun toteaisin vielä, että ainakin itselleni hyvinvointiyhteiskunta on perusarvo. Suomessa on upea malli, joka on näyttänyt useassa otteessa toimivuutensa. Viimeksi 90-luvun laman aikana se näytti toimivuutensa sillä tavalla, että vaikka meidän rakenteemme ehkä hieman tärisi, kun jouduttiin supistamaan ja leikkaamaan, jotta saatiin talousvaje kurottua umpeen, se kuitenkin säilyi. Meillä ei esimerkiksi ole absoluuttista köyhyyttä, kun verrataan johonkin Euroopan köyhimpiin maihin tai jenkkeihin tai muualle. Selasta meillä ei päässyt syntymään. Meillä on hyvä malli ja siitä olen ylpeä. Yksi peruskulmaki-

vi tässä mallissa tietenkin on koulutus, jonka vuoksi asia, jota tänään käsitellään, on vakava ja tärkeä. Toivon, että voimme yhdessä löytää siihen erilaisia hyviä ratkaisuja.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuulimme juuri uutisen, että sosialidemokraattienkin piirissä on ruvettu keskustelemaan kuntatalouden tilasta. Se on oikein hyvä asia. Pidän kyllä erityisen nättinä sitä, että sekä ed. Viitanen että SDP:n ryhmäpuheenvuoron pitäjäkkin vakuuttivat, että SDP tulee olemaan näitten uusien koululakien takana. Se on oikein hienoa ja pientä paikkailua viime viikkoon.

Mutta haluan muistuttaa, että todellakaan keskusta ei ole tehnyt tätä välikysymystä koululakien vuoksi. Koululaeista puhutaan myöhemmin. Me olemme tehneet tämän välikysymyksen kuntatalouden vuoksi ja siksi, mitä kouluissa tapahtuu. On ihan liian pientä ja kapea-alaista esimerkiksi ed. Viitanen tulkinta siitä, että tekisimme välikysymyksen ainoastaan opettajien lomautuksen vuoksi. Lomautuksethan ovat vain yksi jäävuoren huippu siitä, mitä kunnissa tapahtuu. Ne ihmiset, jotka ovat kunnallispäättäjinä kunnissa, joissa on jouduttu säästöjä hakemaan, tietävät, että kunnissa on etsitty kaikki muut keinot käyttöön, ennen kuin näihin lomautuksiin on menty. Lomautus on äärimmäinen keino ja hätähuuto siitä, missä kunnan talous menee.

Sitten vastuusta, kuka on vastuussa. Kyllä minä ainakin näen, että täällä ei voida ajatella niin, että kunnat vain itse hoitavat hommansa peruspalveluiden suhteen, vaan kysymys on julkisesta, yhteisestä vastuusta. Myöskään maan hallitus ei voi livetä tästä vastuusta. Uskon, että ed. Viitanen tietää, että kysymys ei ole pelkästään valtionosuuksista vaan myös siitä, mitä muita heikennyksiä tämän hallituksen aikana on tehty kuntatalouteen. Muistutan jälleen kerran, että lähes 13 miljardin markan edestä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Viitanen käyttää hyviä ja usein hyvin ärhäköitä puheenvuoroja. Nyt hän oli vähän vaisumpi, mutta sen ymmärtää, koska tämä tilanne ja välikysymys on tavattoman vaikea hallitusryhmille. Ei siitä oikein mitään irti saa.

Pariin asiaan tässä kiinnitin huomiota. Demareissa ja yleensä hallituksessa nähdään laskusuhdanteessa leikkaaminen ja yleensä leikkaamiset varsin käänteisesti. Jos otetaan tuo asia hiukan

alemmalle tasolle valtiontaloudesta, ihan tavallisen ihmisen talouteen, niin totta kai jos hänellä on tuloja vähän ja on lama, totta kai hän leikkaa silloin menojaan. Näinhän tehtiin aivan oikein myöskin Ahon hallituksen aikoina, oli pakko tehdä näin. Nyt tässä vaiheessa kun talous pyörii täysillä, ei tällä hallituksella periaatteessa pitäisi olla tarvetta, jos se hoitaa talouden hyvin, leikkauksiin välttämättömistä yhteiskunnan menokehyksistä.

Välikysymyksen tarkoitus oli tuoda juuri nyt esille näitä keskeisiä asioita, eikä tässä ole kovin paljon syytelyä. Kyllä tässä asiassa on yhtä paljon syytelyä niin hallitusryhmien kuin välikysymyksen esittäjien taholta. Tämä on tärkeää tuoda esille, koska se on tällä hetkellä ajallisesti äärettömän tärkeä asia.

Mitä tulee siihen, kuka on nyt vastuussa, niin kyllä se niin on, että tästä poikkeuksellisesta tilanteesta suomalaisessa peruskoulutuksessa, joka on niin poikkeuksellinen, että sellaista ei ole aikaisemmin tapahtunut, on vastuussa pelkästään Lipposen hallitus. Ei kai oppositio ja keskusta voi olla vastuussa tästä asiasta, että opettajia lomautetaan tällä hetkellä, vuonna 98. Eri asia on sitten vuonna 1999 ja 2000, jos Esko Ahon hyvä hallitus on tässä maassa taas johdossa, silloin me kannamme riemumielin vastuuta, mutta emme toki Lipposen hallituksen puolesta. Sitä on kohtuutonta vaatia.

Ed. Kauttonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan siltä osin vastata, että meillä tosiaan näköjään on erilaiset tulkinnat ed. Aittoniemen kanssa niin sanotusta mikroaloudesta ja makrotaloudesta. Minusta tuntuu, että meillä ne menevät juuri päinvastaiseen suuntaan.

Haluaisin siinä mielessä vielä oikaista yhtä asiaa, kun hän sanoi, että tämä on ennenkokematon tilanne. Ei tämä ole ennenkokematon tilanne. Vuonna 84 opettajat olivat lakossa kuukauden päivät. Silloin ei ollut kansalla mitään hätää.

Ed. Viitanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä melkein tuossa pelästyin, onko ed. Vehviläiselle tapahtunut kautot eli onko hän nyt nukahtanut puheenvuoroni aikana. Nimittäin kyllä minä aivan selvästi toin puheenvuorossani esiin niin lomautukset, kunta-puolet kuin kaikki nämä perustelut ja puhuin aika pitkään ja hartaasti koko kuntataloudestakin, en suinkaan yrittänytkään väittää, että lomauttaminen olisi ainoa syy, miksi keskustapuolue välikysymyksensä on tehnyt.

Vielä vastaisin ed. Aittoniemelle siitä, kun te sanoitte, että keskusta ei millään lailla voi nyt olla syyllinen siihen, että opettajia lomautetaan. Mielestäni kyllä siihenkin sanoin edellisessä puheenvuorossani, että ehkä jonkin verran vastuuta kuitenkin löytyy kepuenemmistöisistä kunnista, joiden kaikkien rahoitustilanne ei ole tällä hetkellä niin katastrofaalinen kuin taas joidenkin kuntien. Toisaalta kerroinhan myös sen, että kun on aiheutettu tämä talousahdinko, jota tämä hallitus on nyt paikkaillut, kyllä siitäkin jonkin verran voisi syyllisyyden taakkaa löytyä. Mutta tietenkin on aina helpompi syyttää toisia kuin itseään tästä asiasta.

Ed. V e t e l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Mitä voitamme laskemalla opettajia lomauttavien kuntien valtuustojen voimasuhteita puhumattakaan yksittäisten valtuutettujen nimien julkaisemisesta? Tällaiset otsakkeet hallitsevat kuitenkin lehtien palstoja, kun kirjoitetaan taloudellisissa vaikeuksissa painivien kuntien tilapäisesti käytämistä toimenpiteistä. Näiden otsakkeiden takana on joskus ammattijärjestö, joskus joku toinen lomautuksista tuskastunut tai niillä omien tarkoitusperiensä mukaista politiikkaa tekevä taho. Oikeampaa olisi analysoida syitä, miksi näin poikkeaviin toimiin on jouduttu turvautumaan useampana vuotena.

Hälytyskellot alkoivat soida jo viime vuonna, kun 47 kuntaa joutui turvautumaan henkilöstönsä lomautuksiin. Tämän vuoden lomauttajakuntien lukumäärä voi olla jopa suurempi. Aiemmin tapahtuneet kuntien lomautukset ovat olleet enemmänkin yksittäisiä poikkeuksia, mutta nekin oman kunnan taloudellisesta ahdinkotilanteesta nousevia.

Arvoisa puhemies! Lipposen hallitus on tähänastisilla toimillaan kiristänyt kuntien rahoitusasemaa 13 miljardilla, mistä pääosa muodostuu valtionosuusleikkauksista ja loput kuntien verotulojen vähennyksistä sekä kuntien velvoitteiden lisäämisestä. Nämä leikkaukset näkyvät luonnollisesti jossakin. Kipeimmin ne näkyvät peruspalveluissa, sillä valtaosa kunnista on sellaisia, joissa talousarviomäärärahat menevät aika tarkoin opetus-, sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamiseen ja niistä vastaamiseen.

Havainnollistan leikkauksia ja rahoitusaseman kiristymistä kotikaupunkini Haapajärven esimerkillä. Vuosina 1996—98 olemme hallituksen leikkaus- ja rahoituksen kiristyspäätösten seurauksena menettäneet 2 500 markkaa jokaisista asukasta kohden. Olemme hyvin riippuvaisia

valtionosuuksista, sillä esimerkiksi tämän vuoden talousarviossa verotulot ovat vain 23 miljoonaa markkaa suuremmat kuin suoraan peruskunnalle tulevat valtionosuudet. Taustalla on lisäksi vuosikausia jatkunut kuntatalouden tervehdyttäminen eli ne niin sanotut löysät on otettu budjetista jo aiemmin pois. Hallintoa on saneerattu ja henkilökuntaa vähennetty toistaiseksi luonnollisen poistuman kautta. Hallituksen ylimoitettu leikkauslinja leikkaa nyt suoraan peruspalveluista, sillä kunnan lakisääteisiä tehtäviä ei ole vastaavasti supistettu.

Me, kuten moni muukin kunta, olemme kottaneet kunnallisveroprosenttia hallituksen leikkausten pakottamana. Nykyisestä 18,5 prosentista sitä ei voi enää korottaa. Olemme nyt yksi lomauttajakunta. Osa henkilöstöä on vaihtanut puolet lomarahostaan muutamaaan vapaapäivään, osa on pakkolomalla. En voi syyllistää kotikaupungissani yhtään päättäjää enkä virkamiestä, sillä jos rahaa ei ole, sitä ei kerta kaikkiaan ole.

Monet hallituspuolueiden edustajat ovat puheenvuoroissaan viitanneet siihen, että lomauttajakunnat eivät ole panneet asioitaan arvojärjestykseen ja sen seurauksena lomauttavat. Monen kunnan arkipäivä pyörii sen ympärillä, onko opetus, sosiaalitoimi vai terveydenhoito ykkös-, kakkos- vai kolmossijalla. Kaikista on vastattava samalla tavalla. Muuhun menevät rahat ovat niin minimaalisia, että niillä ei perusasetelmaa, rahanpuutetta, muuksi muuteta.

Koulutoimen lomautukset ovat ulosnäkyvin kaikista lomautuksista. Perusopetus kärsii, työrauhaongelmat lisääntyvät, koulukiusaaminen voi kärjistyä, sillä yksi opettaja ei repeä useaan opetusryhmään. Oppilaiden vanhemmat ovat hätääntyneitä. Kaikkien jaksaminen ja työpäivästä selviäminen on lujilla. Oman työhuoneen sähköpostia ei ole kaikkina päivinä ilo avata, sillä siellä on ahdistunutta viestiä tilanteesta kotikunnassa.

Opetusmateriaalista ja kaikista koulutarvikkeista on jo säästetty liiaksikin. Kerhotoiminta on monessa koulussa minimissään. Kaikilla kouluilla sitä ei ole ollenkaan. Erityisopetuksesta säästetään tänä päivänä. Jäljellä ovat kyläkoulut suuren kysymysmerkin kanssa ja kohoavat palkkamenot.

Arvoisa puhemies! On oikeampaa kysyä hallitukselta kuin lomauttajakunnilta asioiden arvojärjestyksestä. Miksi hallitus ei vastaa siitä, että opetustoimen puolella valtionosuuksien perusteena olevat laskennalliset yksikköhinnat olisivat riit-

tävät? Ne ovat ainakin 13 prosenttia alimitoitettut. Ensimmäinen arvojärjestys tehdään valtion talousarviota laadittaessa ja hyväksyttäessä. Vasta tämän jälkeen voidaan keskustella muiden arvojärjestyksestä.

Hallituksen arvojärjestyksessä on Suomen Emu-kuntoisuus ollut ykkönen ja tälle on muu arvoasteikko saanut alistua. Hintaa maksavat peruspalveluista vastaavat kunnat ja monet muutkin leikkauksen kohteeksi joutuneet.

Peruspalveluista vastaaminen näyttää tiukalta tulevaisuudessakin. Ministeri Backmanin johtama kuntien peruspalvelujen turvaamista selvittävä neuvottelutyöryhmä arvioi kuntien joutuvan sopeuttamaan talouttaan 4—5 miljardia markkaa vuositasolla vuoteen 2002 mennessä. Arvio enteilee kunnan perimien verojen ja maksujen korotuksia sekä kunnan palvelutuotannon supistuksia.

Elinvoimaisen ja väkensä pitävän ja sitä kasvattavan kunnan on kyettävä tarjoamaan muutakin kuin minimiin vedetyt lakisääteiset palvelut. Korkeatasoinen toisen asteen koulutus on vetovoimatekijä, samaten kulttuuri-, liikunta- ja muut vapaa-ajan palvelut.

Valtaosa kunnista joutuu panostamaan elinkeinojen kehittämiseen, sillä hallitus on vetäytynyt aluepoliittisesta roolistaan. Vastuu on langennut kunnille, seutukunnille ja maakunnille, joista kaksi jälkimmäistä ovat osin kuntien rahoituksen varassa.

Opetusministeri Heinonen viittasi vastauspuheenvuorossaan uuteen perusopetuslakiesitykseen ja siihen, mitä oikeuksia se antaa oppilaalle. Lakiesityksessä on paljon hyvää, kun se viedään läpi siinä muodossa, että se turvaa myös opetuksen tasa-arvon, ja kun hallitus ja eduskunta vastaavat siitä, että uusien koululakien toteuttaminen on riittävä rahoitus.

Arvoisa puhemies! Syyttelyllä pallo heitetään vain syyllistetyn syliin. Nyt palloa heittelevät hallitus, OAJ, lomautetut työntekijät, koululaiset, heidän vanhempansa, kunnat jne., jne.

Väläkysymyksessä hallitus ja oppositio pallottelevat samalla asialla. Yhteinen nimittäjä on rahanpuute. Tämän ongelman ratkaisemisella ja oikealla tasolla tehtävällä arvojärjestyksellä solmu aukeaa, ei syyttelyllä.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Pidän tätä keskustan tekemää väläkysymystä perusteltuna nimenomaan sen vuoksi, että pääsemme keskustelemaan Suomen tulevaisuuden kanalta hyvin olennaisesta kysymyksestä: Miten

turvataan lasten ja nuorten laadukas opetus asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta, ja toisaalta millä tavalla valtion ja kuntien vastuun jako oikeudenmukaisella ja pitkäjänteisellä tavalla tulee hoitaa? Keskeistä on se, että me löydämme ratkaisut, jotka takaavat lapsille tärkeän perusoikeuden toteutumisen ja, ajattelen myös niin, sivistysvaltio Suomen tulevaisuuden tärkeimmän menestystekijän, sivistyksen ja ennen kaikkea innovatiivisuuden lisääntymisen.

Miksi ollaan tässä tilanteessa, miksi useat kunnat ovat joutuneet turvautumaan lomautuksiin? Varmasti kysymys on hyvin monisäikeinen. Kun olen nyt tähän asiaan paneutunut, niin yksi asia, joka ehkä tässä keskustelussa ei ole juurikaan tullut esille, on se, että kuntien tasolla aiheuttaa eroja jopa budjetoitinkäytäntö, pohjautuuko budjetointi tuntikehykseen vai opettajien bruttopalkkaukseen. Tästä tavallaan rakentuu se käytännön joustamisen mahdollisuus, mitä kunnat eri tavoin käyttävät.

Joka tapauksessa peruskysymys on se, että välttämättä nykyisen tasoisen henkilökunnan palkkojen hoitamiseen ei ole käytettävissä riittävästi rahaa, tuleepa se raha sitten valtiolta taikka kunnilta. Tässä mielessä minusta perimmäinen kysymys onkin se, kuka ottaa vastuun tästä ongelmasta, millä tasolla sen ottaa valtio, millä tasolla kunnat ja millä tasolla opettajakunta.

Useassa puheenvuorossa on toki viitattu siihen, mikä on opettajien oman ammattijärjestön rooli. Minä jossakin yhteydessä olen joutunut ajattelemaan, onko valitettavasti niin, että opettajien ammattijärjestö on kaikkein vanhoillisin, asenteiltaan jäykin ja joustamattomin. Monessa yhteydessä joutuu kysymään, mikä on etujärjestöjen rooli, mutta tässä yhteydessä annan tunnustuksen esimerkiksi Metallin toiminnalle, jonka valmius hakea käytäntöön sopivia ja soveltuvia ratkaisuja on aivan eri tasolla kuin opettajien ammattijärjestöllä.

Mutta olennaisin kysymys on todella se, kuka ottaa vastuun. Sen vuoksi en malta olla siteeraamatta viime keväänä suunnilleen samoihin aikoihin käytyä keskustelua valtioneuvoston tulevaisuusvaliokunnan ensimmäisestä osasta, johon tulevaisuusvaliokunta vastasi mietinnöllään. Minusta täällä on muutamia tekstikohtia, jotka sopivat erinomaisesti tähän keskusteluun.

Siteeraan täältä kohtaa, jossa todetaan, että riskin ottaminen ja jakaminen ovat vääristymässä. Tulevaisuusvaliokunta tavallaan lähestyi asiaa niin, että ehkä olennaisin tulevaisuuden riski Suomelle, meidän hyvinvointivaltiollemme

on se, että tämä olennainen asia, vastuun ja riskin jakaminen on vääristymässä. Suora lainaus:

”Tulevaisuus on epävarmaa. Yritykset varautuvat siihen vakuutuksin. Yksilöt ovat kaikkialla Euroopassa 1900-luvulla yhä laajemmin ja syvemmin alkaneet pitää valtiota elämänriskiensä kantajana. Valtion katsotaan vakuuttaneen kansalaisensa sairauden, työttömyyden ja vanhuuden varalle ja eri maissa vaihtelevassa määrin myös muiden elämänriskien varalle. Osa valtiolle siirtyneestä riskistä on periaatteessa jo lähtökohdiltaan erittäin ongelmallista. Tosiasiassa valtio kantaa vastuuta myös kansalaisten vääristä päätöksistä, laiminlyönneistä, sijoitusvirheistä, itsensä tuhoamisesta, rikollisesta toiminnasta ja laiskuudesta. Yhteiskunnan tasolla tätä suurempi vaara on kuitenkin ajattelutapa, jossa oma vastuu hämärtyy ja samalla yrittämisen ja innovatiivisuuden viire katoaa. Eurooppalaisessa kriittisessä yhteiskuntakeskustelussa ilmiötä kutsutaan ’liian valmiin ja helpon yhteiskunnan ongelmaksi’.”

Minusta tässä jollakin tavalla nousee myös sitä henkistä näkökulmaa, joka liittyy tähän keskusteluun. Näin opposition edustajana kun puhun tästä asiasta, puhun sillä nöyryydellä, että jos ajatellaan lähivuosia, niin pelkäästään sillä, että me käymme nyt tässä keskinäistä kinaa toisiamme syytellen, hallitus/oppositio tai valtiokunnat, tämä ongelma ei ratkea. Vaaditaan paljon lujempaa henkistä otetta niiden asioiden löytämiseen, joilla todella pystytään tähän problematiikkaan vastaamaan.

Siksi haluan vielä ottaa toisen siteerauksen, koska minusta kaikkein olennaisin kysymyshän tässä on suomalaisten lasten tulevaisuus, se, että lasten kannalta koulutus on merkityksellinen, ei sittenkään ensisijaisesti opettajien kannalta. Vasta toissijaisena tulevat opettajat. Lainaan: ”Vastuunjaon hämärtyminen lasten tulevaisuudesta on eräs vaikeimpia ja samalla herkimpiä asioita. Olemmeko Pohjoismaissa siirtäneet liiaksi vastuuta lastemme henkisestä kasvusta yhteiskunnalle? Ainakin ajoittain on keskustelussa päivähoitosta tai koulusta lainsäädäntöä myöten pääasiaksi noussut hoitopaikkojen määrä, koulu- luokkien koko ja muut materiaaliset seikat. Opiminen, ymmärtäminen ja viisaus ovat tavoitteina jääneet taka-alalle.”

Oikeastaan täältä kierrynkin siihen näkökulmaan, että jotta me turvaisimme tasavertaisen perusoikeuden lapsillemme, tämänkin keskustelun yhteydessä pitäisi enemmän puhua siitä, millä tavalla me löydämme ne ratkaisut, että se on

käytännössä mahdollista. Ei niin, että me kierämme niitä ongelmia, jotka ovat käsillä, jotka eivät poistu sillä, että me toisiamme syylistämme, vaan kohtaamme tämän tilanteen, haemme yhdessä ratkaisuja. Siksi otan, arvoisa puhemies, yhden mielestäni erittäin tärkeän näkökohdan esille.

Tällä hetkellä me tulevaisuusvaliokunnassa keskustelemme siitä, millä politiikan vaikuttavuusarviointia voitaisiin tehdä yhteiskunnassa. Minusta tämä keskustelu, mitä välikysymykseen liittyen on nyt käyty, omalla tavallaan osoittaa sen, miten vaikeaa meidän on yleensäkin arvioida yhteiskunnallisiin asioihin liittyvää tilannetta. Ideologiset ja arvolähtökohdat ovat monta kertaa niin erilaisia, jopa tavoitteet, joiden puolesta me suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa toimimme, eivät välttämättä ole riittävän yhteneviä. Sen vuoksi meidän pitäisi nytkin enemmän keskustella siitä, mistä arvolähtökohdista me ratkaisemme koulutuksen ongelmia, mitkä ovat ne yhteiset tavoitteet, joihin sitoudutaan, minkä jälkeen me voisimme käydä selvästi analyttisempaa keskustelua siitä, millä tavalla politiikan eri ratkaisuilla vaikutetaan lopputulokseen.

Tässä suhteessa minusta se päätös, joka on tehty aikanaan, että vastuuta on siirretty enemmän kunnille, pitäisi nyt arvioida. Onko se ollut oikea päätös, onko se ollut väärä päätös? Jos se on ollut oikea päätös, mitä korjaavia toimenpiteitä pitää tehdä, että tämä ongelmatilanne, joka meillä on nyt käsillä, voidaan muuttaa ja korjata?

Tässä mielessä yksi käytännön asia: Olen monessa yhteydessä puhunut verotuksesta. En malta olla sitä ottamatta esille tässäkin yhteydessä, koska se, millä tavalla me rahoituksellisesti voimme tasavertaisuuden turvata, vaatii nykyistä moni-ilmeisempää verotuksen instrumenttia ja sen erilaisuuden tunnustamista, mitä on tässä lähestytty tämänkin keskustelun aikana eri alueiden osalta. Tässä on monta kertaa puhuttu pääkaupunkiseudun ongelmista, puhuttu siitä, miten esimerkiksi Helsinki, Espoo ja Vantaa eroavat toisistaan. Minusta se pitäisi aluetaloudellisenä ongelmana tunnustaa. Aivan samalla tavalla jossain Pohjois-Suomessa tai Itä-Suomessa on erilaisia kuntia, erilaisia alueita, jotka pitää nähdä erilaisina, joita pitää kohdella eri tavalla.

Siksi minä rohkenen kysyä: Onko suomalaisen yhteiskunnan verotuksen neutraliteettiperiaate enää kestävä tässä ajassa? Minusta tämä on se asia, johon haluan viitata ja kysyä, millä tavalla me luomme sellaista verotuksellista kannustavuutta, joka auttaa selviytymään paikallisesti,

kuntakohtaisesti niistä perusvelvollisuuksista, jotka on hoidettava. Nythän verotuksen neutraleettiperiaate johtaa siihen, että vaikka me mielellämme ajattelemme, että Suomessa ei käytetä verotuksellisia kannustimia, niin tietyllä tavallahan meillä on tiettyjä kuntia, jotka alhaisella kunnallisverolla ovat ihan eri asemassa kuin kunnat keskimäärin.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluan ottaa sen tulevaisuuden näkökulman, joka itseäni hillitsee hyvin voimakkaasti tämän puheenvuoron käydessä. Se on se, että minä olen näkemässä edessä julkisen talouden rahoitusongelman suhteellisen isona kysymyksenä. Minä otan pari vertausta.

Jos ajatellaan esimerkiksi Aasian talouksia, Japani esimerkkinä: Julkisen talouden osuus Japanissa on kolmanneksen pienempi kuin Suomessa. Japanissakin vaatimus siihen, millä tavalla julkista taloutta pienennetään, on erittäin voimakas.

Jos ajattelemme Euroopan tilannetta, nyt Suomi on lopullisesti sitoutunut euroalueeseen. Minusta sen perään haikailu, että voimme verotuksellisesti kerätä rahaa julkisten menojen kattamiseen suhteellisesti enemmän kuin tänä päivänä on, on täysin mahdollottoman tuntuinen ajatus. Minusta on aika käydä tässä mielessä, on sitten hallituksen tai opposition edustaja, rehellisempään keskusteluun siitä, että meillä on tulevaisuus edessä, jolloin tavalla ja toisella veropohja murenee ja meidän pitää silti pystyä ylläpitämään mahdollisimman hyvät peruspalvelut.

Minusta tässä on se haaste. Tämän vuoksi ihan viimeisenä ajatuksena, arvoisa puhemies, nostan esille sen, että sen sijaan, miten me saamme aikaan menoja, eduskunnan pitäisi syvällisemmin kiinnostua siitä, millä tavalla me saamme aikaan tässä yhteiskunnassa toimeliaisuutta, vastuullista otetta kansalaisten toimintaan. Minusta siinä on yhteistä haastetta tuleville vuosille sekä nykyistä hallitusta että oppositiota ajatellen.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ettei jää pöytäkirjaan vääriä merkintöjä, totesin ed. Takkulan puheen aikana, että se oli kovin väsyttävää lotinaa, mutta täytyy sanoa, että ed. Karjalan puheenvuoro oli erittäin mielenkiintoinen ja hyvin pohdiskelleva. Ed. Veteleisen puheenvuoron aikana, kun hän luetteli, kuinka heidän täytyy kunnassaan ottaa huomioon myös vapaa-ajan palveluja, tarjota niitä ihmisille, jotta ihmiset pysyisivät siellä, tuntui pahalta, kun ajatteli, että me joudumme pohti-

maan, miten me saamme pakollisen palvelumini-
min edes taattua, miten löytyvät arvot. Ed. Kar-
jula pohti, kuinka ollaan jo tietyllä tavalla epäar-
voisessa asemassa, kun puhutaan siitä, mitä pal-
veluja yhteiskunta pystyy tarjoamaan eri kun-
nissa. Mutta jostain olisi tietysti löydettävä mit-
tarit.

Ajattelen, että siinä keskustelussa, mitä on käyty tämän asian puitteissa, yksi asia on ollut hyvä, joka on tullut ylitse kaiken esille: kuitenkin jonkin näköinen yhteissopimus on siitä, että kou-
lutus-, sosiaali- ja terveystalvet ovat niitä, joista halutaan pitää kiinni viimeiseen asti. Mutta olen samaa mieltä myös siitä, että ehkä tällä hetkellä kun päästään näistä sopimukseen, on mietittävä todella, ovatko nämä jakosuhteet oikein, miten ne tällä hetkellä ovat. Mutta miten löydämme ne mittarit, millä niitä mitataan?

Lopuksi haluaisin vielä todeta sen, että kyllä kai jokaisen meistä, jos rehellisiä ollaan, täytyy myöntää se, että tällä hetkellä kansalaisilta tulee sellaisia vaatimuksia, että jos me rehellisiä olemme niiden pyyntöjen suhteen, mahdoton ne on toteuttaa.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! OAJ:n neuvottelema palkkausjärjestelmä perustuu vuosipalkkaan, joka jakautuu kuukausipalkaksi. Täällä on monessa yhteydessä viitattu OAJ:n taitamattomuuteen. Mielestäni OAJ:n taitamattomuus neuvotteluissa on ilmennyt oikeastaan jo silloin, kun he työehtosopimusneuvotteluissa kelpuuttivat aika matalan peruspalkan, mutta saivat erityistehtävistä korvaukset palkan parantamiseksi. Nyt tämä kustautuu siinä, että heidän osaltaan on ollut pakkojoustoja siinä, että nämä erityistehtävät on jouduttu kunnissa pistämään aivan minimiin.

En hyväksy OAJ:n jyrkkää kantaa lomautuksiin, mutta kyllä jossain määrin täytyy tietysti tällaista ammattijärjestöä ymmärtää heidän edunvalvontatehtävässään, jos vaaditaan kesälomauttamista. Mikä ammattijärjestö hyväksyisi yhden kuukauden palkanalennuksen, kun sen voisi olettaa vielä jäävän pysyväksi? Kesälomauttaminenhan ei sinänsä haittaisi ketään, joten se olisi vain opettajien haitta, ja he saisivat sen pitää varmaan hyvänään.

Vielä en malta olla mainitsematta ed. Viitasen puheenvuorosta — hän ei ole salissa, mutta ehkä kuuntelee. Minun mielestäni, jos hänen talousoppejaan noudatettaisiin, meillä ei olisi moneen muuhunkaan asiaan kunnissa varaa kuin koulutukseen.

Ed. A l h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Karjulan puheenvuoron lähestymistapa oli aivan oikea tässä lasten ja nuorten kannalta hyvin tärkeässä kysymyksessä. Opettajien lomautuksen mielettömyydessä varmasti on paljon aiheellisempaa pohtia yhteistä vastuuta ja keinoja, joilla tämän tapaisia tilanteita voitaisiin välttää. Tietysti keskustakin on valinnut tähän aiheeksi välikysymyksen eikä suinkaan ajankohtaiskeskustelua, joka olisi voinut olla yksi tapa keskustella tästä aiheesta ilman hallitus — oppositio-syyttelyä, joka tietysti aina väistämättä välikysymyskeskustelussa tulee mukaan.

Jos ajatellaan valtionosuuksia, varmasti on niin, että leikkauksissa olisi voitu ehkä hiukan keveämmällä kädellä koskea niihin. Nehän ovat sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä opetukseen liittyvien palveluiden rahoituksen muotoja, mutta rehelligisyyden nimissä tietysti on sanottava se, että on ollut paljon vaikeampaa etsiä koko talous- ja työllisyyskehityksen kannalta välttämättömiä säästöjä esimerkiksi tulonsiirroista. Ne ovat olleet poliittisesti vielä mahdottomampia.

Sen sijaan kuntienkin puolella voitaisiin mennä ed. Karjulankin ajatusten pohjalta vähän itseensä sikäli, että kun valtionosuudet ovat vain noin 15 prosenttia kuntien tulopohjasta, niin mitä kunnat ovat tehneet seutukohtaisen yhteistyön ja monien muiden tehtäviensä uudelleenarvioinnin osalta. Ainakin vaikuttaa siltä, että hyvin monissa kunnissa tällainen keskustelu on poliittisesti myöskin julistettu loppuun käsitellyksi, vaikka sillä voitaisiin hakea palveluiden tuotannossa selviä hyötyjä.

Se, mikä mielestäni ed. Karjulan puheenvuorossa oli oikein hyvää, oli pohdinta siitä, miten voidaan ylläpitää sellaista veropohjaa, jolla hyvistä palveluista ja myöskin heikoimmista huolenpitävistä tulonsiirroista voidaan pitää huolta. Silloin tietysti työllisyys on yksi avainasia. On ihan oikein, että pienituloisten verotusta kevennetään, aivan kuten hallituksen esitykset täällä ovat osoittamassa, mutta tietysti niiden ongelma on se, että ne tuossa muodossaan rasittavat kuntataloutta. Pitäisi siis tehdä asteikoissa myöskin pienituloisia suosivia veroratkaisuja, jotta työllisyyttä ja sitä kautta veropohjaa voidaan ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia!

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjula ihan hyvin pohti monia asioita hyvin sovinnolliseen sävyyn ja aika

harkitusti. Viimeiseksi tuli kommentti siitä, mitä maailmalla tapahtuu, muun muassa Japanissa ja yleensä julkisten talouksien osalta kaikkialla maailmassa, että kutistustarpeita on olemassa. Tässä pitää huomata se, jotta meillähän valtionvelka on sen verran suurta luokkaa, että se vie joka kuudennen markan jokseenkin jo korkoina, eikä se Euroopassakaan monissa muissa maissa paljon parempi taida olla, koska siellä taloudet ovat huonommassa kunnossa. Sen takia tärkein kysymys tietysti tässä on ensinnäkin valtiontalouden kuntoon saattaminen, miten se hoidetaan, millainen kansallinen tahto saadaan, että on varaa hyvinvointiin eikä raha mene vain rahoittajapiireille. Kaikki se korko menee joillekin yksityisille tahoille, jotka ovat valtiolaivaa rahoittaneet aikanaan.

Kuntien talouksien osalta hyvin harva on todennut sen, että kyllähän kunnilla yhä edelleen on verotusoikeus. Siinä se arvokeskustelu lienee syvä ja paikallaan oleva, minkä takia ei ole veroäyriä nostettu niissä kunnissa, joissa opettajien lomautuksiin on lähdetty, vaikka nostamiseen olisi ollut mahdollisuus. Ihan tilastollisesti olen katsonut, että joissakin kunnissa veroäyri ei ole ollut mitenkään korkealla tasolla. Silloin on valittu se arvopohja, että ennemmin kohdistetaan lomautukset opettajiin ja mahdollisesti muuhunkin henkilöstöön kuin nostetaan veroäyriä. Se on yksi paikka, josta joudutaan käymään keskustelua. Jotkut ovat päinvastoin vaatineet jopa veroäyrien alentamista, että sillä saataisiin muka ostovoimaa ja työllisyyttä lisää. Se on kaksiteräinen miekka. Siinä mielessä tämäkin puoli pitää ottaa huomioon, että se on myös kunnallisten päättäjäien käsissä.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pieni korjaus ed. Viitasen puheenvuoroon, kun hän sanoi, että demaritkin haluavat sanoa sanansa koululakiuudistuksesta. Vaikka se ei nyt olekaan keskustelussa, niin muistutan vain, että myös demareitten edustaja on ollut mukana parlamentaarisessa toimikunnassa, joten kyllä he ovat saaneet sanansa sanoa lakia valmisteltaessa.

Ed. Karjulan puheenvuoro oli todella rakentava ja realistinen. Jäin vain odottamaan hänen yrittäjähenkistä kannanottoaan siihen, että kunnat todella voisivat tehdä yhteistyötä keskenään ja yritysten kanssa, sanotaan vaikka koulujen ja yritysten välillä. Kun ammatilliset koulut eivät pysty uusimaan omaa kalustoaan, nyt jo tehdään yhteistyötä ja voisi enemmänkin edistää koulu-

jen ja yritysten yhteistyötä, niin että ajanmukaisia kojeita voitaisiin käyttää eikä kaikkea tarvitsisi hankkia kuntaan. Joka alalla voitaisiin yhteistyötä käyttää, ja siitä tulisi säästöjä.

Paras tapa helpottaa kuntien taloutta olisi antaa myös kunnille liikkumavaraa omaan toimintaan. Lainsäädäntöä pitäisi sillä tavalla joustavoittaa, että kunnat voisivat käyttää päätösvaltaa valtionosuuksienkin kohdentamisessa nykyistä joustavammin. Kuntien täytyy kuitenkin tulevaisuudessa harkita, mitkä ovat välttämättömät palvelut ja mitkä ovat ne palvelut, joista voidaan luopua.

Olen saanut sen kuvan, että olemme täällä kaikki yksimielisiä siitä, että lakisääteiset peruspalvelut, peruskoulutus, sosiaali- ja terveydenhuolto, vammaispalvelut, on turvattava verovaroin. Mutta tässä kunnat voivat yhteistyöllä alentaa kustannuksia paljon ja turvata palvelut.

Ed. K a r j u l a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Esitän tähän peruskysymyksen, miten hyvinvointivaltion palvelut voidaan turvata. Haluaisin täydentää sen näkökulman, että minusta on täysin mahdoton ajatus se, että hoidetaan hyvinvointipalvelut ja ylläpidetään korkeaa työttömyyttä. Tämä on täysin mahdoton ajatus. Sen vuoksi minusta yhtä rinnan meidän pitäisi käydä myös arvokeskustelua siitä, miten tärkeää on se, että murramme suurtyöttömyyden ja tätä kautta saamme laajempaa rahoituspohjaa, jolla varmistamme keskeiset perusoikeudet, joiden osana on muun muassa lapsille turvattu perusopetus.

Se, mihin ed. Ala-Harja viittasi, yhteistyöhön, yhteistyön lisäämiseen, on minusta erittäin keskeinen kysymys. Kun mennään ammatilliseen koulutukseen, jossain määrin ajattelen ihan korkeakoulu- ja yliopisto-opintoja, mutta silloin, kun puhumme peruskoulun toteuttamisesta, kylä se pitää hoitaa niin, että julkinen valta vastaa perusresursseista, että eri puolilla maata tämä asia on hyvin hoidettu.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Kun kuuntelin ministerien vastausta välikysymykseen ja eräitten kokoomusedustajien puheenvuoroja, niin minulle tuli mieleen 700-luvulta olevan runoilijan Songin runo ”Kun lapsi syntyy”. Runo kuuluu näin:

”Kun lapsi on syntynyt
toivoo jokainen, että siitä tulisi älykäs.
Mutta minä olen kärsinyt älystä koko ikäni,
älystä, joka on tärvellyt minun elämäni.

Siksi toivon,
että pojastani tulisi riittävän yksinkertainen,
että hän voisi elää elämänsä
onnellisesti ja tasapainoisesti ministerinä.”

Ministerien esiintymiset näyttivät tasapainoisilta. He jopa olivat hyvin tyytyväisiä. He eivät tuntuneet sisäistäneen asiaan kuuluvaa vakavuutta ja ilmiselviä uhkia Suomen nuorisolle. Heille on ilmeisesti suotu runoilija Songin tar koittama ominaisuus onnelliseen elämään: riittävä yksinkertaisuus, joka karistaa turhat huolet niskasta kuin veden hanhen selästä. Heillä ei ole ilmeisesti sitä kirousta tiedosta, joka lisää tuskaa.

Toinen hämmästyksen aihe oli kokoomuksen ryhmäpuheenvuoro. Siinä unohdettiin muutama perusasia ja yritettiin kaataa koko problema kuntien niskaan. Ensiksikin vahvoin perustein kuntatalouden asiantuntijat ovat todenneet, ettei kuntien palveluiden heikkeneminen johdu kuntien kyvyttömyydestä tuottaa hyviä palveluita, vaan kyse on yksinkertaisesti siitä, etteivät rahat riitä.

Kunnat ovat ajautuneet taloudellisiin vaikeuksiin suurten valtionosuus- ja veroleikkausten takia. Samaan aikaan valtio on lisännyt kuntien tehtäviä, palveluiden kysyntä on kasvanut ja etenkin erityissairaanhoido, ammattikoulutus, päivähoito ja toimeentulotukimenot ovat edelleen nousussa. En näihin puutu sen enempää, koska ne tuotiin esille selkeästi keskustan ryhmäpuheenvuoroissa. Niissä puheissa on hallitukselle oivallista osviittaa muuttaa nykyinen järkyttävä koulupoliittinen linja oppilaskeskeiseksi.

Kokoomuksen esiintymistä ei näytä haittaavan vähääkään se tosiasia, että koko 90-luvun on kokoomuksella ollut värisuora: valtiovarainministeri, opetusministeri, OAJ:n puheenjohtaja ja viime vuodet kouluhallituksen pääjohtaja ja opetusministeriön kansliapäällikkö. Näillä voimilla kokoomus on ajanut kunnat ja koulut tilaan, joka on häpeäksi sivistyneelle valtiolle, näin etenkin, koska hallitus hokee kuin mantraa, että talous kehittyä, kansantulo on korkeampi kuin koskaan, korot alhaalla, vienti vetää jne. Näinhän numerotkin näyttävät.

Mutta sitten tuleekin iso mutta. Kuka tai ketkä hyötyvät kansantulon kartuttamisesta? Tavalista kansaa ei siunata kertyvän varallisuuden hyvillä hedelmillä. Työttömyys on yhä asiallisesti ottaen yli puolen miljoonan lukemissa. Vanhustenhuollon, lastenhuollon, terveydenhuoltotoimen, koulutoimen jne. alueilla on otettu selvää takapakkaa. Nyt tulisikin selvittää kiireesti se,

missä ovat vuodot. Talouden sampo jauhaa kyllä hyvää, mutta jakelujärjestelmän putkissa on pahoja vuotoja. Ministeri Niinistön tulisikin ottaa kolvi ja tinaa ja mennä tukkimaan pahimmat reiät. Opastajia riittäisi kunnissa ja suurissa vaikeuksissa kamppailevilla työpaikoilla.

Erikseen tulee selvittää suomalaisten rahojen ohjautuminen ulkomaille veroparatiiseihin. Jos tätä ei pikaisesti tehdä, alkaa rytinä. Kansalaiset eivät kestä tai siedä hallituksen siunaamaa meenoa eikä tule sietääkään.

Arvoisa puhemies! Hallitus on toistuvasti yrittänyt kääntää välikysymyksen kärjen eräisiin keskustajohtoisin kuntiin. Oletteko selvittäneet, montako lomauttaneista kunnista on sellaisia, joissa keskustalla on enemmistö, ja monessako kunnassa hallituspuolueilla on enemmistö? Oletteko myös selvittäneet, mikä on lomauttaneitten kuntien oppilasmäärä? Koska lapset ovat tärkeimpiä, on tämä tarkastelutapa ainut oikea. Lonkalta väitän, että hallituspuolueet häviävät tämän ottelun, siis oppilasluvun mukaan lasketun, 90 prosenttia vastaan 10 prosenttia. Lasten lukumäärä on ainakin minun mielestäni tärkeämpi kuin kuntien lukumäärä. Esimerkiksi Vantaalla on koululaisia 25 kertaa niin paljon kuin Kiuruvedellä.

Lomauttajakunnista voidaan todeta myös se, että esimerkiksi Vantaata on johdettu hallituspuolueiden toimesta vastuuttomasti jo pitkään. Vantaan hallinnon sairaskertomuksesta on kirjoitettu jopa parikin kirjaa. On kirjoitettu myös kilotolkulla rikostutkimuspöytäkirjoja ja oikeuksien päätöksiä. Ei ihme, jos luottamuspuola hallitusrintamaan on Vantaalla suorastaan käsin kosketeltava.

Jotkut hallitusryhmien puhujat ovat syyttäneet Ahon hallitusta siitä, että se aloitti kuntien maksuosuusleikkaukset. Se pahassa tilanteessa joutuikin leikkaamaan, mutta Ahon hallituksen aikana ei lomautettu, vaikka maan taloustilanne oli nykyistä huonompi. Siinä, arvoisa hallitus, oli arvoratkaisu.

Keskustan Uudenmaan piirin kokouksessa pari viikkoa sitten esitti Vantaan tervehdyksen Seppo Heinänen. Hän näytti kalvoilla Vantaan saamat valtionosuudet kolmen viime hallituskauden ajalta. Hän totesi rehdisti, että Holkerin ja Lipposen hallituksen aikana käyrät osoittivat alas, Ahon hallituksen aikana ylös. Joka haluaa, saa varmasti nämä kalvot Heinäselältä.

Arvoisa puhemies! On puhuttu paljon arvokeskustelun tarpeesta. Siihen on helppo yhtyä. Mutta minusta vaikuttaa siltä, että vaikka me

eduskunnassa kuinka paljon sitä käymme, ei se hetkauta ylimielistä hallitusta hituakaan. Hallituksella on valta ja mahdollisuudet tehdä samantilaista arvopolitiikkaa, jota Ahon hallitus teki. Malli on olemassa. Tehkää niin! Puheet alkavat riittää.

Arvoisa puhemies! Haluan päättää puheeni pariin sitaattiin. Kirjailija Markku Lahtela on kirjoittanut näin: ”Te näitte lapsen, mutta näittekö sen aikuisen, joka tästä lapsesta kasvaa, ja sen aikuisen lapset ja nämä lapset aikuisina ja heidän lapsensa kaikki kolmannet ja neljännet sukupolvet? Ja te näitte lapsen, mutta näittekö sen ihmiskunnan, joka tästä lapsesta kasvaa?” Tätä sitaattia on soveliasta lukea tässä koulukeskustelussa.

Jos me emme — tämä sukupolvi, joka nyt vallassa on ja valtaa käyttää ja ratkaisuja tekee — osaltamme näe lasten tulevaisuutta ja sitä tulevaisuutta, jonka nuo lapset saavat eteensä, meille saattaa käydä vähän samalla tavalla kuin Topeliuksen vanhassa sadussa. Siinähan talon ukkia pidettiin huonosti. Hän ei saanut syödä muitten mukana ruokapöydässä, vaan hän joutui ruokalemaan kaukalosta nurkassa. Eräänä päivänä talon pieni poika veisteli halkoa ja isä tuli kysymään, mitä sinä teet. ”Minä veistelen tässä kaukalota, että sinä siitä saisit vanhana syödä.”

Edustajat Aaltonen, Kiljunen ja Korkea-
merkitään läsnä oleviksi.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryhänen puheenvuorossaan viittasi kotikaupunkiini Vantaaseen, ja sen vuoksi halusin vastata lyhyesti. Hän totesi, että hallituspuolueiden toimesta Vantaata on johdettu vastuuttomasti, ja piti Vantaan talousvaikeuksien synnä nimenomaan huonoa kunnallispolitiikkaa. Saattaa olla, en halua puolustaa kaikkia vantaalaisia poliitikkoja laidasta laitaan, kaikkia tekoja, joita Vantaalla on tehty, mutta kyllähän on itsestään selvää, etteivät vantaalaiset päättäjät kaiken kaikkiaan ole sen huonompia ja kummempia kuin pääkaupunkiseudulla tai Suomessa keskimäärin päättäjät.

Vaikeudet Vantaalla johtuvat monistakin tekijöistä, mutta yksi olennainen tekijä epäilemättä on myös valtionosuusjärjestelmän uusimisprosessi, joka on aiheuttanut sen, että Vantaan kaltainen nopeasti kasvava lapsi- ja nuorisovaltainen kunta ei saa samassa määrin valtionosuuksia kuin valmiit kaupungit, joissa on jo iäkkäämpää

väestöä. On aikaisemmin tehty vertailu muun muassa Vantaan, Turun ja Tampereen osalta, jossa Tampere ja Turku saavat yli kaksi kertaa enemmän valtionosuuksia henkeä kohden kuin Vantaa. Nämä eivät ole vantaalaisten päättäjien heikkoudesta johtuvia asetelmia, vaan kysymys on yleisemmästä valtionosuusjärjestelmästä. Aivan yhtä lailla yhteisöverojärjestelmä on ollut Vantaan kaltaisen kaupungin kannalta ongelmallinen. Tässä suhteessa vähintään täytyy kiittää hallitusta siitä, että yhteisöverojärjestelmää ollaan nyt uusimassa sillä tavalla, että Vantaan kaltaisen kaupungin taloustilannetta se tulee osittain helpottamaan.

Ed. Jari Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryhänen leikki numeroilla, niin kuin niillä aina pystyy leikkimään, mutta otetaan esimerkiksi valtion velasta. Jos oikein muistan, vuonna 1995, kun Ahon hallitus veteli viimeisiään, otettiin velkaa noin 60 miljardia markkaa, ja nyt tänä vuonna otetaan noin 15 miljardia markkaa. Jos tämä linja 60 miljardin markan vuotuisesta velasta olisi jatkunut edelleenkin, oltaisiin suunnilleen luvuissa, että valtiolla olisi noin 550 miljardia velkaa, ja se jos mikä tietää sitä, että meidän lapsemme tai lapsenlapsemme eivät paljon arvopoliittista keskustelua tulevaisuudessa kävisi, koska heillä ei olisi paljon muuta vaihtoehtoa kuin miettiä, millä ihmeellä maksetaan kaikki korot hirvittävästä valtionvelasta lyhennyksistä puhumattakaan. Valtiontalouden saneeraaminen on yksi ainoa keino, jolla ylipäättään jää jotakin tilaa arvopoliittiseen keskusteluun.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryhänen todella teki laskelmia ajatellen, että myös kunnissa on päättämässä sama koalitio, joka on eduskunnassa, ja sateenkaarihallitus. Eihän se näin ole, eikä tällä tavalla voi laskea, mutta ainahan löytää sellaisen laskutavan, joka tukee omia ajatuksia.

Ed. Ryhänen toi esiin myös ja sanoi selvästi, ettei silloin lomautettu, kun oli Ahon hallitus. Se ei pidä paikkaansa. Ainakin sivistysvaliokunnassa asiantuntijat ovat tuoneet esiin, että on jo neljä, jopa viisi vuotta joissakin kunnissa pohjoisessa lomautettu. Se menee Ahon hallituksen ajallekin. Tämä nyt vain pienenä oikaisu.

Kyllähän tulevaisuudessa on edelleen mietittävä säästöjä niin kuntien kuin valtionkin taholla ja yhdessä tässä täytyy toimia, ei vain kuntia ja valtiota voida syyttää. Mitä nyt arvokeskuste-

lusta, emme me sillä pärjää, jos hallitus arvokeskustelee. Läheisyysperiaatteen mukaan, kun valta on siirretty kuntiin, myös kunnan päättäjät tietävät parhaiten, mitkä ovat kuntalaisten tarpeet, ja siellä arvokeskustelun paikka on kaikkein tehokkain. Joka tapauksessa rahaa tarvitaan ja meidän pitää yhdessä miettiä, miten saadaan rahat kasaan ja hoidettua palvelut. Siinä ei toistemme syyttelemineen auta. Olen siinä aivan samaa mieltä. Mutta välikysymyksenkin lähtee jo heti syyttelyn kannalle.

Ed. Ryhänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljuselle toteaisin, että kaikki se, mitä minä Vantaan hallinnosta äsken puhuin, pitää paikkansa. En ole juuri muissa Suomen kunnissa havainnut sellaisia väärinkäytöksiä ja oikeudenkäyntejä kuin Vantaalla on ollut. Minusta lahjonta- ja muut tällaiset epäilykset ja tuomiotkin osoittavat, että on tehty ratkaisuja, jotka eivät kestä päivänvaloa.

Vantaan taloustilanteen ja nimenomaan valtionosuuksien osalta viittasin Seppo Heinäsen kalvoihin. Pitää paikkansa, Ahon hallituksen aikana tilanne oli olennaisesti parempi. Se on nyt Lipposen hallituksen aikana huonontunut, ja te Vantaalla tämän tiedätte.

Ed. Jari Koskiselle toteaisin, että valtion velan osalta olen samaa mieltä. Ahon hallituksellahan ei ollut siinä tilanteessa mitään vaihtoehtoja, ja tämän vaihtoehdottomuuden varmasti todistaa silloinen valtiovarainministeri Viinanen ja nykyinenkin valtiovarainministeri.

Ed. Ala-Harjan viittaukseen siitä, että Ahon hallituksen aikanakin lomautettiin: Lienee lomautettu, mutta en vastaavanlaista keskustelua itse havainnut, joten lienee joitakin ollut, mutta nythän tämä on näin valtavan suurta. Ilmeisesti kymmeniätuhansia lapsia joutuu kärsimään.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Haatainen aikaisemmin iltapäivällä kertoili, että hän oli joskus 60-luvulla käynyt niin sanotun supistetun kansakoulun, jossa oltiin koulussa vain muutamana päivänä viikossa, päivänä tai kahtena ja puoli päivää silloinkin. Minäkin olen itse, joka vuonna 1943 aloitin kansakoulun, vähän reheillyt sillä tavalla, että tässä ollaan supistetun kansakoulun miehiä vähän samalla tavalla kuin Pohjantähti-romaanissa Leppäsen Reeti sanoi, että se on semmosta näin meitin tämmösten miesten. Vähän sama tyyli minulla on ollut, mutta tämän jälkeen, rouva puhemies, minä en enää reheile tällä asialla, koska siihen aikaan, kun

minä kävin kansakoulua, sitä käytiin meillä aina-kin Ikaalisten suunnassa kuutena päivänä viikossa. Lauantaina lopetettiin puolilta päivin ja se päättyi aina luokan yhteiseen tuntiin, jossa ohjelman oli järjestänyt itse kukin kulmakunta, mistä oppilaat olivat, aina kutakin lauantaista kohden vuorotellen.

Mietin sitä, kuinka 60-luvulla on voinut olla näin surkea asia, että silloin tällainen supistettu kansakoulu jouduttiin käymään, kun jo 40-luvulla sai käydä täyspäiväistä. Minä en tiedä, mutta siihen tulokseen olen tullut, että ilmeisesti 60-luvulla oli sosialidemokraattinen hallitus voimassa ja maan johdossa ja silloin oli niin surkea tilanne vähän kuin nytkin, että jouduttiin luopumaan kansakoulun perusvaatimuksista. Sen sijaan 40-luvulla ilmeisesti oli maalaisliittolainen hallitus ja silloin taas opetuspuoli pyöri sillä tavalla kuin kuuluukin ja niin kuin kuuluu todella pyöriäkin. Tämä ei, rouva puhemies, ole mitenkään varmaa, tämä on ihan muistin varaista ja sellaisena, eikö totta, ed. Saarinen, hyvin perusteltua ottaen huomioon sosialidemokraattisen hallituksen nykyiset touhut. Tällä tavalla sitä voi peilata.

Hallitusryhmien taholta on sanottu, että ei saisi mitenkään nyt syytellä tilannetta, kun kouluhommassa on häiriö. Minä muistelen asian olevan niin, että joskus 90-luvun alkupuolella Ahon hallituksen aikana oli myös jokin väläkysymyskeskustelu ja riideltiin kouluasioista sillä tavalla, että kun säästettiin, jouduttiin koulujen oppilaiden lukumäärää luokassa muuttamaan sillä tavalla, että lisättiin kahdella, neljällä taikka kuudella. Silloin oli mahdollon meteli eduskunnassa siitä, että nyt, kun lisätään kaksi tai neljä oppilasta luokkaan, siellä häiriöt lisääntyvät, opettajien turvallisuus katoaa, oppilaiden oppimiskyky katoaa ja kaikki menee ihan lekkeripeliksi, kun tällä tavalla tapahtuu. Kuitenkin silloin oli kysymys vain siitä, että lisättiin kahdella, neljällä tai jopa kuudella oppilaalla luokkakokoa, mikä sellaisenaan oli varmasti huono asia, en minä sitä sano, kun tällä tavalla jouduttiin tekemään. Mutta verrattuna nykyiseen tilanteeseen se oli kohtuullisen pieni asia.

Arvosteluita on silloin tullut siltäkin puolelta, kun sosialidemokraatit ovat olleet oppositiossa. Joka asiaan on isketty hyeenan tavoin, oli siihen nyt sitten aihetta tai ei.

Mutta kun katsotaan nykyistä tilannetta, joka on tällä hetkellä, tähän on aivan mahdollon. Toisin sanoen koko koulujärjestelmä on mennyt kaaokseen. Samalla tavalla kuin ennen terve sy-

dän saa rytmihäiriön ja lyödä nyyyttelee kuinka sattuu, koulusysteemi on nyt siinä mallissa.

Kun katselee televisiosta, vaikka sitä ei pitäisi katsella eikä aina uskoa, tilanteita, joissa yksi opettaja juoksee kolmen neljän luokan välillä ja yrittää sanoa, että piirrelkää nyt vaikka kuvia mutta älkää sellaisia kuvia, ja taas menee seuraavaan luokkaan, eihän tässä koko hommassa ole mitään järjestystä. Se on aivan kauhistuttava tilanne, kun katselee, mitä kouluissa opettajien lomautuksen vuoksi on todella tapahtunut.

On sanottu, että oppilaat kärsivät tästä hirveästi. Minä sanoisin tästä puolesta, että eivät oppilaat lyhyellä aikavälillä niin hirveästi kärsi. Oikeastaan, vaikka he televisiossa opetettuina ja näyttämällä lausuvat harminsä siitä, että opettajat ovat lomautettuja, niin loppujen lopuksi he ovat tyytyväisiä, että opettajat ovat lomautettuja, koska se tietää heille vapaata.

Minä muistan, rouva puhemies, pikkupoikana 40-luvulla näin yöllä ihanan unen, että koulu oli palanut ja ei tarvitsisi mennä kahteen kuukauteen kouluun ollenkaan taikka että opettaja olisi tullut kipeäksi, ja olisi saanut koulusta lomaa. Eivät oppilaat sillä tavalla kärsi, vaikka he käskettyinä tulevat televisioruutuun sanomaan, kuinka kauheata on, kun opettajat lomautetaan. Ei se heidän kannaltaan sillä tavalla ja lyhyellä aikaa ole ongelma.

Mutta se, että järjestelmää ei meillä hallita, on ongelmallinen asia. Toisin sanoen koulujärjestelmä, joka on suomalaisen yhteiskunnan pohja, sivistyksen pohja, tuotannon ja kehityksen pohja, se tällä tavalla päästetään näinkin vahvan hallituksen aikana, kuin nykyinen on, retkahtamaan kunnissa. Tämä on ongelmallista. Silloin, kun oli todella rahasta puutetta Ahon hallituksen aikana, pidettiin hommat hanskassa, jouduttiin pikkuisen lisäämään oppilaita luokassa ja muuta, mutta hommat olivat hanskassa. Aina-kaan isompiin lomautuksiin ei lähdetty. Mitä nyt jossakin Kajaanissa ja Kärsämäellä olisi joku opettaja ollut lomautettuna, mutta ei ainakaan mitään suurempaa systeemiä tässä ollut.

Mistä nyt sitten kertoo tämä asia, että kouluhomma on luistanut hallituksen käsistä? Se on eräänlaista oirehtimista, eräänlaista kuumeilua kunnissa, mikä osoittaa, että valtiovallan ja kuntien välit eivät ole kunnossa.

Aikanaan, kun uusi valtiosuusjärjestelmä tehtiin, se oli aivan hyvä homma sikäli, että kunnat saivat lisää valtaa, oikeutta määrätä asioitaan. Saivat valtaa, mutta myös vastuuta. Tarcoitus oli silloin, että valtio antaa oman valtion-

osuutensa ja kunnat hoitelevat sillä asiansa. Näinhän oli tarkoitus. Tosin hiukan epäiltiin silloin, että tässä saattaa jotain häiväpähtä tulla, vaikka rahatkin riittäisivät, koska ehkä valtion normivalta hiukan liian paljon luisti silloin käsistä. Sitä olisi pitänyt enemmän pitää käsissä kuntien suuntaan, vaikka näitä valtuuksia annettiin.

Ongelma on ollut nyt sitten vain se, että kun kunnille annettiin valtuudet ja vastuu, niin valtio alkaa pinssata rahapussinsa kanssa eikä annakaan sinne suuntaan varoja sillä tavalla kuin siellä on odotettu. Varojen antaminen on ollut vielä sellaista, että se muuttuu. Se oli Ahon hallituksen aikana samanlaista. Se muuttuu joka toinen kuukausi; leikataan ja taas ei leikata. Kunnat eivät pitkällä tähtäimellä ole pystyneet enää vuosiin luomaan selkeitä taloudellisia suunnitelmia tulevaisuutta varten. Siinä mielessä oirehtiminen on alkanut tapahtua. Se on jonkinlainen protesti valtiovaltaa vastaan, kun on annettu valtuudet ja vastuu. — Edustajat, älkää haukotelko siellä, tämä on niin mielenkiintoinen puhe, minä voin hermostua ja puhua pitkäänkin. — Tästä on nimenomaan yhteiskunnassa kysymys.

Oppositio ei ole asiasta vastuussa, vaan vahva hallitus, jonka pitää pitää kuntien suuntaan valtiontaloudellisten vastuuiden ohjat siinä mallissa, että kunnat voivat suunnitella pitkälle tulevaisuuteen. Nyt on hyvä aika. Pyörät pyörivät täysillä. Meillä ei ole niitä ongelmia kuin Ahon hallituksen aikana. Meillä on vahva ja suuri hallitus ja vahvalla taustalla. Kyllä teidän pitäisi pystyä hoitamaan tällainen asia hyvin nopeasti. On häpeäksi teille, kun olette päästäneet asiat siihen malliin, että suomalaisessa perusopetuksessa oppilaat kulkevat ilman opettajaa. Sellaista ei ole tässä yhteiskunnassa nähty.

Tätä hallitustahan ei saa nyt nurin millään, koska sillä on vahva tausta, mutta rouva puhemies, seuraavan hallituksen aikana, joka tulee ilman muuta olemaan keskustajohtoinen hallitus, Eskon Ahon johtama, tällaisia ongelmia ei varmasti tule olemaan, vaan asiat hoidetaan sääntillisesti. Valtiovallan ja kuntien väliset suhteet sekä vastuun että taloudellisten resurssien osalta hoidetaan sillä tavalla, että kunnat voivat suunnitella tulevaisuutta pitkälti eteenpäin myös koulu-, terveys- ja vanhustenhuollossa. Jos tällä tavalla mennään kuin nyt on menty, ensimmäiset oirehtimiset oikeastaan näkyvät koulutoimen puolella, ja pian ne alkavat näkyä myös terveydenhuollossa ja erityisesti vanhustenhuollossa. Toisin sanoen tämä hallitus on täysin kelvoton

hoitamaan tämän maan asioita. Onneksi tällä on kovin lyhyt aika enää tämän maan johdossa ja siinä on tämän maan pelastus.

Edustajat Komi, M. Koski ja Pulliainen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Jari Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! ”Jukolan talo, eteläisessä Hämeessä, seisoo erään mäen pohjaisella rinteellä, liki Toukolan kylää.” Näinhän alkaa Aleksis Kiven Seitsemän Veljestä. Veljekset opiskelivat kuuluisaa lukkarin koulua. He eivät kuitenkaan jääneet opetuksesta paitsi lomautusten takia vaan he päättivät itse ottaa niin sanotusti ritolat ilmeisen koulukiussaamisen vuoksi.

Arvoisa puhemies! Siitä on aika pitkä matka tämän päivän keskusteluun opettajien työtilanteesta ja lomauttamisesta. Mutta heti aluksi haluan todeta väärinkäsitysten välttämiseksi sen, että näen asiat niin, ettei ole kovin järkevää toimintaa kuntien kannalta opettajien lomauttamisen. Opetuksen tarve ei siitä vähene ja koulutus on kuitenkin yksi tärkeimmistä yhteiskuntamme peruspalveluista.

Siitä huolimatta olen sitä mieltä, että kunnilla on oltava oikeus tehdä omia päätöksiään omista lähtökohdistaan käsin. Jos opettajien lomauttaminen kiellettäisiin, pitäisikö kieltää myös mahdollisesti joidenkuiden muiden työntekijäryhmien lomauttaminen? Pitäisikö kieltää vanhainkotien ja päiväkotien henkilökunnan lomauttaminen? Kunnilla siis tulee jatkossakin olla oikeus päättää omista asioistaan mahdollisimman laajasti. Se tarkoittaa sitä, että kunnilla on oikeus tehdä myös tyhmiä päätöksiä ja vastaavasti myös vastata näiden päätösten seurauksista.

Jos opettajien pakkolomautukset kerran ukaavat perusopetusta ja kansalaisten tasa-arvoa, niin miten sitten pitäisi suhtautua lakko-oikeuteen? Jokainen voi kuvitella mielessään, millainen keskustelu olisi käynnissä, jos lomautusten sijaan opettajat olisivat esimerkiksi täsmälakkoissa vain tietyissä kunnissa tällä hetkellä. Perusteltaisiinko perusopetuksen oikeutta ja kansalaisten tasa-arvoisuutta samoilla argumenteilla kuin tänään tehdään? Käytäisiinkö siinä tapauksessa myös välikysymyskeskustelua perusopetuksen tilasta? Tuntuu vähän ristiriitaiselta ajatus, että lomauttaa ei saa kesällä mutta lakkoilla saa talvella.

Arvoisa puhemies! Viime vuonna opettajia lo-

mautti noin 46 kuntaa ja tänä vuonna ehkä saman verran. Kun kerran maassa on noin 452 kuntaa, tietää se sitä, että noin 90 prosenttia kunnista ei lomauta opettajia. Näitäkin noin 400 kuntaa on koskettanut valtionosuuksien leikkaus. Kuitenkin ne ovat päätyneet muihin ratkaisuihin.

Miksi sitten toiset kunnat lomauttavat ja toiset eivät? Onko kysymys kuntien arvoalinoista vai siitä, että toiset kunnat ovat toisia parempia rakentamaan peruspalveluidensa tuotantoa muuttuvissa olosuhteissa? Vai onko niin, että lomauttavissa kunnissa on tehty väärää politiikkaa aikaisempina vuosina ja nyt leikkausten edessä ei olekaan enää voimavaroja käytössä? Jos kunnassa on iloisella 80-luvulla rakennettu monella kymmenellä miljoonalla markalla velaksi uusi komea kunnantalo, joka tällä hetkellä on puolityhjä, niin ilmeisesti voimavaroja on tuhlatu väärään paikkaan.

Kun katsoo listaa kunnista, jotka lomauttavat opettajia, niin yhtä yksittäistä selittävää tekijää ei varmasti löydä. Joukossa on niin isoja kuin pieniäkin kuntia eri puolelta Suomenniemen. Kuka keksii mitä yhteistä on esimerkiksi pienellä Vuolijoen kunnalla tai Vantaan kaupungilla? Tätä taustaa vasten alueellinen epätasa-arvo on kuin kaistahaulikolla ampumista.

Valtionosuuksien leikkauksista puhuttaessa tuntuu siltä, että meidän tämän päivän hiidenkivemme on valtio, jonka päälle kaikki haluavat kiivetä huutamaan apua unohtaen samalla valtion taloudellisen tilanteen. Valtio koostuu kuitenkin kansalaisista, niistä ja meistä samoista ihmisistä, jotka asumme kaikki maamme kaikissa kunnissa. Kun kerran valtiolla on velkaa yli 400 miljardia markkaa ja kunnilla yhteensä noin 20 miljardia markkaa, niin ei tarvita kummoistaakaan päättelykykyä ymmärtämään sitä, että uusia ratkaisumalleja pitää hakea nimenomaan kuntasektorilta. Se on vaativa haaste kaikille meille, jotka olemme mukana myös kunnallisissa luottamustoimissa. Siinä sitten vasta jyvät erottuvat akanoista.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi pari sanaa itse välikysymysmenettelystä. Välikysymyksen pitäisi kai olla se kaikkein järein parlamentaarinen ase hallitusta kohtaan. Tällä hetkellä voi todeta, että välikysymykset ovat kokeneet melkoisen inflaation. Tämä välikysymys on jo kolmas tänä vuonna. Jos sama tahti jatkuu, niin tasaisen vauhdin taulukolla hallitus ehtii vastamaan vielä ainakin viiteen välikysymykseen ennen ensi vuoden eduskuntavaaleja. Sitä näin no-

viisina ajattelee, että ehkä olisi joitakin muitakin tapoja käydä poliittista keskustelua sinänsä tärkeistä asioista kuin pelkästään välikysymyksen muodossa. Mutta maailmassahan on monenlaisia tapoja päästä Guinnessin Ennätysten kirjaan.

Ed. R e h u l a : Arvoisa rouva puhemies! Valtio ja kunnat muodostavat julkisen talouden kokonaisuuden. Niitä pidetään yhtenä toimijana aina silloin, kun se on puhujan omista tarkoituseristä lähtien välttämätöntä. Kunnilla on hallitusmuodon suoma itsehallinto, jonka nimiin valtiovaltakin vannoo aina silloin, kun se on tarkoituksenmukaista. Oravanpyörä ja ennen kaikkea syytely ovat vallalla etenkin silloin, kun epämiellyttäville asioille pyritään löytämään selityksiä. Selittäjiähän joukossamme on aina riittänyt. Tälöin ei läheskään aina ole selvinnyt edes se, kenen joukkoihin puhuja kuuluu, Lipposen hallituksen vai opposition.

Kunnallisesta päätöksenteosta vastuuta kantavien joukossa ongelmat on tunnistettu ja tiedostettu liiankin hyvin. Perinteiseen hallinnon valmistelutapaan hallintoministeri on koonnut ympärilleen neuvotteluryhmän selvittämään kuntien peruspalvelujen turvaamista eli toisin sanoen etsimään kuntatalouden orastavan todellisen kriisin ratkaisumalleja. Kuvaavaa tilanteelle on, että toimenpide-ehtotuksia vain odotetaan. Ennen kuin ollaan valmiita tekemään juuri mitään, aika kuluu, jokainen päivä maksaa.

Mikäli muutokset ja ennen kaikkea niiden vaikutukset halutaan täysimääräisinä voimaan jo tulevaksi vuodeksi, aikaa olla kiire. Kuntien vuoden 1999 talousarvioiden valmistelut ovat monissa kunnissa jo täydessä vauhdissa. Uusia säästökohteita etsitään. Muun muassa henkilöstömenoihin kohdistuvat leikkaukset ovat monen kunnan valmistelupöydillä jo tänään. Ei olisi aikaa odottaa, jottei paikallistasolla tarvitsisi tehdä lomautusten kaltaisia paniikkiratkaisuja.

Kuvaavaa nykytilanteelle on myös se, että neuvotteluryhmän työtä voi hyvällä syyllä kuvata kuntien pelastusohjelman laatimiseksi. Tähän tilanteeseen on elävä elämä meidät ajanut. Lämpimät ja myötäsukaistet puheet eivät auta, kun on tekojen aika.

Haluttaessa etsiä myönteisiä piirteitä tämänhetkisestä keskustelusta kuntien kannalta, on eräs niistä se, että eri osapuolet edes myöntävät, että kuntien selviytymiseksi on tehtävä jotain. Väitteet kuntien ahdingosta on aivan viime aikoihin asti kuitattu joko keskustan oppositiopoliittikkana tai ymmärtämättömien kunnallisih-

misten turhanaikaisena ja jatkuvana valittamisena.

Tässä yhteydessä on helppo olla samaa mieltä Vantaan kaupunginjohtaja Rantalan viikon takaisen tv-keskustelun väittämässä, jossa hän totesi, että nyt välikysmyksenäkin esitetty huoli perusopetuksen tasosta ja laadusta ei olisi välttämättä edes noussut keskusteluun, ellei eräänä opettajien lomauttajakaupunkina olisi toiminut nimenomaan Vantaa. Niin kuin me jokainen varsin hyvin tiedämme, ovat useat kunnat taloudellisessa ahdingossaan ennenkin joutuneet koko henkilökuntansa lomautuksiin opettajat mukaan lukien. Vasta nyt puhutaan ja on noussut todellinen äläkkä, kun ilmeisesti ollaan riittävän lähellä valtapuolueiden reviiriä ja asioista huolta kantavat osaavat hyödyntää mediaa mielenilmauksiansa esiin tuomisessa.

Arvoisa rouva puhemies! Kuntien tulevien vuosien resurssipula siis tunnustetaan. Rahoitusvaje on miljardien luokkaa. Selvityksiä ja kehitysarvioita laatimalla eivät ongelmat kuitenkaan käytännössä ratkea. Harva on valmis puhumaan olemassa olevista ongelmista niiden oikeilla nimillä edelleenään ääneen.

Hallitus ilmoittaa välikysymysvastauksessaan, että palvelut ja voimavarat tullaan jatkosakin turvaamaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla, ja että kansalaisten peruspalveluista huolehditaan pidemmälläkin aikavälillä valtion ja kuntien yhteisin toimin. Sama sävy toistuu muun muassa sisäasiainministeriön juuri valmistuneessa vuoden 1997 toimintakertomuksessa, jossa viitataan saman tyyppisiin asioihin. Käytännön toimenpiteiden esittäminen on ollut ja näyttää olevan edelleenkin erittäin vaikeaa. Miksi näin?

Syynä on tietenkin muun muassa se, että menettäessä pintaa syvemmälle törmätään tilanteeseen, että on tehtävä selkeitä rakenteellisia muutoksia, jotta niillä olisi jotain taloudellistakin merkitystä. Pöydälle jouduttaisiin nostamaan esimerkiksi keskustelu lasten subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta tai nykyisten maksuttomien palveluiden asiakas- ja palvelumaksuista esimerkiksi kirjastossa tai koulutoimessa, tai terveydenhuoltojärjestelmämme perusrakenteet, omavastuut jne. Kaikki nämä ovat hyvinvointiyhteiskuntamme luonnetta kuvaavia yhteisillä varoilla tuotettuja palveluja.

Tarvitsemme siis yhteismitallisen keskustelun ja ennen kaikkea päätöksenteon vetäöksemme rajaa sille, mitkä asiat kuuluvat yhteiseen vastuuseemme ja mitkä asiat yksilön omalle vastuulle.

Piiloutuminen sanojen ”hyvinvointiyhteiskunnan puolustaminen ja arvokeskustelu” taakse, on nykytilanteessa liian helppoa. Rehelliisyys ja avoin keskustelu on ongelmallista, siitä kuitenkin saattaisi olla nykytilanteessa hyötyä. Ajatusten esittäjien alasampujat ovat kyllä valveilla ja ovat valmiina käyttämään järeimpiä aseitaan.

Väläytykset kuntien rangaistustoimenpiteistä, joita eri ministereiden suulla on esitetty, tai kuntien palvelujen järjestämiseen liittyvät lisävelvoitteet eivät ole se viesti, jolla kunnat pystyisivät palvelutuotannostaan nykyistä paremmin vastaamaan. Viime aikoina on keskusteluihin putkahtanut ajatus siitä, että kuntien holhousta ja valvontaa tulisi lisätä olemassa olevien puutteiden ja vaikeuksien korjaamiseksi. Kaikki tietävät hyvin, että kuntien ongelmat eivät suinkaan pohjaudu säädösten määräysten puutteeseen, vaan meidän kaikkien hyvin tietämään ja tuntemaan rahapulaan. Tosiasiana on muistettava myös se, että kuntien menoista noin 80 prosenttia ohjataan ja normeerataan jo tänäkin päivänä lakien ja asetusten voimalla.

Myöskään tarkoitushakuisella syyllistämislä ei nykytila parane. Käsitykset siitä, että joissakin kunnissa palvelujen leikkauksia tai tason pudotuksia toteutettaisiin tahallaan, eivät ole tosiasioiden kanssa yhteneviä. Tarve kuntien vastaiskulle kuntalaisten palvelujen turvaamisen puolesta olisi kenties jo olemassa. Vastuunsa tuntevilla kuntapäätäjillä tällainen ei kuitenkaan ole ollut tapana.

On nähtävissä, että keskustelun ohjaaminen tälle raiteelle on osoitus jostain aivan muusta kuin aidosta halusta kuntien tilanteen kohentamiseen. Nähtävissä on myös se, että samat henkilöt tekevät erilaisia päätöksiä riippuen siitä, millä tuolilla kulloinkin istuvat. Toimiihan yli 100 edustajaa oman kotikuntansa ja kaupunkinsa keskeisissä päättävissä elimissä.

Arvoisa rouva puhemies! Välikysymysvastauksessaan hallitus ilmoittaa, että kunnallistalouden tulevat aukot voidaan yhden kolmasosan osalta paikata tulojen lisäyksellä, jolloin loppu jää katettavaksi kuntien toimintojen tehostamisella ja lainsäädäntöön tehtävillä kuntien tehtävien määrällisillä, laadullisilla ja toiminnallisilla muutoksilla. Näin esitettäessä on syytä koko ajan muistaa se tosiasia, että kunnat ovat omalta osaltaan osallistuneet vähintäänkin kohtalaisesti kuluneen vuosikymmenen säästötalkoisiin. Sopeuttamistoimien osalta on tultu tilanteeseen, missä nykyinen keinovalikoima alkaa olla loppuun käytetty.

Tulevaisuus edellyttää siis uusia, oleellisesti nykyistä syvemmälle meneviä ratkaisuja. Työn ja kustannusten jakoon valtion ja kuntien välillä on pystyttävä puuttumaan molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Kunnat tarvitsevat selviytyäkseen palvelutuotantovelvoitteestaan kalpeiden ja onttojen lupausten sijaan aidon luottamuksen valtiovaltaa kohtaan. Muutamaa kuukautta pidemmälle ulottuva talouden ja palvelujen järjestämisen suunnitelmallisuus on välttämätöntä, muttei ole ollut nykyoloissa ja -toimintatavoilla mahdollista. Tätä kuntakenttä odottaa.

Mitä tulee tulopohjan laajentamiseen, jokainen edes jollain lailla kunnallistalouden periaatteita tunteva tietää, että useimmille kunnille todellista merkitystä on vain verotuloilla ja/tai valtionosuuksilla. Tuloveroprosentin korottaminen on välttämättä useimpien kuntien edessä vuodelle 1999, ellei nopeita päätöksiä pystytä saamaan aikaan. Tämä todennäköinen tulevaisuudenkuva on täysin ristiriidassa yleisten veronalennusvaatimusten ja tavoitteiden kanssa. Jos lähtökohtana on ihmisten kokonaisveroasteen madaltaminen ja toisaalta korostetaan valtion ja kunnallistalouden yhteenkuuluvuutta, niin on kokonaisuuden kannalta todella väärin sysätä vastuu ihmisten kannalta kielteisistä päätöksistä kuntien ja kuntapäätäjien harteille. Mahdollisuus maksupolitiikan kehittämiseen on myönteinen asia. Sille annettavaa merkitystä ei tulisi kuitenkaan ylikorostaa.

Luottamuksen ilmapiiriin aikaansaaminen olisi välttämätöntä. Asioista on pystyttävä sopimaan niin, että eri osapuolet voivat olla vilpittömin mielin myös niiden toteuttamisessa mukana. Lipposen hallitus on useissa yhteyksissä korostanut erinomaisuuttaan, kolmikannan turvallisuutta ja myönteistä kehitystä edesauttavana toimijana. Kuntakentän kanssa tulee päästä samaan tavoitteeseen realiteetit tunnustaen, tosiasioista ääneen puhuen ja yhteisesti sopien.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! Opettajien lomauttaminen on eduskunnassa käydyssä keskustelussa nähty voimakkaasti taloudellisena kysymyksenä. Lähinnä olemme kiistelleet kuntien ja valtion välisestä rahaliikenteestä ja hallinnollisista kysymyksistä. Lomautuksen todellisia kärsijöitä ovat kuitenkin oppilaat, eivätkä pelkästään oppimistulosten heikentymisen ja koulutyön häiriöiden kautta vaan muutoinkin.

Yksi asia on jäänyt lähes kokonaan pohtimatta: Minkä viestin yhteiskunta antaa nuorille ih-

misille, koululaisille, tuleville veronmaksajille ja päättäjille opettajien lomautusten kautta? Se viestihän on karmeaa. Kun työnantajalla ei ole tarpeeksi rahaa, niin lomautetaan. Eli taloudellisiin vaikeuksiin vastataan vähentämällä työnteokoa, vaikka todellisessa elämässä pitäisi tehdä juuri päinvastoin.

Suomen keskusta tuttuun tapaansa syyttää jälleen hallitusta kaikesta pahasta. Lomautuksista on kuitenkin joka ainoassa tapauksessa päättänyt kunta itse, oman itsenäisen päätäntävaltansa mukaisesti. Keskustan meriselityksen mukaan näin on tapahtunut siksi, että valtio on ajanut kunnat liian ahtaalle. Jos tämä pitäisi paikkansa, olisivat siis lomautuksiin turvautuneet kunnat Suomen köyhimpiä ja surkeimpia kuntia, jotka viimeisenä keinonaan ovat panneet opettajat pakkolomalle. Näin ei kuitenkaan ole. Opposition puolella on tämän asian yhteydessä kuultu mitä kummallisempia ajatusviritelmiä. Yksi kepun pääideologeista, kiiluvasilmaisesti EU:ta ja Emua vastustava Ilkka-lehden päätoimittaja kirjoitti peräti, että EU on opettajien lomautusten pääsyyllisiä. Hyi hyi Emua!

Lomautuspäätös on kunnan omien päättäjien tekemä arvovalinta. He ovat päättäneet säästää opetuksesta eikä jostakin muusta kohteesta. Peräti kaksi kolmesta lomauttajakunnasta on sellaisia, joissa keskusta itse on ollut tekemässä päätöstä valtuuston suurimpana ryhmänä.

Kuten edellä totesin, lomauttajakuntien lista ei ole lista Suomen köyhimmistä kunnista. Välikysymyksen tekijät ovat kuitenkin antaneet ymmärtää, että vain pahimmassa ahdingossa olevat kunnat reagoivat tilaansa lomauttamalla opettajia. Samalla logiikalla voisi tietysti väittää, että juuri keskustajohtoisissa kunnissa talous on jostain syystä pahiten hunningolla.

On totta, että valtio on joutunut leikkaamaan kovalla kädellä kuntien valtionosuuksia. Valitettavasti muutakaan ei ole ollut tehtävissä, kuten jokainen kansanedustaja tietää ja tunnustaakin, jos on rehellinen. Kunnat ovat ahtaalla, mutta eivät yhtä ahtaalla kuin valtio. Esimerkiksi vuoden 1996 aikana kuntasektori lyhensi lainojaan noin 3 miljardilla markalla samaan aikaan, kun valtio leikkauksista huolimatta otti lisää lainaa kymmenkertaisen määrän.

Kansalaisen ja veronmaksajan kannalta veromarkka menee samaan julkiseen talouteen eikä erikseen kunnalle tai valtiolle. Siksi sinänsä tärkeä keskustelu kuntien ja valtion kustannusjaosta käydään väärässä yhteydessä, kun se on nyt ympätty opettajien lomautuksiin.

Arvoisa rouva puhemies! Tärkein kysymys on nyt se, miten lomautukset saadaan tämän kouluvuoden osalta loppumaan ja miten ne estetään ensi vuonna. Kaikki oppimistuloksiin ja koulurauhalle aiheutetut häiriöt tulevat varmasti ajantanaan aiheuttamaan yhteiskunnalle paljon enemmän kuluja kuin mitä lomautuksilla nyt on säästetty. Siksi työrauha on saatava taattua myös kouluille. Opettakoon opettajat ja opiskelkoon oppilaat ilman häiriötekijöitä.

Näistä häiriötekijöistä pahimpia näyttävät muuten olevan poliittisia irtopisteitä metsästävät välikysymyksen tekijät.

Ed. Saarnio: Arvoisa rouva puhemies! Opettajien lomautuksista aiheen saaneessa välikysymyskeskustelussa on käyty keskustelua välillä varsin kiivaastikin, mutta mikä ilmiselvintä, vanhoista juoksuhaudoista lähtien. Viimeksi se ilmeni muun muassa ed. Aittoniemen puheenvuorossa.

Lomautuksien on sanottu johtuneen milloin edellisen keskustajohtoisen hallituksen, milloin nykyisen hallituksen päättämästä valtion ja kuntien välisestä kustannusjaosta. Poliittisesti säästöjen on todettu olevan keskustapuolueen ideologiaan sopivia, sosialidemokraattisen politiikan todellisuuden paljastavia ja onpa todettu lomautusten olevan, kuten ed. Manninen sanoi eilen, jopa vasemmistoliton ideologian ja poliittisen työn seurausta.

Kuitenkin kaikki nämä samat poliittiset ryhmät puhuvat kuin kansainvälisessä konferenssissa ikään yksituumaisina ja sisältöä asialle antamatta, että maassamme on korkeatasoinen opetusjärjestelmä ja toimiva peruskoulutus. Tämä on ollut puheiden sisältönä siitä huolimatta, että itse asiassa peruskoulua on oltu romuttamassa. Rikkaimmatkin kunnat ovat jo vuosien ajan karsineet peruskoulujen kurssitunteja, harrastuskerhojen toimintaa ja ottaneet ravinnostakin pois kaiken ylimääräisen sellaisen, jolla on ylitetty hyväksyttävän kouluaterian kalorimäärät. Iltapäiväpaloja ei tarjota pitkinä koulupäivinä enää edes Helsingissä.

Monia uusia tulkintoja, määräyksiä erilaisiin sosiaalilakeihin ja avustuksiin on perusteltu valtiontalouden ja kuntatalouksien säästämissyillä. Samaan aikaan on kuitenkin julistettu, että peruspalveluihin ei puututa. Tosin on unohdettu, että peruspalvelut ovat sinänsä määrättämättä. Niinpä yhdelläkään poliittisella ryhmällä ei ole tarkkaa käsitystä, mitä sen edustaja ryhmäpuheenvuorossaan itse asiassa peruspalvelulla tar-

koittaa. Vielä vähemmän peruspalveluilla on yhteistä sisältöä yksittäisten kansanedustajien käsityksissä ja puheissa.

Jos kuitenkin lähdemme siitä, että oppivelvollisuuden edellyttämän koululaitoksen ja koulutyön ylläpitäminen on otettu valtion ja kuntien päätöksiin ja toimin yhteiseksi asiaksi, voitaneepitää sitä peruspalveluna. Tämän palvelun hoitama jättäminen tai huono hoitaminen on näin rikkomus peruspalveluista huolehtimista vastaan. Tästä on turha syyttää menneitä hallituksia tai edes nykyistä valtiovaltaa, edellisiä kunnantaluustoja tai nykyisiä sellaisia, syyllisiä sieltä tai täältä. Katse peiliin riittää.

Eduskunnassa maakuntien enemmistö poliittiseen väriin katsomatta yrittää lievittää kuntatalouksien tuskaa kurittamalla kuntasektorin sisällä suuria, heidän näkemyksensä mukaan hyvinvoivia kuntia niin määrätietoisesti, että yhtäkkiä huomataan, että yksi näistä suurista, Vantaa muuttoliikkeen vastaanottajakuntana, on joutunut sellaisiin todellisiin vaikeuksiin, joista se ei selviä niin sanotuin normaalein säästötoimin, vaan joutuu pitämään luokkien koot maksimissaan ja joutuu säästämään vielä tämänkin jälkeen opettajien palkoissa eli lomauttamaan opettajia. Kuntasektorin sisällä pitäisi ryhdistäytyä ja käydä keskustelua todellisista kuntatalouksien vaikeuksista.

Työvoimaviranomaiset ilmoittavat pyrkivänsä työttömien yksilölliseen käsittelyyn ja yksilöllisen uraohjelman tekemiseen jokaisen työttömän henkilön työllistymiseksi. Heidän työnsä tuntuu suorastaan uskomattomalta, kun sisäasiainministeriö ei kykene edes kuntien yksilölliseen kohteluun, vaan päätökset tehdään saplunalla, joka ei ota huomioon poikkeavia ikärakenteita eikä muitakaan kehitysseikkoja.

Etelässä nähdään tilastollinen hyvinvointi ja ministeriöissä vaaditaan muun muassa terveysmenojen leikkauksia. Virkamiehet eivät näe hyvin hoidetun työterveyshuoltonsa takaa tavallisten kansalaisten terveyskeskusjonoja, joissa Helsinginkin lähiöissä odotetaan useita päiviä, jopa pari viikkoa lääkärille pääsyä. Nämä virkamiehet eivät myöskään näe kaihileikkauksjonoja, kuulotutkimusjonoja, eivät edes valitettavasti Pelastusarmeijan leipäjonoja. Uskomatonta, mutta totta. (Ed. Aittoniemi: Mistä se johtuu?) Tilastollisen hyvinvoinnin keskuksessa Helsingissä, jossa työpaikkaomavaraisuus on paljon yli sata prosenttia, on 40 000 työtöntä eli enemmän ihmisiä vailla työtä kuin keskikokoisessa suomalaisessa kaupungissa asukkaita, näistä jopa pit-

käikaistyöttömiä enemmän kuin normaalikaupungin asukkaita.

Toimeentulotukeen joutuu Helsingissä turvautumaan joka kuudes asukas. Ihmettelen, niin kuin ed. Aittoniemikin, mistä johtuu ja mihin kohdistuu se kateus, jota kansanedustajien valtaenemmistö Helsinkiä ja pääkaupunkiseutua kohtaan tuntee. Ei kai kukaan näitä toimeentulotukea saavia voi kadehtia? Eivät Helsinki, Espoo, Vantaa tai muut etelän kunnat ole hunajalla houkutelleet suomalaisia muuttamaan tänne. Ei Helsinki eivätkä muut etelän kunnat tarvitse asuntojonoonsa lisää hätää, asunnottomuutta, työttömyyttä ja näköalattomuutta kokevia ihmisiä. Mutta minkäs teet, kun kansa äänestää jaloillaan ja kun jossakin syvässä ihmisessä elää usko, että suuren joukon keskellä mahdollisuudet kasvavat ja että ainakin hätä on vähemmän näkyvää ja vähemmän yksilöllistä kuin kylässä, jossa kohdalon tuntee naapuruston lisäksi koko kirkonkylän ja naapurikylänkin väki.

Helsinkiin nousee valtiovallan tukitoimin kansainväliset mitat täyttävä uimahalli, parhailaan rakenteilla. Kohta rakennetaan Sibelius-Akatemialle, Radion Sinfoniaorkesterille ja Kaupunginorkesterille musiikkitalo. Vantaalla on päättymättömänä rakennuskohteena lentoasema ja teitä tälle tihenalueelle rakennetaan sikiin sokin, muun muassa tälläkin hetkellä Helsingin päättäjien hylkäämää Kehäkakkosta.

Vaikka asioita ei pitäisi koskaan panna vastakkain ja vaikeissakin oloissa pitää uskaltaa ja jaksaa satsata myös yhteiskunnan infrastruktuuriin, ei voi tänään välttyä väittämästä, että yhteiskunnamme ovat arvot pahasti kallellaan, niin vinossa, että heikkopäistä alkaa hirvittää. Jos valtiovalta satsaa yli 100 miljoonaa noin yhtäkkiä vain hoitaakseen Kansallisoopperan eläkemeno, mutta seuraa tumput suorana, kun eräät kunnat eivät selviydy peruskouluvelvoitteen hoitamisesta, on syytä kysyä, missä yksilöllistä mitatyötä tarvittaisiin ja mitkä ovat niin sanotut tärkeät asiat yhteiskunnassamme. Eikö arvokeskustelu pitäisi käydä juuri valtioneuvostossa ja eduskunnassa?

Hyvät kansanedustajat ja arvoisa herra puhe mies! Opetusministerien Eurooppa-kokouksissa on hyvä kertoa maamme korkeasta koulutustasosta kaikesta huolimatta, i alla fall.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. H o l o p a i n e n : Arvoisa herra puhe mies! Keskustan valitsema aihe välikysymyksen tekemiseen on erittäin ajankohtainen, ja kuten olemme huomanneet, se on herättänyt laajan keskustelun eduskuntasalissa. Huoli perusopetuksen turvaamisesta on varmasti meidän kaikkien yhteinen, ei pelkästään keskustan tai opposition.

Puheissa on esitetty monia arvioita välikysymyksen tekemisen tarkoituksesta. Välikysymyksen tehneiden huolen ymmärtää, mutta ei sitä, että keskusta vierittää syyn pelkästään Lipposen hallituksen niskoille. (Ed. Aittoniemi: Sinne se pitääkin työntää!) Sen mielestä hallitus on leikannut kuntien valtionosuuksia ja muutenkin rasittanut kuntia vain pahansuopaisuuttaan. Eikö oppositiolle merkitse mitään se, että valtionvelka on tällä hetkellä noin 420 miljardia? En ole havainnut, että oppositio olisi esittänyt konkreettisia vaihtoehtoja valtion taloustilanteen parantamiseksi, ellei sellaiseksi katsota myös välikysymyksessä esille nostettua puhetta rakenteellisista uudistuksista. (Ed. Aittoniemi: Työreformi!) Kysymyksessä todetaan: "Kaavamaisista leikkauksista on siirryttävä uudistuksiin, joilla puretaan työllistämisen - esteet ja avataan mahdollisuudet työllisten määrän aidolle kasvattamiselle." Tämähän on ed. Aittoniemen tässä yhteydessä esille nostamaa työreformia. "Tätä kautta voidaan lisätä verotuloja ja saada kestäväällä tavalla säästöjä julkiseen talouteen." Kaunista tekstiä, mutta mitä se tarkoittaa todellisuudessa? Yhtälöä, josta kaikki hyötyvät eivätkä ketkään menetä, on vaikea toteuttaa.

Sen sijaan olen kysymyksen tekijöiden kanssa vankasti yhtä mieltä siitä, että muuttoliikkeen hillitsemiseksi on tehtävä kaikki voitava. On tietenkin ymmärrettävää, ettei työn ja opiskelupaikan perässä muuttamista voida estää, sillä onhan yleisesti puhuttu joustavuudesta ja siitä, että työntekijä on velvollinen liikkumaan työpaikkojen mukana. Tästä aiheutuu kuitenkin monenlaisia ongelmia sekä muuttajan vastaanottajille että menettävälle kunnalle, kuten olemme saaneet todeta.

Työpaikkoja syntyy helpommin tänne eteläiseen Suomeen, ja siitä aiheutuu paineita muuttoliikkeelle ja sen seurannaisvaikutuksille. Työpaikkojen syntyä myös itäiseen ja pohjoiseen Suomeen voidaan helpottaa monin eri tavoin. Alueiden vahvuudet voidaan hyödyntää parhaiten suuntaamalla yhteiskunnan tukea hyville hankkeille sekä huolehtimalla teiden ja ratojen kunnossapidosta ja rakentamisesta, ei tietenkään

pelkästään siten, että säilytettäisiin vanhoja rakenteita, vaan saataisiin luotua myös uutta.

On myös välttämätöntä, että kunnissa voidaan ennakkolta tietää kuntatalouteen vaikuttavista muutoksista. Ei tunnu oikealta, että pienituloisten eduksi tehtävistä ratkaisuista aiheutuu kunnille lisäharmia, sillä ennen pitkää maksu-miehinä ja kärsijöinä ovat samat palvelujen tarvi-tajat, jotka saivat hetkeä aiemmin esimerkiksi verohelpotuksia.

Olen tyytyväinen siihen, mitä hallintoministeri Backman totesi eilen vastauspuheessaan, että kuntien peruspalvelujen turvaamista selvittävä neuvotteluryhmä on linjannut, ettei kunnille ane-ta uusia tehtäviä, ellei vanhoja tehtäviä tai velvoitteita vastaavasti vähennetä tai osoiteta ta-loudellisia varoja uusien tehtävien rahoittami-seen. Ministeri Backman totesi myös, että kun-tien ja valtion välistä työnjakoa voidaan muuttaa vain siten, että muutokset tehdään kustannuksil-taan neutraalisti. Tämä on aivan oikein.

Arvoisa puhemies! Opettajien lomautuksista aiheutunut kohu on nostanut esiin aiheellisesti lasten ja nuorten sekä koko yhteiskunnan kan-nalta erittäin tärkeää asian. Opetuksen turvaa-minen on tulevaisuuden kannalta mittaamatto-man tärkeä asia. On vastuuntunnotonta, että lo-mauttajien joukossa on kuntia, joiden ei olisi pakko näin toimia. Toisaalta lomautuksia eivät ole toteuttaneet monet sellaiset kunnat, joiden talous on tosi tiukalla.

Kunnissa on tehty paljon sopimuksia, joilla työntekijät ovat luopuneet lomarahoistaan. On varsin harmillista, ettei näin ole voitu toimia opettajien kohdalla lomautuksen toteuttaneissa kunnissa. Onko niin, että lapset ovat joutuneet tahtomattaan osallistumaan opettajien edunval-vontatyöhön? Myös opettajilla on velvollisuus muiden työntekijöiden tavoin osallistua kunta-talkoisiin.

Suomessa on paljon kuntia, jotka ovat hoita-neet talouttaan kiittävästi, mutta myös kuntia, jotka eivät ole onnistuneet taloudenhoidossa yhtä hyvin kuin toiset kunnat. Ainainen keskus-telun aihe on valtionosuuksien oikeudenmukai-nen kohdentaminen. Miten palvelut voidaan tur-vata harvaan asutuissa kunnissa ja miten kau-pungeissa, miten kunnissa, joissa on paljon van-huksia tai paljon lapsia ja nuoria? Kohdentuvatko leikkaukset oikeudenmukaisesti? Kaikki ky-symyksiä, joihin löytyy myös paljon vastauksia riippuen siitä, mistä näkökulmasta asiaa katsoo. Yhtä oikeaa vastausta ei kenties ole olemassa-kaan.

Valtionvelan kasvu on pääosin tapahtunut edellisen hallituksen aikana, jolloin velka kohosi reilusta 100 miljardista 350 miljardiin. Syytä val-tavaan velan kasvuun ei voi vierittää pelkästään edellisen hallituksen harteille, mutta monet sen virhearviot ja toimet syvensivät velkaantumis-kierrettä. Velka on kasvanut myös nyt istuvan Lipposen hallituksen aikana huolimatta yli 20 miljardin leikkaus- ja säästötoimista. Mikä olisi ollut tulos, ellei näitä leikkaustoimia olisi toteu-tettu? Työttömyyden voimakas pieneneminen helpottaa osaltaan talouden tasapainoon saatta-mista. Onneksi hallitus on kyennyt toimimaan kolmikantayhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa.

On kohtuutonta, että keskusta ja muu opposi-tio ummistaa silmänsä eräille tosiasioille eli val-tion velalle ja työttömyydelle, joihin sillä itsel-lään on erittäin suuri osuus. On helppoa osoittaa sormellaan vastuunkantajia, mutta unohtaa samalla oma osuutensa asioiden tilaan. Huoli pe-rusopetuksen toimivuudesta on yhteinen eikä pelkästään hallituksen tai opposition yksinään.

Arvoisa puhemies! Osa kansasta pärjää tänä päivänä erittäin hyvin ja osa erittäin heikosti. Vuosikymmenten aikana Suomeen on luotu tär-keiden peruspalvelujen verkosto, joka on edistä-nyt tasa-arvoisemman yhteiskunnan kehittymis-tä. Tulonsiirrot ovat välttämättömiä tuloerojen kaventamiseksi. Myös köyhällä on oikeus toi-meentuloon, asumiseen, perheen kasvattami-seen, koulutukseen, sairaan- ja terveydenhuolto-palveluihin, vanhustenhuoltoon jne.

Tämän huomioiden olen vakuuttunut siitä, että mikäli hyvinvointiyhteiskunta aiotaan säi-lyttää, mitä mieltä itse ainakin olen, säilyy Suomi korkean veroasteen maana myös tulevaisuude-sa. Suurituloisten, olivatpa tulot sitten pääoma-, palkka- tai eläketuloja, on osallistuttava talou-dellisten voimavarojensa mukaisessa suhteessa suuremmilla veroilla hyvinvointiyhteiskunnan turvaamiseen.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Toi-sin asiaa lähestyvän puheenvuoro tähän keskus-teluun.

Ensiksi lähden yleisestä valittelusta siitä, että oppositio lähtee nyt tekemään jälleen kerran vä-likysymyksen. Äsken juuri eräs edustaja oli las-kenut, että tämä on kolmas välikysymys tämän kevätkauden aikana. Tälle edustajalle, joka tai-taa olla vielä salissa paikalla edelleenkin (Ed. H. Koskinen: Ei ole enää!) — vai eikö ole enää — vastaus, että eihän oppositiolla muuta tekoa

täällä olekaan kuin yrittää kaataa hallitus niin ravakasti kuin mahdollista ja niin nopeasti kuin mahdollista ja niin tyylikkäästi kuin mahdollista.

Nyt vain tällä kertaa sattuu olemaan sillä tavalla, että tämän välikysymyksen laatija on jättänyt todellakin tuhannen taalan paikan käyttämättä. On suorastaan vähän sääli oppositiota, joka vilpittömässä mielessä hyvässä ja tärkeässä asiassa jättää välikysymyksen ja tulee rökitetyksi jo siinä vaiheessa, kun arvoisat ministerit antavat vastauksensa. Laadullinen ero vastausten ja välikysymyksen tekstin välillä on huikea.

Yritän kiteyttää sen, minkä tuhannen euron paikan oppositio jätti tässä käyttämättä. Jos ajatellaan välikysymyksen ensimmäistä allekirjoittajaa, ed. Vehviläistä, hänellä olisi ollut erinomainen mahdollisuus, että hän olisi käynyt Joensuun kaupungin talouden läpi sitä syvästi analysoiden ja osoittaen, miksi oli pakko päätyä opettajien lomautukseen. Se olisi ollut raudanlujan lähestymistapa asiaan. Mutta näinhän ei käynyt.

Välikysymys ja sen jälkeen kuullut ministerien vastaukset ja niihin välikysyjän antama oma vastine osoittivat, että tupailtataso oli säilytetty aivan virtuoosimaisesti kerta kaikkiaan. Siinä ei lipsuttu siltä tasolta ollenkaan. Kuitenkin tässä nimenomaisesti olisi ollut sellainen paikka, jossa voi analysoiden vakavasti pohdiskella, miten nämä asiat ehkä voitaisiin paremmin hoitaa.

Sitten arkitodellisuudesta, arvoisa puhemies! Minua äärimmäisen paljon kiusaa tässä asiassa se, että toisaalta eduskunta antaa hyvinkin selviä määräyksiä, normeja, veloitteita kunnille ja toisaalta julistetaan kuntien itsehallinnon ja vapauden varaan. Sitten kun laiminlyödyistä, ohjeiden vastaisesta suorituksesta moititaan, siihen ei sisällykään minkäänlaista sanktiomahdollisuutta. Tässä erinomaisen tärkeässä asiassa ei mielestäni tämän laatuiseen tilanteeseen kuin nyt on syntynyt yhteiskunnalla ole varaa.

Peruskoulutus, peruskoulun mukainen opetus pitää pystyä yhteiskunnan antamaan kaikille tasavertaisesti. Ei ole mitään mieltä siinä, että luodaan sellainen tilanne, että koulut ikään kuin laitetaan kilpailemaan siitä, kuka hoitaa perusopetuksen paremmin. Ei tässä ole mitään järkeä. Se järjestömyys syntyy siitä, että tällä yhteiskunnalla, joka elää tietoyhteiskunnan voimakkaalla kynnyksellä, ei ole varaa siihen, että nuoret ihmiset putoavat eriarvoisuuden kuiluun tässä vaiheessa.

Ensimmäinen suuri opetus, minkä sain yli-

opistomaailmassa oli professori Palmgrenin opetus, joka sanoi keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa, että professoreiden tehtävänä on antaa peruskurssiopetus opiskelijoille, antaa niin vankka lähtökohta, että he pystyvät pärjäämään myöhemmissä opinnoissaan ja elämässään. Minä olen sitä mieltä, että näin juuri on asian laita.

Siis se kaikkein paras opetus pitää antaa juuri siinä vaiheessa. Jos myöhemmin lipsahteluja tapahtuu, niitä voidaan aina paikata, mutta jos perusopetusvaiheessa, peruskoulutusvaiheessa lipsutaan, silloin on lipsuttu aivan perustavaa laatua olevalla tavalla koko tulevaisuudesta. (Ed. Aittoniemi: Professori on ihan oikeassa!) — Ed. Aittoniemi, on ihanaa todeta, että olemme edes kerran yhdentoista vuoden aikana samaa mieltä. (Ed. Aittoniemi: Kaikissa järkeissä asioissa!)

Millä tavalla sitten tämä ristiriitaisuus kientä pitäisi hoitaa? Minusta tämä ei tule hoidetuksi julistuksilla ja näennäisillä velvoituksilla ja varojen niin sanotusti väärinkäytöllä ilman sanktioita, vaan minusta tässä tilanteessa, vielä tilanteessa, jossa muuttoliike on erittäin voimakas, muuttovoitto tiettyihin viiteen kasvukeskukseen ja pois muualta on hallitsematon, tässäkin tilanteessa mielestäni tasa-arvoisuuden saavuttamiseksi ei ole olemassa mitään muuta rationaalista vaihtoehtoa kuin se, että peruskoulun järjestäminen siirretään kunnilta valtiolle, joka takaa sen, että tämä koulumuoto on järjestetty asiaan kuuluvalla tavalla, yhtenäisin perustein, yhtenäisin kriteerein, opettajien kelpoisuusehdoin koko maassa. Tämä on ainut konsti, jolla taataan koko ajan muuttoliikkeessä olevassa valtakunnassa, muutosvoimien paineessa olevassa valtakunnassa oikeudenmukainen ja meidän kokonaisetumme mukainen lopputulos.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Oman tämänkertaisen puheenvuoroni punainen tai vihreä lanka voisi olla kahdessa sanassa: Peilin eteen! Tarkoitan tällä nyt ainakin niitä edustajia, jotka olivat edellisen eduskunnan jäseniä, ja myös niitä, jotka ovat olleet päättämässä tämän vuoden valtion talousarviosta.

Pari sitaattia:

”Hallituksen kylmä käsi on kieltämättä kouraussytävältä myös sivistyspuolella, ja aivan varmaa on, että nyt liikutaan opetustoimen ehdottomilla ääri rajoilla. Yhtään lisää leikkaamista koululaitoksemme ei kestä. Silti puheet suomalaisen koulutuksen romuttamisesta ja tuhoa-

misesta osoittavat enemmänkin älyllistä epärehellisyttä kuin realiteettien tajua. - -

Jos talous on kuin vuotava vene, ei ongelma ratkea sillä, että kiskotaan tappikin irti. Jokainen, joka ei nyt suostu säästöihin, on tarttumassa tappiin, tyytymässä primitiivireaktioon. Kansakunnan voima ja menestymisen mahdollisuus on sivistyksessä. Osoittakaamme sivistystä etsimällä mieluummin luovia ongelman ratkaisumalleja kuin jäykistymällä vastustukseen. Tosiasia on, että valtiontalouden tässä tilassa yksikään pääluokka ei voi jäädä koskemattomaksi."

Toinen sitaatti:

"Me emme tarvitse nyt populistisia 'lapsilta viedään leipä suusta, kirja repusta ja tulevaisuus päästä' -huutoja, me tarvitsemme yhteistoimintaa kaikilla tasoilla, koulun sisällä kriittistäkin opetuksen uudelleenarviointia ja päätöksenteon tasolla toimintaa, jolla voimme varmistaa tasarvoisen, taloudellisista mahdollisuuksista riippumattoman peruskoulutuksen jokaiselle suomalaiselle."

Seuraa tietokilpailukysymys: Mistä puheen- vuorosta nämä katkelmat ovat? Nämä ovat keskustan eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorosta 3.6.1992, jolloin tässä salissa keskusteltiin SDP:n koulutuspolitiikkaa koskevasta välikysymyksestä. Keskusta oli silloin siis hallituspuolue, niin sanotusti vastuun kantamisen vuorossa. SDP oli oppositiossa ja käytti tätä asetta, mitä nytkin oppositiopuolue on käyttänyt, ja teki tärkeistä asiasta välikysymyksen.

Myönnän, että tällainen vanhojen muisteleminen on tietysti vähän inhottavaa, mutta pyrin tällä kuitenkin mielestäni hyvään eli siihen, mihin täällä monet muutkin puhujat, muun muassa ed. Pulliainen äsken ja ed. Saarnio vähän aikaisemmin ovat pyrkineet, eli siihen, että me pääsisimme vähitellen tästä syytelypuheiden pitämisestä yhteistyöpuheiden pitämiseen. (Ed. Aittoniemi: Ei politiikasta sellaista tule koskaan!) Tämä politiikka on tällaista aikuisten leikkiä, jossa valitaan puolet ja toverit ja kaverit ja sen mukaan sitten leikitään, mutta näin tärkeistä asiasta kuin nytkin on kysymys soisi ja toivoisi, että löytyisi yhteisymmärrys ja tulevaisuutta rakennettaisiin yhdessä ja menneet syytelymielessä unohdettaisiin mutta otettaisiin niistä opiksi.

Ihan niin kuin ed. Isohookana-Asunmaa keskustan tämänkertaisessa ryhmäpuheenvuorossa totesi, me keskustalaiset olemme aina kannattaneet valtionosuusuudistuksen sitä kohtaa, jossa normit purettiin ja kunnille annettiin vapaata

päätösvaltaa siinä, miten ne palvelut kansalaisille järjestävät. Nyt kun näin on tapahtunut, me olemme keskustalaisina minun mielestäni sellaisia rannalla huutelijoita, jotka huudamme, että eihän näin pitänyt tapahtua, emme me tätä tarkoittaneet.

Silloin kun tästä asiasta edellisessä eduskunnassa keskusteltiin, meitä oli monia, jotka esitimme tämän todellisen riskin olemassaolon. Itsekin silloinkin jo pitkään kunnallispolitiikassa mukana olleena totesin jossakin tilanteessa, että minä en jaksa luottaa kunnallisten päättäjien arviointikykyyn. Ei siellä aina kaikki mene sillä tavalla kuin pitäisi mennä. Jäähalleille jää tilaa mutta vammaisten opetukselle ei jää rahaa. (Ed. J. Kukkonen: Juuri niin!)

No, kun silloin oltiin hallituspuolueena keskustalaisina, niin enemmistön voiminnan tämä uudistus sitten toteutettiin, ja nyt tämä riski on toteutunut. Kunnat ovat käyttäneet niille annettua päätösvaltaa, järjestäneet opetuksen eri tasoilla sillä tavalla kuin viisaaksi näkevät. Tässä me nyt olemme puhtaan kaulan kanssa.

Sitten arvokeskusteluun, jota täällä on paljon vaadittu. Minä selasin budjettia, jonka yhdessä olemme tälle vuodelle hyväksyneet. Tiedän, että moni pitää tällaisia rinnastuksia väärinä, huonoina ja kohtuuttomina, mutta minä en nyt niistä kuitenkaan eroon pääse.

Budjettikirjan sivulla 193 kerrotaan, että me olemme yksimielisesti hyväksyneet kannattamattoman elokuvatuotannon edistämiseen 62 miljoonaa markkaa, teattereiden ja orkestereiden avustamiseen, johon ed. Saarniokin viittasi, 179 miljoonaa markkaa, kuntien kulttuuritoimintaan 35 miljoonaa markkaa, Kansallisoopperalle 130 miljoonaa markkaa. Sivulla 194 kerrotaan, että me olemme myöntäneet Helsingin Kulttuurikaupunki 2000 -hankkeelle 50 miljoonaa markkaa. Sivulla 200 kerrotaan, että me myönsimme yksimielisesti liikuntajärjestöille 118 miljoonaa markkaa ja liikunnan koulutuskeskuksille 86 miljoonaa markkaa. Sivulla 189 kerrotaan, että me myönsimme Euroopan hiukkaskiikan tutkimuskeskukselle Cernille 52 miljoonaa markkaa, ja sivulta 159 näkyy myönnetyn muille kansainvälisille järjestöille, joita rahoitetaan opetusministeriön pääluokasta, 14 miljoonaa markkaa.

Siis rahaa on ollut johonkin. Rahaa on ollut siihen, mitä me olemme yksimielisesti pitäneet tärkeänä, mutta sitä ei ole ollut riittävästi perusopetuksen turvaamiseen. Tätä tarkoitan. Nämä ovat olleet meidän arvovalintojamme, ja siinä

valinnassa perusopetus jäi, niin kuin sanonta kuuluu, mopen osalle.

Herra puhemies! Sitten seuraavaksi siitä, mistä yhteisymmärrys voisi löytyä.

Välikysymys alkaa viittauksella hallitusmuodon perusoikeusäännöksiin, joiden mukaan jokaiselle tulee turvata yhtäläinen oikeus maksuttomaan opetukseen ja johon hallitusmuodon säädökseen täällä ovat monet ryhmäpuhujat ja myös yksittäiset puheenvuoronkäyttäjät viittaneet. Tämä hallitusmuodon säännöshän pitää taustallaan, ei suomalaista pohdintaa yksistään, vaan kansainvälisiä sopimuksia sivistyksellisistä oikeuksista. Esimerkiksi niin sanottu Tss-sopimus eli Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva sopimus velvoitti suomalaiset järjestämään tällaisen opetuksen, joka on kaikille tarjolla kaikista syrjimis mahdollisuuksista vapaana. Lapsen oikeuksien sopimus on saman sisältöinen tältä osin, myös Unescon yleissopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus.

Näiden perusteella perusoikeuskomitea esitti ja eduskunta aikoinaan säati, että mekin turvaamme tällaisen maksuttoman opetuksen tasapuolisesti ja tasa-arvoisesti, niin kuin hallitusmuodon asianomaisen pykälän momentissa todetaan: ”Julkisen vallan on järjestettävä maksuton yleissivistävä ja ammatillinen perusopetus sekä turvattava muun yleissivistävän, ammatillisen ja ylimmän opetuksen saatavuus”.

Kun puheenvuoroja on kuunnellut, on tullut sellainen vaikutelma, että tästä vallitsee erittäin laaja yksimielisyys ja yhteisymmärrys. Ministerit, jopa perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja on todennut julkisuudessa, että opettajien lomautukset, siis tästä säännöstä poikkeaminen, on laitonta, lain vastaista, sitä ei pitäisi sallia. Me olemme siis laajasti tästä yksimielisiä.

Emmekö me voisi näin ollen löytää keinoja, joilla me tämän yksimielisen päätöksen puemme rahalliseen muotoon, resurssija turvaavaan muotoon niin, että keskustelu voidaan tästä lopettaa ja nämä ongelmat yhdessä hoitaa? Aina-kin hallituksella on sellainen keino käytettävissä. Se on lisäbudjettiesitys esimerkiksi, jolla kunnille turvataan riittävä rahoitus näiden palvelujen järjestämiseen.

Siinä tämä välikysymys on tietysti aivan perusteltu ja looginen, että kun vapautta annettiin, niin se samalla piti sisällään tietysti sen ajatuksen, että palvelujen turvaamiseen pitää olla riittävästi rahaa. Olen puhunut edellä lähinnä periaatteellisella tasolla ja ymmärrän sen, että rahasta tässä on kysymys, ja äskeisillä poiminnoilla yritin

selvittää sitä, että rahaa kuitenkin joihinkin asioihin on ollut.

Herra puhemies! Hyvin vähälle on mielestäni tässäkin koulukeskustelussa jäänyt kaikkein heikoimmassa asemassa olevien oppilaiden koulutus. Emme me keskustalaisyksinä ole siitä niin paljon huolta kantaneet, että me olisimme siitä välikysymyksiä väsanneet. Me olemme siitä toki paljon puhuneet ja monenlaista uudistusta silläkin rintamalla on tapahtunut, mutta erityisopetus ja niin sanottu harjaantumisopetus, jotka ovat todella tasa-arvon turvaamista ja todellisten perusoikeuksien turvaamista kaikkein vähimmälle lahjojen jakamisessa jääneiden lasten osalta, ovat kyllä todella ongelmallisia vielä tälläkin hetkellä tässä rakkaassa isien maassa.

Nämä ryhmät ovat tietysti määrällisesti niin pieniä, että ne eivät varmaan poliitikkoja suuresti senkään takia kiinnosta. Vanhemmat itkevät itkunsa yksinään, kun he toteavat karun arkipäivän, että erilaisena syntynyt lapsi ei saakaan tasa-arvoista kohtelua koulupalvelujen turvaamisessa. Vanhemmilta kysytään, kuka tämän lapsen kirjat, kynät, vihkot ja kumit maksaa. Ei sellaista kysytä tavallisesti, kun lasta peruskouluun vietään.

Meillä olisi siis oppimista yhdessä, kun tässäkin yhteisesti syyllisiä olemme, emäntä Eeva Heilalan kauniista muotoilusta, kun hän toteaa, että meiltä unohtuu se, että metsä on myös vaivaiskoivun koti, metsä on siis myös vaivaiskoivun koti.

Mielestäni tämä olisi todellista sivistysajattelua ja todellista tasa-arvoa, että me yhteisesti kantaisimme huolta, samalla kun näitä asioita laajemmin järjestämme, siitä että todelliset perusoikeudet toteutuvat kaikkien suomalaisten lasten osalta, olivatpa he syntyneet millaisten lahjavarustusten kanssa tahansa.

Herra puhemies! Lopuksi viittaan paperiin, jonka sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä jätti kouluasioista. Kerron sen, että kun sitä keskiviikkona 29.4. aamulla lehdestä luin, niin tunsin todella tyytyväistä mieltä siitä, että tässä on kiinnitetty huomiota esimerkiksi äsken mainitsemaani ongelmaan eli tukiopetukseen ja erityisopetukseen. Siellä on jopa vaadittu, että erityisopetusta tarvitsevilla oppilailta pitäisi olla aina koulunkäyntiavustaja.

Kerron tämän lopuksi siksi, että luulen ja arvelen, että me keskustalaiset ainakin olisimme mielellämme yhdessä mukana tällaisessa perusopetuksen kehittämisessä. Jos olemme yhdessä sosialidemokraattien kanssa, enkä epäile, etteikö

tähän muitakin löytyisi, mukana tällaisessa sivistys- ja koulupoliittisessa rintamassa, niin me pääsisimme aimo askeleen pois syytelyjen ja syytösten suosta yhteisen hyvän etsimisen tielle. Siinä mielessä joskus peilin edessä käyminen kannattaa.

Edustajat I. Kanerva ja Olin merkitään läsnä oleviksi.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Laskelmieni mukaan tämä on 101. välikysymyskeskustelu sen jälkeen, kun 50-luvun lopulla viimeksi hallitus on kaatunut välikysymyskeskustelun seurauksena. Epäilemättä tälläkään hetkellä ei varsinaista pelkoa ole siitä, että sateenkaarihallitus, Lipposen hallitus, kaatuisi tähän keskustan esittämään välikysymykseen. En silti halua sen vuoksi aliarvioida välikysymyksen aiheutta. Teema on erinomaisen tärkeä. Joudumme puhumaan peruspalveluista, joita tässä yhteiskunnassa tuotetaan, ja nimenomaan kuntien roolista peruspalvelujen tuottajana.

Tämän vaalikauden olemme joutuneet ope- roimaan hyvin pitkälle valtiontalouden tasapainotustehtävien merkeissä, ja selkeästi Lipposen hallitus on ilmaissut kantansa ja tahtonsa sen suuntaisesti, että peruslähtökohtana, kun leikkauksia on jouduttu tekemään, lähdetään pikemminkin tulonsiirroista kuin peruspalveluista. Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan ydin on näissä julkisissa hyvinvointipalveluissa, joista kunnat kantavat suurimman vastuun. Siinä suhteessa olemme tällä hetkellä erinomaisen keskeisessä ja tärkeässä aiheessa kiinni.

Koko kysymys pelkistyy viime kädessä siihen, mikä on julkisten palvelujen yhteiskunnallinen luonne. Pelkään, että liian pitkälle olemme käsitelleet kuntien tuottamia palveluja vain tuottajan näkökulmasta, jolloin erilaisten kustannusten optimointi ja minimointi on itse asiassa se lähtökohta, joka määrittää keskustelun sävyn. Itse asiassa unohtuu se, että hyvinvointiyhteiskunnassa kuntien ja myös hyvinvointivaltion tuottamat palvelut eivät ole arvioitavissa vain tuotannollisista lähtökohdista vaan siitä, että niillä on tasaava tehtävä. Sillä pyritään tarjoamaan ja turvaamaan kaikille kansalaisille elämisen perusedellytykset ja -mahdollisuudet. Tämä koskee myös peruskoulutuspalveluja. Tämän pitäisi olla sen niin sanottu arvokeskustelun lähtökohta, mitä tässä ta-

lossa on nyt käyty ja jota on syytä käydä eteenpäinkin.

Minulla on sellainen pelko, arvoisa puhemies, että kun arvokeskustelua on peräänkuulutettu, niin sitä on peräänkuulutettu siitä näkökulmasta, että ikään kuin politiikan ulkopuolella olisi jokin tekijä, joka rajoittaisi toiminnallisuuttamme ja pakottaisi meidät viime kädessä leikkauslistojen kautta arvioimaan sitä, missä on prioriteettimme, missä ovat ne tehtävät, joita julkisen sektorin tulee hoitaa. Ja arvokeskustelu on lähinnä sitä, että arvioimme sitä, mitkä tehtävät säilytetään ja mistä tingitään. Tämä lähestymistapa on minusta ongelmallinen.

Jos todellista arvokeskustelua käymme julkisen vallan käyttäjinä ja kansalaisten edusmiehinä, niin lähtökohtahan pitäisi olla toisin päin. Meidän pitäisi arvioida yhdessä se, minkä haluamme julkisen sektorin palvelutehtävän olevan. Viime kädessä hyvin tiedämme, että jos meillä on riittävästi yhteistahtoa, meillä myös on julkisella vallalla pakko-oton mahdollisuus. Eli itse asiassa resurssikysymys on seurannainen, ei määräävä tekijä. Tämä on minusta ollut se tietty harha, jolla olemme liian pitkälle olleet arvokeskustelua ikään kuin määrittelemässä.

Arvoisa puhemies! Otan vain yhden esimerkin tästä perustilanteesta, kun opetusministeri Heinenkin on paikalla. Hän vieraili Vantaalla noin kuukausi sitten Peltolan koululla, jossa oli välikysymyksen taustalla ollut eräs keskeinen perusongelma, eli opettajien lomautusten seurauksena laaja vanhempien ja opettajien järjestämä tilaisuus, jossa arvioiden mukaan tuhatkunta ihmistä oli koulualueella eri tiloissa. Silloin hyvin vahvasti pohdittiin hyvinvointiyhteiskunnan olemusta ja lähtökohtia.

Minusta siinä oli se varsinainen arvokeskustelun paikka, kun oppilaiden vanhemmat — siellä oli myös oppilaita paikalla — totesivat, että he lähtevät liikkeelle siitä, että hyvinvointiyhteiskuntamme on rakennettu siten, että turvaamme maksuttoman korkealuokkaisen perusopetuksen kaikille. Jos kunta ei sitä pysty turvaamaan olemassa olevilla resursseilla, niin vanhemmat totesivat, ja siitä järjestettiin paikalla käytännössä huutoäänestys, että meidän on edettävä vaikkapa veronkorotusten kautta. Minusta asia pelkistyi hyvin selkeästi siinä.

Kysymys on siitä, että jos meillä on yhteinen tahto, haluamme korkealuokkaiset peruspalvelut tässä yhteiskunnassa aikaansaada, meillä on myös edellytykset yhdessä mobilisoida voimavarat siihen, että nämä palvelut tuotetaan. Se on

sitä yhteisvastuullisuutta, se on pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan pohja. Tämä on nähdäkseni sen arvokeskustelun ydin, johon suuntaan olisin suonut myös tästä välikysymyksestä käydyin keskustelun etenevän.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa puhemies! Tässä on väännetty peistä suuntaan ja toiseen opettajien lomautuskysymyksen osalta. Itsekin muutaman sanan aion sanoa.

Oikeastaan ed. Alaranta kuvasi rehellisellä tavalla tilanteen siitä, jotta meillähän normiohjausta väljennettiin. Aikaisemmin annettiin kunnille vapaat kädet päättää rahoista, käyttää mihin hyvänsä. Nyt ollaan tässä tilanteessa myös opetustoimen osalta. Sen takia pitääkin kysyä niin päin, pitäisikö meidän tiukentaa säännöksiä ja normeja täsmöntää. Jos esitetään vaade, joka täällä on esitetty, jotta valtionosuuksia pitää lisätä kunnille ja jos normeja ei samanaikaisesti tiukennettaisi, millä se turvataan, jotta ne rahat menevät just oikeaan paikkaan, etteivät ne menekään mahdollisesti vaikka velkojen maksuun tai johonkin muuhun, jonkin monumentin tekemiseen vaikka eikä välttämättä ollenkaan sinne opetuspuolelle? Tämä on kaksiteräinen juttu. Pitääkö tiukentaa normituksia, jotta raha korvamerkataan, jotta se menee juuri siihen kohteeseen, mihin ajatellaan?

Ed. Pulliainen harmitteli, jotta ensimmäinen allekirjoittaja välikysymyksessä ei analysoinut Joensuun taloutta. Itse asiassa minä ajattelin sen verran käydä Joensuun kohdalta läpi sitä ajattelua, mitä siellä on ollut, vaikka itse en ole Joensuun hallinnossa ollut mukana, mutta läheltä seurannut tilannetta. Joensuussakin voi kysyä, miksi se lomauttaa opettajia. Se tietysti on tämän hetken taloudellinen tila, mutta se juontaa juurensa paljon pitemmältä.

Joskus 1994—95 siellähän jokaista asukasta kohti velkamäärä oli jopa yli kymppitonnin luokkaa, kun se tänä päivänä on huomattavasti alle. Eli koko nykyisen Lipposen hallituskauden ajan siellä on maksettu velkoja pois, mikä sinällään minusta on hyvä asia. Eli talouden terveeksi saattamisen pitää olla niin valtiontaloudessa kuin kunnissakin keskeinen asia. Turhaan me maksamme pankeille ja muille rahoittajille ylimääräistä, vaan ne rahat, jotka kerätään veroina, pitää ohjata hyvinvointipalveluihin.

Toinen kysymys Joensuussa, ja se liittyy moiniin aikaisempiin käytettyihin puheenvuoroihin, on se, mihin rahat käytetään. Viime vuoden puolella siellä tehtiin iso hankinta, ostettiin Careli-

cum eli Arsenalin pankkikiinteistö melkein kokonaan, johon kuvitellaan tehtävän jotain. Siihen voisi kaivertaa laatan, johon laitettaisiin kaikkien lomautettujen opettajien nimet ja kaupungin henkilöstön nimet, jotka ovat joutuneet omalla panoksellaan osallistumaan tähän Carelicumin rahoitukseen. Tai kaupungintalon kymmenien miljoonien saneeraushanke, joka Joensuussa on menossa. Sinnekin voisi laittaa laatan, jotta tähän olemme me kaikki kaupungin työntekijät osallistuneet.

Tässä vain esimerkki siitä arvopohjasta, joka noissa kunnissa, kaupungeissa on ja mihin rahat riittävät, mihin eivät. Valtion osalta jotkut jo aikaisemmin ovat todenneet oopperasta tai miksei helikoptereista. Yllättäen meille on tullut aika kova köyhyys tässä taas. Jokin viikko sitten sitä hirveästi ei ollut. Ei millään pahalla, mutta voi tietysti kysyä: Jos opetus vaikka jäisikin vähän vähemmäksi, ilmeisesti sotimaan pystyy. Kiväärinlukon osaa purkaa silmät ummessa, vaikka ei ole hirveästi kouluja käyntykään. Tämänhetkinen taso meillä ei ole menossa siihen. Tämä oikaisuna siinä mielessä.

Minun käsitykseni mukaan kaikki meidän eduskunnassa edustettuina olevat puolueemme ovat kuitenkin pääsääntöisesti sitä mieltä, että meidän pitäisi turvata lapsille maksuton opetus. Vivahde-eroja tosin löytyy. Jotkut haluaisivat vähän enemmän kilpailuttaa ja vähän eriarvoistaa enemmän kuin toiset. Mutta sellaiseen toivon mukaan meidän koululakimmekaan, kun aikanaan tulevat, eivät tule johtamaan. Kysymys on hyvin pitkälle myös kunnissa sekä valtion puolella siitä arvovalinnasta, mihin me rahat laitamme ja miten ne järkevästi käytetään.

Ihan yhtenä kysymyksenä, joka ei tässä ratkea, odottaisi myös opettajien puolelta vähän sosiaalisempaa, solidaarisempaa asennetta. Monesti ainakin on kuullut täällä salissa sanottavan oikeiston, jopa keskustan suunnasta — ja siinä viitataan SAK:laiseen ammattiyhdistysliikkeeseen — miten jotenkin vastuuntunnotonta ja korporatiivista systeemiä ammattiyhdistysliikkeessä onkaan, pannaan yhteiskuntaa polvilleen. Mutta opettajien suuntaan voisi heittää sellaisen ajattelun, minkä takia siellä ei voitaisi toimia samojen pelisääntöjen mukaan kuin köyhemmät ihmiset toimivat, pienipalkkaiset ihmiset, koska olen ymmärtänyt, että kaikissa kunnissa, joissa on jouduttu henkilöstöä lomauttamaan tai etsimään säästötoimenpiteitä, on vapaaehtoisesti sovittu hyvin monista erityyppisistä tapauksista ja katsottu, millä tavalla mennään eteenpäin,

millä tavalla kaveria ei päähän potkita, ja katsottu kokonaisuutena, kunnan etu myös siinä. Siinä mielessä en tiedä, onko opettajien järjestö sen verran parempiosaisia edustava, että siellä ei tarvitse solidaarisuutta enää katsoa.

Ed. Saari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K o m i : Arvoisa puhemies! Suomessa tulojakotilastot ovat osoittaneet tuloerojen kasvaneen viime vuosina. Samalla voi todeta, että usein lapset koulutautuvat vanhempiensa sosiaalisista luokista saman tasoisiiin sosiaalisiin luokkiin. Toisin sanoen opettajan lapsesta tulee usein opettaja, lääkärin lapsesta lääkäri ja valittavasti työttömän lapsella on suuri vaara myös tulla työttömäksi.

Opettajien lomautuksien johdosta perusopetukseen on tulossa eriarvoisuus, joka vie pohjan koko kansan yhtenäiseltä sivistykseltä ja yhtäläisiltä tulevaisuuden mahdollisuuksilta. Säästöt kohdistuvat lähinnä niihin perheisiin, joilla ei ole varaa valita aina vaihtoehtoista muotoa, ja niihin perheisiin, jotka haluaisivat asua muualla kuin perinteisten kaupunkipuolueiden hallitsemissa kasvukeskuksissa. Heikentämällä perusopetuksen järjestämisen taloudellisia mahdollisuuksia kuntatasolla hallitus toteuttaa mieltymystään valtapolitiikassa, jonka mukaan aluepolitiikkaa ei tähän maahan tarvita.

Kuntien talouskehityksessä on monta ongelma-kohtaa, joista koulutus on varmasti niitä viimeisiä, mistä mikään kunta haluaisi ensimmäisenä karsia. Tämän hallituksen aikana väestön joukkomuutto pienistä kunnista ensin alueellisiin keskuksiin ja sitten pääkaupunkiseudulle syö kuntien väestöpohjaa ja veropohjaa ja monessa kunnassa joudutaan usein tästäkin syystä koulutointa ylläpitämään oppilasta kohden melko korkealla kustannustasolla. Kun kunnat joutuvat kohtaamaan valtion kohtuuttoman säästöpolitiikan, ei ole enää jäljellä, mistä säästää. Monet kunnat ovat umpikujassa, ja koululaiset ja opettajat ovat se viimeinen paikka, johon haluttaisiin koskea. Itse ajattelen, voisiko edes kuvitella, että omassa kunnassa kukaan ajattelisi näin, ettei haluttaisi antaa parasta mahdollista koulutusta oman kunnan lapsille.

Keskustan välikysymyksellä on selkeä sisältö. Se kysyy, miksi hallituksen politiikka vaarantaa perusopetuksen tasapuolisen järjestämisen. Kysymyksessä on huomioitu se, että asuinpaikka ja

jopa vanhempien varallisuus vaikuttavat hallitusmuodon perusoikeussäännösten mukaiseen yhtäläiseen oikeuteen maksuttomasta opetuksesta, jos nykyinen politiikan suunta jatkuu.

Kansalaisten hallitusmuodossa kirjatut oikeudet ovat rapistumassa huolestuttavasti. Mielestäni keskusta on osoittanut kuuntelevansa kansaa ja viimeisenä keinona, kun muut keinot tai ehdotukset eivät ole hallitukselle saakka kantaneet, tehnyt välikysymyksen. Taloustutkimuksen mukaan 86 prosenttia suomalaisista vastustaa opettajien lomautuksia ja naiset ovat jyrkemmin lomautuksia vastaan kuin miehet. Naisista 90 prosenttia, miehistä 80 prosenttia piti opettajien lomautuksia lukukausien aikana vääränä.

Välikysymystä ei olisi tarvinnut tehdä, mikäli asiat olisi hoidettu niin kuin oli luvattu eikä kuntien valtionosuuksiin olisi näin karkealla kädellä puututtu. Monesti hyvän politiikan pahin vihollinen on raha. Nyt toivoisi, että hallitus tunnustaisi osuutensa perusopetuksen järjestämisessä eikä syyttäisi yksin kuntia. Samoin jos median käsitys ongelmista on se, että myös keskustalais-kunnat lomauttavat, mielestäni sekään ei ota kokonaisvastuuta lasten koulutuksen järjestämisestä vaan pitää itseään politiikan tyyliä jakavana tuomarina. Kun aikuiset ovat jo jakautuneet kahtia, älkäämme enää jakako lapsia.

Esimerkiksi OAJ on esittänyt vaihtoehtona, että kuntien verotusta olisi kiristettävä. Mielestäni tätä vastaan kuntien on taisteltava viimeiseen saakka, koska vastuu kansalaisista on julkisella vallalla yhteisesti perusoikeuksien mukaan. Jos kunnat lähtevät verotuksen korotuksen tielle, johtaa se yhä voimakkaampaan kuntien eriarvoisuuteen maan eri osissa, jolloin muuttoliikkeen kautta tilanne edelleen vain pahenisi.

Arvoisa puhemies! Nyt olisi konsensuksen aika perusopetuksen tasa-arvon turvaamiseksi maan eri osissa. Suomessa usein käytetty kolminkanta on otettava käyttöön myös perusopetuksen järjestämisessä. Valtio ja kunnat sekä lisäksi OAJ samaan saunaan asiaa hoitamaan ja löylyä sen verran, että sopu ja ratkaisu asiaan syntyvät!

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Käyty keskustelu perusopetuksen voimavaroista on ollut varsin monipolvinen ja välillä tiukkasävyinenkin. Onneksi nyt keskustelun loppuvaiheessa on enemmän puheenvuoroja käytetty siitä, mihin keskusta toivoi keskustelun menevän, eli keskustelisimme mahdollisista yhteisistä arvoista ja siitä, miten niitä toteutetta-

siin, ja ennen kaikkea siitä, mistä saataisiin riittävät voimavarat.

Ed. Kiljunen teoretisoi äsken asiaa ja tuli siihen lopputulokseen, että meillä ei olisi riittävästi yhteisiä arvoja taikka tavoitteita. Ilmeisesti sen takia myöskään näitä perusvoimavaroja ei ole löytynyt. Minusta me olemme kuitenkin eduskuntana selkeästi tehneet arvovalinnan silloin, kun eduskunta on hyväksynyt perusoikeusuudistuksen yhteydessä pykälän opetuksesta ja sivistyksestä. Tässä pykälässähän todetaan aivan selkeästi se, mikä on keskeistä, kun perusopetuksesta Suomessa puhumme, eli jokaisella on oikeus kykyjensä, taipumustensa ja erityisten tarpeidensa mukaisesti saada opetusta ja kehittää itseään, ja edelleen julkisen vallan on järjestettävä maksuton yleissivistävä ja ammatillinen perusopetus sekä turvattava muun yleissivistävän, ammatillisen ja ylimmän opetuksen saatavuus. Kun tämä on tässä salissa hyväksytty, niin minusta asiasta ei enempää tavoitteita eikä parempia tavoitteita yksinkertaisesti voi enää säätää kuin on säädetty.

Käyty keskustelu ei ole tuonut selvyyttä siitä, onko tässä salissa eduskunnan nykyisellä enemmistöllä todella aito halu panna toimeen ja toteuttaa käytännössäkkin tämä arvovalinta. Siitä koko keskustan väläkysymys kumpuaa, ja ennen kaikkea tietenkin me kysymme hallitukselta, onko hallituksella halua tuoda sellaisia esityksiä eduskunnalle, että tämä arvovalinta, jonka olemme yhdessä tehneet, realisoituisi.

Mielestäni, arvoisa puhemies, jotta näin tapahtuisi, tähän tarvitaan pelkkää rahaa, sillä me tiedämme ja tämäkin keskustelu on osoittanut sen, kuinka Suomessa kuntien taloudelliset erot ovat viime vuosina valtionosuusleikkausten takia syventyneet mutta myös hallituksen muun politiikan takia. Viittaan tällöin muun muassa siihen, että meillä on hallitsematon muuttoliike, joka omalta osaltaan vaikeuttaa monien kuntien taloutta jne.

Valtionosuuksien leikkauksetkaan eivät ole kohdelleet erilaisia kuntia samanlaisesti, joten kuntien mahdollisuudet sopeutua tulovähennyksiin ovat hyvin erilaiset. Valtionosuusleikkausten lisäksi kunnallistaloutta ovat koetelleet muuttoliikkeen ohella myös työttömyydestä aiheutuneet menot, ja se on näkynyt muun muassa toimeentulomenojen lisäyksenä jne. Kun vielä ajatellaan, että monilla kunnilla on hyvin epäedullinen väestörakenne eli raskas huoltosuhde, siinä kunnallispäättäjillä on tekemistä tasapainottaa budjetti.

Koulutoimen ja perusopetuksen kohtalo on

kuitenkin täysin riippuvainen kunnallistaloudesta, joten menetykset valtionosuuksissa köyhydyttävät välittömästi ja suoraan koulutointa, koska verotuloja ei voida kasvattaa. Ei voida ajatella niin, että sitä myöten, kuin valtionosuudet alenevat, kunnissa korotettaisiin kunnallisveroja taikka muita veroja kasvatettaisiin. Tämä ei ole oikea tie.

Ei myöskään se ole oikea tie mielestäni, mihin muun muassa opetusministeri eilen viittasi, että täytyisi löytyä säästöjä muualta. Minä en ymmärrä, mistä muualta kunnat säästöjä löytäisivät, koska toinen suuri momentti on sosiaali- ja terveystalouden momentti ja siellä on myös sama ongelma kuin koulupuolella, miten peruspalveluja voitaisiin hoitaa niin kuin myös eduskunnassa olemme päättäneet. Tarvitsemme selvästi lisää rahaa, ja tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi lisäbudjetin kautta alkusyksystä. Valtionosuuksia voitaisiin palauttaa. Sen lisäksi me tarvitsemme valtionosuusjärjestelmän uudistamista siten, että se olisi nykyistä oikeudenmukaisempi ja ottaisi nykyistä paremmin huomioon kuntien talouden erilaisuuden.

Haluan tässä vielä puuttua keskustan ehdotukseen kolmikantaneuvotteluista, koska ministeri totesi eilen, että neuvotteluja käydään. Me emme kuitenkaan tarkoittaneet sitä, että meille riittäisi pelkästään se, että neuvotteluja käydään. On tietysti hyvä asia, että neuvottelupöytään istutaan ja keskustellaan, mutta tässäkin oleellista on se, että on jokin ehdotus, joitakin esityksiä, joista neuvotellaan ja jotka esitykset veisivät nyt tätä tavoitetta sitten eteenpäin.

Ainakaan minulle ei tämän keskustelun aikana ole tullut selväksi, mitkä ovat hallituksen ehdotukset neuvottelupöytään. Niitä olen jäänyt kovasti kaipaamaan.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Olen seurannut tätä keskustelua talon ulkopuolelta ja saanut sen vaikutelman, että eräs keskeinen teema hallituksen taholta on ollut se, että keskustalaiset kunnat ovat mukana lomauttamassa opettajia ja monet keskustalaiset kunnat ovat näin tehneet. Ei tätä sovi kieltää. Näin tapahtuu.

Oma kotikuntani, jonka ministeri Heinonen hyvin tuntee, on yksi sellainen kunta, jossa on keskustalainen ryhmä suurimpana ryhmänä ja joka on lomauttamassa opettajia. Mutta tyypillistä Kokemäelle on se, niin kuin monelle muullekin kunnalle ja sanoisin, että aivan valtaosalle näistä lomauttaneista kunnista, että nämä päätökset on tehty yksimielisesti eri ryhmien yhteis-

työllä. Mielenkiintoista oli havaita viime viikonvaihteessa, että Kokemäen paikallislehdessä kokoomuksen kunnallisjärjestön puheenjohtaja käytti hyvin pitkän ja perustellun puheenvuoron sen suhteen, kuinka välttämätöntä kotikuntamme tilanteessa on nämä epämiellyttävät lomaukset toteuttaa.

Onkin aivan selvää, en ainakaan minä jaksa uskoa, että kunnat tekisivät näitä ilkeyksissään tai poliittiset ryhmät, sen paremmin keskusta kuin mikään muukaan ryhmä tekisi näitä lomautuksia ilkeyksissään siinä ajatuksessa, että halutaisiin vahingoittaa koulutointa. Näin ei varmasti ole. Ne tehdään pakon edessä ja sen takia ratkaisut eivät tällä hetkellä olekaan kunnissa, vaan kyllä ratkaisun tähän ongelmaan pitää tulla valtion puolelta.

Itse toimin kaksitoista vuotta koululautakunnan puheenjohtajana ja kävimme sinä aikana, siis 90-luvun alkupuolella läpi kaikki mahdolliset koulutoimen helpot säästötoimenpiteet. Kaikki niin sanotut löysät otettiin koulutoimesta pois, säästettiin paljon. Sen lisäksi tehtiin kipeitä leikkauksia, kouluverkkoa supistettiin jne., tukiopeutusta jouduttiin karsimaan jnp. Tarvikehankintoja supistettiin. Tultiin tilanteeseen, jossa mitään muuta säästämiskeinoa ei ollut jäljellä kuin tämän tapaiset lomaukset. Itse en ole enää tuossa tehtävässä, katselen sitä sivusta, mutta tiedän kokemuksesta, että muita vaihtoehtoja ei enää ollut käytettävissä, ja sen takia Kokemäellä, niin kuin monessa muussa kunnassa nyt katsotaan valtion suuntaan tämän ongelman ratkaisun osalta.

Haluaisin kiinnittää, herra puhemies, myös toiseen asiaan huomiota tämän kysymyksen yhteydessä, nimittäin opettajien työpaineiden kasvuun viime vuosien aikana. Opettajakunta ei ole tärkeä kunnassa vain ja ainoastaan opetustyössä, siinä varsinaisessa päivätyössä, vaan voi sanoa, että kaikkialla Suomessa opettajakunta muodostaa kulttuuritoimen käynnissä pitävän ja kulttuuritointa vapaa-aikanaan pyörittävän voimavaran. Opettajat säännön mukaan toimivat kurojen johtajina ja pyörittäjinä, urheilutoiminnan pyörittäjinä jne., tekevät yhteiskunnan kannalta erittäin arvokasta ja tärkeää työtä sen ohella, mitä he tekevät päivätyössään.

Olen joutunut huomaamaan, että kun nyt joudutaan rutistamaan viimeinenkin pisara opettajien voimavaroista, voimia ei tahdo enää jäädä vapaaehtoistyöhön ja kyllä se on tämän yhteiskunnan kannalta aika huono juttu. Kyllä me tarvitsemme opettajien vapaaehtoistyöpanosta

niin urheilussa kuin kulttuurin eri sektoreillakin, ja senkään takia ei ole hyväksi se, että jatketaan sillä tiellä, että viimeisetkin voimavarat kuluvat päivätyön tekemiseen.

Herra puhemies! Tämä koulukysymys on niin tärkeä, että sen yhteydessä ei tule ryhtyä politiikointiin ja toivoisinkin, että nyt se, mitä keskusta on esittänyt, otettaisiin vakavasti ja niin kuin ministeri on todennut, että neuvotteluja on käyty, niitä todella käytäisiin laajalla pohjalla OAJ yhtenä ja mukana myös Kuntaliitto, hallitus, poliittiset puolueet jne. Meillä ei ole varaa suomalaisessa yhteiskunnassa saattaa koulua sellaiseen tilaan, mihin se on nyt menossa, ja sen takia tarvitsemme laajapohjaista yhteistyötä ja vakavaa yritystä näiden ongelmien ratkaisemiseksi.

Ed. J. K u k k o n e n : Arvoisa puhemies! Tätä keskustelua seurattessani ja pohtiessani omalta osaltani näitä vaikeita ongelmia olen kovasti joutunut miettimään, mitä tammöisessä välikysymyskeskustelussa ja -kulttuurissa on negatiivista ja mitä positiivista. Tästä näkökulmasta ajattelin jotakin sanoa. Ei voi välttää sitä käsitystä, etteikö nimenomaan näillä asioilla ja näillä kysymyksillä, oli aihe sitten mikä tahansa, nimenomaan tehdä niin sanotusti politiikkaa.

Taustalla ovat hyvin usein raadolliset valtapoliittiset asetelmat ja motiivina se, että voi harjoittaa jonkinlaista puhdistautumisriittiä. Tämä sama koskee niin oppositiota kuin hallituspuolueiden jäseniä, ja siinä suhteessa ed. Alarannan kanssa harrastamme ilmeisesti hyvin samanlaista ajattelua, näitä asioita pohdimme tästä vastakohta-asetelmasta. Minusta se on jollakin tavalla sellaista toimintaa, joka ikään kuin on osa poliittista käyttäytymistä, mutta uskon, että valitettavasti se osa, joka yleensä suuren yleisön ja kansalaisten silmissä, ehkä päinvastoin kuin luulemme itse tässä talossa, alentaa arvostusta ja herättää epäilyksiä meidän kaikkea muutakin toimintaamme kohtaan.

Ehkä tämän puheenvuoron käyttämiseen oli varsinainen motiivi ed. Komin äskeinen puheenvuoro, jossa minusta tämä ajattelu saavutti tietynlaisen huippunsa, kun ehkä omalta puoleltani hieman kärjistäen siitä sanoisin, että minusta hänen puheensa kärki oli siinä, että kansan kahtiajako tapahtuu silloin ja nimenomaan jopa lasten kohdalla, kun keskustaa arvostellaan. Samalla tavalla varmaan opposition puolelta nähdään meidän hallituspuolueiden edustajien toiminta.

Mutta ehkä tämä puhdistautumisriitti, niin kuin sanoin, on tarpeellinen siinä mielessä, että se

on tässä keskustelussa näkynyt niin, että keskustusta on halunnut puhdistautua niistä teoista, joita se harjoittaa kunnissa. Ja sitten hallituspuolueet samassa tarkoituksessa siitä vaivasta; ihan niin kuin suuri osa kuntia on keskustan johdossa, hallitus on hallituspuolueiden johdossa. Peruskysymys on se, että kun rahat eivät riitä, niin ne eivät riitä, ja kun pakko on harrastaa tällaista politiikkaa, niin sitten on myös pakko harrastaa julkista puhdistautumista siitä.

Ehkä näin on. Joskus nimenomaan illan pitkänä hetkinä ja tunteina mietin, onko tämä ihan välttämätöntä. Tässä mielessä kuitenkin käy niin, kuten nytkin ehkä muutaman parinkymmen viimeisen puheenvuoron aikana, ihan niin kuin ed. Isohookana-Asunmaa äsken sanoi, että alkaa tulla sitten joitakin sellaisia näkökohtia, jotka rakentavat jotakin erilaista ja uutta.

Minusta tässä keskustelussa positiivisia puolia on ollut esimerkiksi kuntien peruspalveluiden turvaamista selvittävän työryhmän väliraportti, joka viime viikolla julkaistiin. Kaikessa kapulakielisyydessään ja virastomaisuudessaan se on sittenkin hyvä keskustelun pohja sekä kunnissa että kaikkien niiden valtioneuvoston virkamiesten ja poliittisten päättäjien taholla, jotka joutuvat lähiaikojen päätöksiä valmistelemaan.

Toinen samalla tavalla positiivinen seikka on minusta ollut keskustelu perusoikeuksista. Sitähän muutamissa puheenvuoroissa on varsin perusteellisesti käsitelty. Konkretisointia perusoikeuksien merkityksestä ihmiselämässä ja nimenomaan poliittisen päätöksenteon eri tasoilla todella tarvitaan. On tietysti niin, että meillä itse kullakin on omat prioriteettimme esimerkiksi vaikkapa sen suhteen, mitä harrastustoimintaa toivomme opetusministeriön taholta valtion momenteilta hoidettavan. Nekin ratkaisut osoittavat tietysti myös sivistystahtoa ja sitä priorisointia sitten toisaalta, mikä kunakin ajankohtana pannaan etusijalle.

Olen myös vetämässä äskeisestä keskustelusta sen johtopäätöksen erityisesti edustajien Kiljunen ja Alaranta osalta, että julkisten palvelujen yhteiskunnallinen luonne on todella pohtimisen arvoinen. Minusta vertaus vaivaiskoivujen kasvatukseen oli hyvä. Metsän kasvatusta koulupolitiikan vertauskohtana ei ole mitenkään huono esimerkki. (Ed. Aittoniemi: Vaivaiskoivu ei ole puu!) — Vaivaiskoivu ei ole puu, sanoi ed. Aittoniemi. Sitäkin voisi tietysti miettiä, mikä se sitten on, mutta joka tapauksessa se on sellainen ilmiö luonnossa, joka on verrattavissa siihen, millainen elämä itsessään on.

Haluan tässä yhteydessä vain varoittaa siitä, että metsän kasvatuksessa voidaan ja siellä harrastetaan varsin paljon myös raivausta. Raivausta, jossa vahvat saavat elintilaa, jossa käytetään paljon lannoitteita kasvun edistämiseksi, mutta vain niiden yksilöiden, joista katsotaan olevan paras mahdollinen tuotto tai joiden katsotaan sopivan siihen metsälöön, jossa kulloinkin halutaan tietyn lajin kasvavan ja menestyvän. Tässä mielessä kyse on myös ideologisista kysymyksistä ja niistä rajoista, joita koulupolitiikassa ja sosiaalipolitiikassa harjoitetaan. Ehkä siinä suhteessa erot ja rintamalinjat ovat tämän keskustelun myötä tässä eduskunnassa hieman terävöityneet.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Varsinaisessa puheenvuorossani ehdottelin järjestyä, joka varmasti takaisi tasavertaisuuden peruskoulutuksen osalta eli tämän toiminnan valtiollistaminen. Tietysti sitä etsii myös aina jyvää ehdotuksen tueksi ja sellainen jyvää tuli ed. Korkeaon äskeisessä puheenvuorossa. Hän nimitän, jos ymmärsin oikein, totesi, että Kokemäen kunnan kohdalla on saavutettu katto omassa varainhankinnassa eli kunnallisveronkannossa. Kun nyt sitten katson tilastosta, niin se on 18 prosenttia tuoreimman tilaston mukaan, tilaston, jossa esiintyy 19,5 ja vielä 19,75 surkukuuluisan Karkkilan kohdalla, joka on sitten oma tarinansa sinänsä. Mutta kunnallisella tasolla katsotaan, että kun on oikeus kunnalliseen verotukseen, niin 18 on maksimi ja sen jälkeen sitten päädytään lomautuksiin. Silloin ei ole mitään muuta mahdollisuutta kuin valtiollistaa tämä toimeliaisuus mahdollisimman pian, esimerkiksi seuraavissa hallitusneuvotteluissa ottaa tämä asia esille.

Ed. I. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Ed. Korkeaon esitti, että tämän asian ympärillä ei pidä ryhtyä politikoimaan. Enpä oikein haluaisi ystävänä puheenvuorosta ilkeästi sanoa, mutta aika vaikea on pidätellä ilkeää kommenttia tässä yhteydessä, kun on sekä lehdistä seurannut että tässä havaitsee, mitä täällä on tullut tapahtuneeksi.

Haluan kiinnittää huomiota siihen, että keskustan puheenvuorossa muutama puheenvuoro takaperin vedottiin siihen, että asia on nyt hoidettava työmarkkinajärjestöjen toimesta myös kolmikantaneuvottelujen noudattaen. Me tunnemme kolmikantaa ja sen toimivuuden ja tulokset. Tiedämme, että keskustasta on esittänyt val-

lan kolmijako-oppia, jossa rahapolitiikka erotetaan muusta politiikasta, finanssipolitiikka muuta politiikasta, ja työmarkkinapolitiikka muusta politiikasta. Haluan selkeän vastauksen keskustalta: Haluatteko te, että asioita hoidetaan työmarkkinajärjestöjen toimesta, vai haluatteko pitää kiinni puhumastanne työreformista, johon vallan kolmijako-oppi perustuu? Kumpaa linjaa keskustapuolue tässä käytännössä edustaa, työreformiaan vain puhumaansa vallan kolmijako-oppia?

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Tässä olisi loistava tilaisuus tehdä poliittista karriääriä vastaamalla keskustan puolesta ed. Ilkka Kanervalle, mutta en nyt kuitenkaan tee sitä.

Sen sijaan totean valtiosuudistuksesta, kun sellainen aikanaan säädettiin, että kyllä kai silloin, niin kuin tavanomaista, asetettiin myös ne ehdot, että tulevaisuudessa seurataan lain toimintaa ja siihen voidaan aina tehdä muutoksia. Kun on puhuttu siitä, että valtiosuudistuksesta pitäisi luopua, toisin sanoen palata vanhaan systeemiin, niin se ei kai ole tarpeellista. Normeja voidaan aina jonkin verran kiristää.

Toisaalta tärkeää on, että kuntien rahoitus nykyiseltä tempoilevalta linjalta ja niukkuudesta saadaan sellaiseksi, että kunnat voivat nykyisten ja ehkä kiristettävien normien edellyttämät tehtävät toteuttaa, koska ilman rahaa se ei kyllä onnistu.

Mitä tulee sitten siihen, kun täällä on hiukan heittäyditty lopuksi hemeämieliseksi, että vähän neuvotellaan ja neuvotellaan ilman poliittointia ja muuta sillä tavalla, niin haluan todeta, että tällaista raadollistahan tämä homma on. Perjantaina pannaan hallitus nurin ilman poliittointia ja sen jälkeen ryhdytään neuvottelemaan.

Ed. S a a r i : Arvoisa puhemies! Muutama kommentti käytettyihin puheenvuoroihin.

Ensinnä haluaisin ed. I. Kanervalle todeta hämmästykseni siitä, että hän ei näköjään vieläkään ole tutustunut keskustan työreformiin. (Ed. I. Kanerva: Tunnen erinomaisen hyvin!) — Jos, ed. I. Kanerva, olette sen lukenut, niin teillä lienee yllättäen vaikeuksia luetun ymmärtämisessä.

Nimittäin tällaisesta vastakkainasettelusta: kumpaa te tässä ajatte, työreformia vai sopimista kolmikannassa. Keskustan taholtahan on esitetty, että hallituksen, opettajajärjestön ja kuntien olisi nyt istuttava yhteiseen neuvottelupöytään tämän asian säälliseksi ratkaisemiseksi sillä ta-

valla, että kunnat siihen pystyisivät, sillä tavalla, että oppilaat siitä eivät kohtuuttomasti kärsisi. Siinä ei ole mitään ristiriitaa työreformin kanssa. Siitä huolimatta, että näin menetellään, työreformia tarvitaan, jotta kunnissa olisi veronmaksajia ja jotta myös valtiolla olisi veronmaksajia. Eivät nämä ole millään tavalla vastakkaisia asioita, ed. I. Kanerva. Jos te näin väitätte, niin sillä todistatte, ettette ole todellakaan ymmärtänyt, mitä työreformin sisällöllä tarkoitetaan.

Toistakin asiaa hieman haluan hämmästellä, nimittäin ed. Kukkonen puheenvuoroa, joka siinänsä oli hyvin tasainen ja voisi sanoa sympaattinenkin. Mutta se osoitti, kuinka syvälle poliittointi meihin on mennyt, kun ed. Kukkonenkin tämän keskustelun leimasi sellaiseksi, että keskusta haluaa puhdistautua siitä, mitä se tekee kunnissa. Minusta tämä oli harvinaisen pitkälle politisoitunut ja poliittinen, jopa hieman ilkeämielinen väite. Se edelleen ylläpiti sitä ajatusta, että juuri keskustavetoiset kunnat olisivat jotenkin poikkeuksellisen paljon opettajien lomautusta harjoittaneet. Minusta se on riittävän mooneen kertaan, riittävän selkeästi tullut täällä todistetuksi, että näin ei asian laita ole. Suhteessa, kun otetaan huomioon, että keskustalaisia kuntia on kaksi kolmasosaa kaikista kunnista, niin olisihan sängen merkillistä, ellei myös keskustavetoisia kuntia olisi näitten lomauttaneitten kuntien joukossa. Erityisen merkillistä se olisi sen vuoksi, että kuntarakenne on sen kaltainen, että valtiosuusmuutokset ja -leikkaukset ovat poikkeuksellisen kovasti kohdelleet keskustavetoisia kuntia, joissa poikkeuksetta tästä syystä on jo niin korkeat kunnallisveroprosentit, että sitäkään kautta ei kovin paljon liikkumavaraa ole.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tämän ongelman yksi syy on myös siinä, että yhteiskuntamme on ollut niin kovin epävakaassa tilassa viime vuosina.

Olin juuri eräässä kokouksessa Tuusulassa ja Helsinkiin takaisin palatessani katselin Helsingin liepeillä tehtyjä liikennejärjestelyjä. Ne ovat todella massiivisia. Niihin on mennyt todella paljon rahaa. Ne menot ovat miljardimenoja. Siitä huolimatta liikenne tahtoo olla tukkoista, takkuista ja ruuhkaista. Samaan aikaan valtaosassa maata osa tieverkosta jää sillä tavalla rapistumaan, että useimmat kansanedustajat varmaan ovat saaneet viime aikoina runsaasti soittoja ja kirjeitä, että meidän tiemme on siinä kunnossa, että siitä ei kerta kaikkiaan autolla pääse kulkemaan.

Jos katselemme opettajiaan lomauttamaan joutuneita kuntia ja otamme sieltä ääripäät: toinen ääripää Vantaa-Järvenpää-akseli ja toinen ääripää joku Vuolijoki-Vieremä. Täsmälleen samasta asiastahan tässä on kysymys. Yhteiskunnan muutoksen johdosta täällä voimakkaan muuttoliikkeen kohteena olevat alueet joutuvat investoimaan miljardeja markkoja uuden koulu-koneiston rakentamiseen. Siitä huolimatta on ongelmia ja siitä johtuen, että myös kunnat joutuvat näihin investointeihin osallistumaan, ne ovat suunnattomissa talousvaikeuksissa, kuten Vantaa ja Järvenpää ovat enkä minä väitä, että nämä kunnat ainakaan olisivat ilkeyttään lomauttaneet opettajiaan, vaan todellisen, ongelmallisen, katastrofaalisen kunnan taloustilanteen johdosta.

Samanaikaisesti jossain Vuolijoella, Vieremällä ja vastaavissa kunnissa, jossa olisi olemassa olevaa infrastruktuuria, sen käyttö käy kyseenalaiseksi. Oppilaat vähenevät. Hyvin monessa kunnassa on jouduttu vakavasti punnitsemaan sitä, millä tavoin, aivan niin kuin ed. Korkeaoja edellä kertoi Kokemäestä, koululaitoksen osalta säästöt hankitaan. Onko keino se, että kouluverkon rakennetta muutetaan eli lopetetaan osa kouluista, jotta kustannuksia saataisiin alenemaan? Te jokainen tiedätte, että sekin on maaseutuoloissa äärimmäisen kipeä ratkaisu. Se on äärimmäisen vaikea ja ikävä tehtävä sen vuoksi, että useimmissa kyläkunnissa, jotka ovat muutenkin vaikeuksissa ja menettäjinä, koetaan kunnan tekemä kyläkunnan koulun lopettamis-päätös useimmiten viimeiseksi kuoliniskuksi, että heidän kyläkuntansa tulevaisuudesta ei enää välitetä yhtään. Useimmat tällaiset kunnat joutuvat punnitsemaan ja tasapainottelemaan näitten kahden asian välillä, lopetetaanko kouluja, suljetaanko kylän viimeinen palvelupiste vai ratkaistaanko ongelma siten, että lomautetaan opettajia.

Arvoisa puhemies! Minusta tämä keskustelu on hieman turhan paljon painottunut siihen, että on etsitty syyllisiä tähän nimenomaiseen asiaan. Tämä ongelma, joka on johtanut opettajien lomautukseen ja koulutyön ja oppilaitten kärsimiseen, on monesta muustakin tekijästä johtunut summa. Arvoisa puhemies! Minusta meidän niihin moniin tekijöihin pitäisi yhdessä etsiä ratkaisuja.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Kunnat ovat tehneet työntekijöiden lomautuksia ja yleensä lomauttaneet kaikki työntekijät myös

kouluissa. Kouluopettajien lomautukset keskusteltavat ihmisiä. Lomautukset eivät ole ongelmattomia myöskään opettajille itselleen. Opettajat väsyvät, kun lomautukset ovat menossa, koska he joutuvat olemaan koulussa. Opetuksen laatu kärsii, kun ryhmäkoot suurenevät. Myös työrauha kärsii. Joku häirikkö vie opettajien huomion ja muut oppilaat saattavat jäädä huomiota vaille. Jos ajatellaan lasta lomautustilanteessa, niin kyllä lomautukset tulee tehdä muulloin kuin varsinaisena kouluaikana. Koulukiusaaminen on kouluissa lisääntynyt. Missä syy, se pitäisi selvittää. Lomautukset eivät kiusaamista vähennä, todennäköisesti lisäävät, koska valvonta kärsii.

Kyläkouluista on puhuttu ja niitten lakkauttamisesta. Se on aika ongelmallinen asia. Silloinhan se on selvä homma, jos lapset joltakin kylältä tai koulun alueelta puuttuvat, mutta jos vain tuollaisten laskennallisten, taloudellisten arvojen takia koulut lopetetaan, niin se ei välttämättä kyllä ole hyvä, vaan ratkaisussa pitää silloin ajatella nimenomaan lapsen parasta.

Olen miettinyt, millaista ohjausta tarvitaan, että koulutuksen perusajatus menneiltä ajoilta säilyisi, tasavertaisuus ja kaikilla mahdollisuus saada peruslähtökohdat. Ehkä siihen löytyy vastaus uusista koululaeista. Myöskään ei lomautuksia tämän jälkeen enää tarvita.

Ed. M. M a r k k u l a : Arvoisa puhemies! Haluan vielä kommentoida paria kysymystä, erityisesti normiohjausta, sekä sen lisäksi katsoa tulevaisuuteen, minkälaista uusajattelua eduskunnalta ehkä ainakin vuoden 2000 jälkeen kaitataan.

Normiohjauksesta täällä ovat useat edustajat ainakin antaneet hyvin selkeästi ymmärtää, että he kaipaavat tiukempaa normitusta, tiukempaa valvontaa, korvamerkittyjä määrärahoja, joiden avulla kunnat joutuisivat pakkopaidanomaisesti huolehtimaan koulun toimivuudesta. Tämä asia oli esillä myös sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuorossa, jossa ed. Tuomioja totesi, että saattaa normiohjauksen palauttaminen olla osittain perusteltua. Hän jatkoi, että sosialidemokraatit kuitenkin torjuvat sellaisen ajattelun, että kuntien palveluissa olevat puutteet voitaisiin korjata lisäämällä valtiollista ohjausta ilman, että samanaikaisesti tarkastellaan koko kunta-sektorin edellytyksiä suoriutua lainsäätäjän sille määräämistä tehtävistä.

Nähdäkseni eduskunnan pitää huolehtia siitä, että kuntien normiohjaus on historiaa ja koulu-

tuksen hoitaminen, koulun toimivuus ja koko koulutusjärjestelmän toimivuus edellyttää varsin pitkälle menevää autonomiaa ennen kaikkea siten, että koulutuksesta vastaava koulutuksen järjestäjä määrittelee ne käytännön toimintatavat, joilla lainsäädännön kautta asetettujen tavoitteiden mukaiseen tavoitetilään päästään.

Kun arvioimme tulevaisuutta laajemmaltikin, en malta olla tuomatta esille hyvin mielenkiintoista kirjaa tai kirjasta löytynyttä tulevaisuuskuvaavaa. Luin nimittäin vapun aikoina Ilkka Hannulan ja Risto Linturin vastikään julkaisemaa kirjaa ”Sata ilmiötä vuosina 2000—2020”. Siinä nuo kaksi henkilöä, kaksi kirjoittajaa, ovat kuvanneet sata uutista tulevilta vuosilta tavalla, joka hyvin mielenkiintoisesti herättää miettimään sitä, olemmeko me myös täällä päätöksenteossa, eduskunnan keskusteluissa suoritettavissa arvovalinnoissa aika lailla kaavoihin kangistuneita.

Yksi heidän uutisensa oli otsikoitu ”Suomi lopettaa koulut”. Tuo uutinen oli kirjattu vuodelta 2013 ja tuo uutinen alkaa siten, että ”Suomen eduskunta on käynnistänyt maan historian suurimman oppimiseen liittyvän muutoksen siten kansakoululaitoksen perustamisen. Se”, siis eduskunta, ”on päättänyt lopettaa perinteiset koulut ja siirtää oppimisen oppimiskeskusiin. Siirtyminen tapahtuu vähitellen kolmen seuraavan vuoden aikana.” Edelleen myöhemmin tuossa artikkelissa tai uutisessa he jatkavat, mitä nämä oppimiskeskukset ovat. ”Oppimiskeskukset on tarkoitettu koko elämän kestäväan oppimiseen. Oppimisessa suunnittelijat pitävät tärkeimpinä asioina tietojen hankkimista ja niiden yhdistelyä. Oleellista on, että ihmiset lapsesta pitäen oppivat itse hahmottamaan maailmaa hankkimalla siitä tietoa itse. Tästä syystä Suomen valtio maksaa kaikki tiedonhankintaan tarvittavat tietoliikenneyhteydet, tietolähteiden selailun ja niistä hankitut tiedostot. Myös sosiaalisten taitojen ja ajatusten erilaisuuden arvostaminen korostuvat oppimiskeskusten toiminnassa.”

Edelleen Ilkka Hannula ja Risto Linturi tuossa uutisessaan vuodelta 2013 jatkavat: ”Oppimiskeskuksissa työskennellään muuntuvissa ryhmissä, jotka vaihtelevat opiskelijan mielenkiinnon mukaan eivätkä enää iän perusteella kuten ennen. Oppimismenetelmät tähtäävät muun muassa siihen, että oppimisessa käytetään kaikkia aisteja, opiskelu on täysin vuorovaikutteista ja esimerkiksi kieliä voi opiskella niin sanotuissa kielikylpyryhmissä ja uniopetuksena.”

Heidän kirjansa monelta muultakin osalta sillä tuntemuksella, mitä itselläni teknologian kehityksestä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista on, kiistämättä on varsin hyvin oikeassa. Toki heidän arvionsa siitä, tapahtuuko tämä äsken kuvailemani päätös vuonna 2013 vai muutama vuosi sitä ennen tai sen jälkeen, ei ole oleellinen, vaan suuruusluokka, siis jo noin 15 vuoden päästä meidän todella on odotettava, että eduskunta uskaltaa tehdä aika rajujakin päätöksiä.

Tämä kaikki tietysti maksaa ja on lähdeittävä siitä, että opettajilta vaaditaan aivan toisenlaista osaamista, aivan toisenlaista paneutumista työhönsä. Myös tätä he ovat tuossa uutisessaan arvioineet ja ovat lähteneet siitä, että opettajiin kannattaa todella panostaa. Opettajat ovat Suomen tulevaisuuden perusta.

Jotta nyt todella asetettaisiin vielä tässä keskustelun loppupuolella vähän pohdittavaa teillekin, näistä arvokysymyksistä siteeraten taas, mitä Ilkka Hannula ja Risto Linturi toteavat, toteaisin: ”Oppimiskeskuksissa opettajat muuttuvat opastajiksi. Erityistä painoa eduskunta painee opastajien kyvyille, taidoille ja luonteelle. Eduskunta on myös päättänyt, että opastajien palkat nostetaan opettajien nykyiseen palkkatasoon verrattuna suunnilleen kaksinkertaisiksi. Näin tehdään sen vuoksi, että ammatin arvostus olisi riittävän suuri ja että alalle hakeutuisi runsaasti lahjakasta väkeä. Ne opettajat, jotka eivät halua tai pysty kouluttautumaan opastajiksi, siirtyvät varhaiseläkkeelle 80-prosenttisella palkalla.”

He ovat myös tuossa artikkelissaan esittäneet tiettyjä laskelmia, montako euroa tämä uudistus maksaa, ja voisimme tietenkin jatkaa myös, mikä siitä saatavan investoinnin palautusaika yhteiskunnalle on. Oleellista on, sen takia haluan tämän tässä sanoa välikysymyskeskustelun mielestäni oleellisena osana, että meidän on nähtävä vuosien ja kymmenienkin vuosien päähän ja nähtävä, että opettajan työ on todella sitä arvokasta työtä, johon suomalainen yhteiskunta tulevaisuuttaan rakentaa ja perustaa. Meidän on oltava valmiita myös itse eduskunnan pohdiskeluissa miettimään tavanomaisia, päivittäisiä ratkaisuja syvällisempiä periaatteellisia kysymyksiä, tarvitaanko sellaisia radikaaleja uudistuksia, joilla suomalainen koulu olisi maailman eturivin koulu myös tulevaisuudessa.

Ed. L a h t e l a : Herra puhemies! Ed. M. Markkula kuvasi tulevaisuuden näkymiä. Se tie-

tää, että ilmeisesti meidän kunnissamme ja valtion puolesta on satsattava kovasti opettajien palkkاپuseihin lisää rahaa. Mutta itse asiassa ed. Markkula sai minut pystyyn muutenkin tässä normiohjauskysymyksessä, tarvitaanko sitä vai ei. Millä tavalla me turvaamme sen, jos normiohjausta ei lisätä, että kun valtionapuja annettaisiin johonkin määrättyyn kuntaan, se menee koulutukseen, juuri siihen? Pitääkö tehdä erikseen laki, joka mielestäni on myös normiohjausta, jotta opettajia ei lomautettaisi ollenkaan, se kiellettäisiin lailla? Sitten pitää kysyä, mitä tehdään muille henkilöstöryhmille, jos opettajat suojattaisiin lailla, jotta he olisivat erityissuojelussa. Sekin on tietyn tyyppinen kysymys, joka on tietysti arvokeskustelun paikka sinällään.

Sitten itse talouskysymyksestä, jonka ympärillä pyöritään, valtion ja kunnan taloudesta. Kysymys on pelkästään siitä, miltä puolen kerätään lisää rahoja. Valtiontaloudessa se tarkoittaa, että kun annetaan lisää valtionapua johonkin, joudutaan kattamaan se lisävelalla. Näin se valitettavasti vielä tänä päivänä on. Tai kunnan puolella se tehdään mahdollisesti lisävelalla tai nostamalla veroäyriä. Tässä pitää katsoa, mikä on oikeudenmukaisempaa. Oikeudenmukaisempaa on tietysti, jos se tulee valtion kautta, koska silloin me voimme tietysti ohjata sen niin, että se tulee progressiivisen verotuksen kautta, jolloin voi edes kuvitella, että rikkaammat maksaisivat vähän enemmän ja jotain oikeudenmukaisuutta löydetäisiin.

Tämä on pohdintaa. Minusta kuitenkin tänä päivänä, kun katsoo kuntia, missä on lomautuksia tapahtunut, nämä mitkään sablonit eivät suoraviivaisesti toimi, koska on hyvin erilaisia kuntia ja siellä on ollut omat arvopohjat, joilla päätökset on tehty ja opettajia lomautettu.

Ed. Isohookana - Asunmaa: Herra puhemies! Aivan lyhyt kommentti ed. M. Markkulan normiohjausanalyysiin. Olen samaa mieltä, että perinteiseen normiohjaukseen ei enää ole paluuta. On hyvä, että päästiin vanhanaikaisesta järjestelmästä pois, mutta en voi olla huomauttamatta, että koulutuspolitiikkaa ei voi järjestäytyneessä yhteiskunnassa olla ilman jonkinlaista ohjantaa.

Olen vakuuttunut siitä, että keskusjohto eli ministeriö, tässä tapauksessa opetusministeriö ja opetushallitus, tulevat aina pitämään huolen siitä, että jonkinlaista ohjantaa on. Nyt me emme puhu enää perinteisestä normiohjauksesta, mutta on otettu uusia välineitä käyttöön,

niin kuin te, ed. M. Markkula, hyvin tiedätte, ja ne ovat varmaan yhtä ahdistavia, jos ne viedään yhtä pitkälle kuin perinteinen normiohjauskin. Tällöin tarkoitan muun muassa tulosohjausta ja arviointia. Ylioppilaskirjoitukset ovat yksi tällainen ohjantamekanismi jne. Aina niitä keksitään uusia ja jokainen aika tietenkin hakee omat menetelmänsä ja myös jokainen ideologia hakee omat menetelmänsä, niin kuin nytkin on käynyt.

Opetusministeri Heinen: Arvoisa puhemies! Ensimmäiseksi haluan yhtyä kyllä ed. Isohookana-Asunmaan näkemykseen siitä, että kansallisen koulutuspolitiikan ohjauskeinot varmasti tietynlaisina tulevat tulevaisuudessaakin säilymään ja sen kaltaisia meillä aina tullaan tarvitsemaan. Muodot varmasti muuttuvat, niin kuin ovat muuttuneetkin, mutta tietyt muodot tulevat olemaan jatkossakin olemassa.

Käyty keskustelu on ollut hyvin moninainen. Täällä on käytetty erittäin hyviä ja syvällisiä puheenvuoroja. Haluaisin muutamia asioita kommentoida eräiden faktojen ja toisaalta muuttaman mielipiteen muodossa. Paras aloittaa faktoista.

Ensinnäkin ed. Vihriälä on kantanut huolta nimenomaan kyläkouluista ja siitä, miten valtionosuusjärjestelmä ottaa huomioon kyläkoulujen olemassaolon. Valtionosuusjärjestelmässä itse asiassa ei taida olla mitään muuta elementtiä, joka turvaisi olemassa olevaa palvelurakennetta, kuin opetustoimen valtionosuudessa oleva mekanismi, jossa olemassa oleva kouluverkko vaikuttaa kunnan saamaan valtionosuuden määrään, eli tämän kaltainen suojamekanismi valtionosuusjärjestelmään sisältyy. Sehän käytännössä tarkoittaa sitä, että kun kunta tekee ratkaisun, säästää esimerkiksi kouluverkossa kouluja lakkauttamalla, niin se koko säästö sitä kautta ei tule kunnan hyväksi, vaan osa siitä näkyy myös vähentyneenä valtionosuutena. Tätä kautta järjestelmä on pyritty rakentamaan niin, että kouluverkkoa, joka meillä on nähty arvokkaana asiana, kyettäisiin säilyttämään.

Valtionosuusjärjestelmään sisältyy myös muita elementtejä, jotka pitävät huolen siitä, että se on hyvin voimakkaasti kytköksissä kunkin kunnan tilanteeseen ja koulutukselliseen todellisuuteen, eli oppilasmääriin liittyvät tekijät, erityisopetukset, kieliolosuhteet, saaristo-olosuhteet jne. ovat huomioituid valtionosuusjärjestelmässä. Kun täällä kritisoiitiin sitä, että alueellinen liikkuvuus on kasvanut ja osittain myös valtion-

osuusjärjestelmästä johtuvista syistä, niin silloin on huomattava se, että esimerkiksi opetustoimen kuntakohtaiset yksikköhinnat todella vaihtelevat 16 000 markasta 47 000 markkaan. Ne vaihtelevat nimenomaan siitä syystä, että eri puolilla Suomea olosuhteet toteuttaa koulutuksellisia peruspalveluja ovat kovin erilaiset. Kyllähän pääsääntö on se, että mitä pidemmälle mennään itä- ja pohjoisuuntaan Suomen sisällä, sitä lähempänä 47 000:ta markkaa kuntakohtaisissa yksikköhinnoissa ollaan. Tätä kautta on todella otettu huomioon Suomen moninaisuutta.

Täällä varmasti yhtä mieltä on oltu kaikissa puheenvuoroissa siitä, että kuntien talous on tällä hetkellä hyvin tiukoilla, ja myös siitä, että valtion talous on hyvin tiukoilla. Tietysti me joudumme katsomaan asioita julkisen talouden kokonaisuuden näkökulmasta. Kun verrataan valtiontalouden ja kuntien talouden velkaantumisasastetta, ollaan kovin erilaisessa tilanteessa eliikkä kuntien velkaantuminen taitaa olla 85 miljardin paikkeilla, kun valtion velkataakka on 450 miljardin paikkeilla. Mielestäni silloin, kun julkinen talous velkaantuu, näin velkavastuun tuleekin jakautua, eliikkä kyllä valtion nimenomaan julkissektorin kokonaisuudessa on oltava se taho, joka raskaan velkataakan pääsääntöisesti kantaa.

Se on kuitenkin selvää, että me olemme julkisen talouden kokonaisuudessa tilanteessa, jossa meillä ei ole enää varaa kaikkeen siihen, mihin uskoimme vielä kymmenen vuotta sitten meillä olevan varaa. Sen takia me joudumme etsimään säästöjä. Me joudumme etsimään säästöjä kuntataloudessa. Me joudumme etsimään säästöjä valtiontaloudessa. Silloin tulemme nimenomaan siihen arvokeskusteluun, jota täällä on monessa puheenvuorossa peräänkuulutettu.

Olen myös ed. Isohookana-Asunmaan kanssa samaa mieltä siitä, kun täällä on useissa puheenvuoroissa vähän ihmetelty, että ei ole olemassa mitään arvojärjestystä tai arvovalintaa tai ei tiedetä, mitkä ovat keskeiset peruspalvelut, että kylähän olemassaoleva lainsäädäntö on arvovalinta, samoin kuin ne painotukset, jotka muun muassa hallitusmuodossa ja siihen sisältyvissä perusoikeussäännöksissä ovat. Ne ovat selkeä arvovalinta. Siellä on määritelty, että tiettyjen oikeuksien toteuttaminen on niin arvokas asia, että eduskunta on katsonut, että niistä tulee säätää hallitusmuodossa, joka on säätämisyjärjestyksensä osalta poikkeuksellisesti suojeltu.

Kun katsotte nuo perusoikeussäännökset ja mietitte, minkälaisia ratkaisuja kunnissa tänä

päivänä tehdään, niin kyllä täytyy sanoa, että ei sitä hallitusmuodon prioriteettia, tärkeysjärjestyksen asettamista ole kunnissa usein noudatettu. Siinä mielessä se kannanotto, jonka perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Ville Itälä on ottanut, että lomautukset pitkäaikaisesti toteutettuina ovat hallitusmuodon vastaisia, myös minun mielestäni on paikkansa pitävä tosiasia. Se todellakin tarkoittaa sitä, että nuo perusoikeudet ovat kuntia velvoittavia ja myös niin suojattuja, että perusoikeudet on jätettävä viimeisiksi. Se on viimeinen asia, joka on jätettävä koskematta, ja tässä yhteydessä puhutaan siis oikeudesta maksuttomaan perusopetukseen.

Ed. Kankaanniemi muun muassa eilen pohdiskeli kunnan itsehallinnon ja maksuttoman perusopetusoikeuden suhdetta. On kyllä aivan selvä asia, että oikeus maksuttomaan perusopetukseen menee kunnallisen itsehallinnon ohitse. Se on kuntia velvoittava säännös.

Ehkä ed. Kempin puheenvuoroon vielä, kun hän kritisoi täällä sitä, että on tullut uusia velvoitteita kuntien kannettavaksi samanaikaisesti kun kuntien talous on ollut varsin tiukoilla: Tämä tietysti esimerkiksi päivähoitovelvoitteen osalta on fakta, mutta toisaalta sen kanssa on aika paljon ristiriidassa se, että kyllä keskustankin taholta tämän keskustelun yhteydessä on esitetty myös uusia velvoitteita kuntien kannettavaksi. Silloin tietysti ollaan siinä tilanteessa, että kun on hankaluuksia vanhojenkin velvoitteiden rahoittamisen osalta, niin miten sen kaltaiseen tilanteeseen sitten voidaan tuoda kovin voimakkaasti uusia velvoitteita? Kyllä minusta tässä suhteessa meidän täytyy olla myös hyvin rehellisiä.

Ed. Rehnin puheenvuoroon voin todeta sen, mikä on minun mielestäni hyvä tässä keskustelussa havaita, että me todellakin puhumme, kun me puhumme esimerkiksi kunnista, jotka ovat lomauttaneet, kuitenkin selvästi vähemmistöä suomalaisia kuntia. Eli yli 400 kuntaa on tehnyt toisenlaisen ratkaisun ja niiden hyvin monien kuntien osalta on sanottava, että ne ovat nähneet koulutuksen vahvaksi painopisteeksi ja ovat hyvin voimakkaasti panostaneet koulutukseen, ovat panostaneet kuntakohtaisesti koulutukseen jopa enemmän kuin mikä on valtionosuuden perusteena oleva yksikköhinta. On tietysti äärimmäisen hieno asia, että näin laajalti tämä arvokaus on nähty.

Toivon, että todellakin tästä keskustelusta on se hyöty, että tästä salista on lähtenyt hyvin selkeä viesti painopisteen asetannasta myös tule-

vaisuudessa ja myös sen kaltaisella tavalla, että se tarkoittaa, että kunnat eivät jatkossa lomautusta perusopetuksen osalta säästökeinona käytä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Olisi tietysti hyvin sivistynyttä olla kommentoimatta ministerin äskeitä puheenvuoroa, joka ilmiselvästi oli tarkoitettu keskustelun loppupuheenvuoroksi. Mutta kun hän kiinnitti huomiota perustuslain säättämisjärjestyksessä säädettyyn perusoikeuksien kokoelmaan, niin olisin muistuttanut arvoisaa ministeriä siitä, että kun on kysymys perustavaa laatua olevista mekanismeista valtiokoneistossa, niin eikö valtiohistoriallisesti, arvoisa ministeri, ole niin, että muun muassa juuri tästä syystä aikoinaan päätettiin, että niin sanotut peruspalkkaiset virat rahoitetaan ensimmäiseksi, koska ne ovat perustavaa laatua oleva asia sen kannalta, että valtiojärjestelmä toimii? Sanat, mitä silloin käytettiin stählbergiläisesti, olivat täsmälleen samat mitä ministeri käytti äsken.

Siis toisin sanoen kun te sanoitte, että ne viimeisenä karsitaan pois, niin minun mielipiteeni on se, että ne ensimmäisenä rahoitetaan. Silloin on kysymys siitä, että kun ne ensimmäisenä rahoitetaan, ne eivät mihinkään katoa. Viittaa siihen, mitä arvoisa ministeri äsken sanoi, että kunnallinen itsehallinto-oikeus ei tee oikeuteksi viedä niitä rahoja, jolloin jälleen palaan siihen, että silloin mekanismin ja johtopäätöksen täytyy olla sellainen, että ne taataan, hoidetaan, ensimmäisenä rahoitetaan ja katsotaan, että se menee loppuun saakka eli sellaista tilannetta kuin suomalaisessa yhteiskunnassa nyt tällä hetkellä on, ei tapahdu yhdessäkään 452 kunnasta.

Ed. Kauppio: Arvoisa puhemies! Täytyy ministerille todeta tässä vaiheessa, että kun on kuunnellut tätä keskustelua, niin vantaalaisena on tietysti kokenut, että on ollut tietyllä tavalla sylkykuppina mutta on myös löytynyt paljon ymmärtämystä. Kun sanotaan, että ihmisillä on tietyt perusoikeudet, tietyt peruspalvelut, niin minä uskon, että meillä on katsottu kaikki nämä läpi, mitkä ne ovat, ja on jouduttu tekemään ratkaisuja, jotka koskettavat kaikkia näitä osaluaita.

Minä uskon, että me olemme saaneet täällä myös ymmärtämystä ja tukea sille, että olisi ehkä syytä valtion puitteissa ryhtyä harkitsemaan, löytyisikö jokin erityisvaltionosuusraha, jossa

voitaisiin todella katsoa näiden kuntien osuudet. Otetaan ne kunnat vaikka tietyllä tavalla tarkastelun kohteeksi, miten niissä on hoidettu asiat. Uskon, että tällaisessa tarkastelussa meillä on puhtaat paperit. Mutta tämän esitän omalta osaltani viimeisenä puheenvuoronani.

Sinänsä haluan kiittää ministeriä, hän on istunut täällä ja kuunnellut, mitä sanottavaa on ollut.

Ed. Saarnio: Arvoisa herra puhemies! Mielelläni yhdyin siihen puheenvuoroon, jonka ed. Pulliainen käytti. Olisin samaan asiaan puuttanut. Nimittäin kyllä tässä on myös kysymys uskosta perusoikeuksiin. Ei ole kauaa siitä, kun perustuslaissamme sanottiin, että kansalaisten työvoima on valtiovallan erityisessä suojeluksessa, ja tiesimme, mikä työttömyys maassa on. Kun tänäkin päivänä on tilanne se, että monen kansalaisen tasa-arvo ja oikeus on sen varassa, onko varaa lähteä peräämään oikeuksiaan nykyisessä oikeudessa, on tuiki tärkeätä, että on jotakin sellaista perustavaa laatua olevaa asiaa, joka menee edelle, joka rahoitetaan ensimmäisenä, niin kuin ed. Pulliainen totesi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi varainsiirtoverolain ja 15 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 31/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

2) Hallituksen esitys laiksi työopimuslain muuttamisesta

Hallituksen esitys 37/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

Ensimäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto
on huomenna torstaina kello 18, valtioneuvoston
kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 19.58.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio
